

bureaubroekhuizen

Drugscriminaliteit Utrecht 2021

Een geïntegreerd beeld van de gemeente
Utrecht en politie Midden-Nederland

Jolijn Broekhuizen,
Bureau Broekhuizen – onderzoek en advies

Amersfoort, juni 2021

Inhoud

Samenvatting	2
Inleiding	2
Fenomenen	2
Personen	3
Voedingsbodem	3
Gebieden	4
Inhoudelijke aanbevelingen	5
1 Inleiding	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Datatriangulatie	6
1.3 Leeswijzer	7
2 Fenomenen	8
2.1 Geregistreerde drugscriminaliteit	8
2.2 Softdrugs	10
2.3 Harddrugs	10
2.4 Aan drugscriminaliteit gerelateerde criminaliteit	12
2.5 Effect drugscriminaliteit op wijken	18
3 Personen	21
3.1 Voedingsbodem: meervoudig	21
3.2 Jongeren in drugscriminaliteit	23
3.3 Criminele families	28
3.3 OMG's	30
4 Gebieden	31
4.1 Anonieme locaties	31
4.2 Wijken	32
4.3 Branches	39
4.4 Rol online platforms en social media	40
5 Inhoudelijke aanbevelingen voor de toekomst	42
5.1 Hou rekening met verwevenheid van ondermijnende criminaliteit	42
5.2 Prioriteer de aanpak van jeugd	42
5.4 Voorkom doorgroei	43
5.4 Zorg voor zicht op huidige blinde vlekken	43
5.5 Vergroot maatschappelijke betrokkenheid en weerbaarheid	44
5.6 Maak de overheid meer zichtbaar en weerbaar	44
5.7 Zorg middels monitoring voor een actueel beeld	44
Bijlage 1 Bronnen geïntegreerd beeld	45
Bijlage 2 Wijkinformatie	49
Literatuur	53

Samenvatting

Inleiding

De gemeente Utrecht wil, samen met partners, een aanpak ontwikkelen, gericht op het tegengaan van de ontwrichtende effecten van drugsgerelateerde criminaliteit in de Utrechtse wijken en buurten. De contouren van een Utrechtse aanpak op drugscriminaliteit worden beschreven in een nota onder de titel *Grenzen stellen, Perspectief bieden*. Aan de basis van deze nota liggen verschillende onderzoeken door gemeente, politie en partners. De gemeente Utrecht heeft Bureau Broekhuizen gevraagd deze onderzoeken bij elkaar te brengen in één geïntegreerd beeld – de onderhavige rapportage. In deze samenvatting worden de grote lijnen van dit beeld beschreven¹.

Fenomenen

Drugscriminaliteit in Utrecht

Van de verschillende vormen van drugscriminaliteit zijn handel en bezit van harddrugs in 2020 in Utrecht het vaakst bij de politie geregistreerd. Het aantal geregistreerde misdrijven en verdachten van handel in harddrugs is tussen 2016 en 2020 toegenomen² en datzelfde geldt voor het aantal meldingen van drugsmisdrijven bij Meld Misdaad Anoniem.

Cocaïne betreft de grootste drugsmarkt in Utrecht³. Van de 50 criminele samenwerkingsverbanden (CSV's) in Utrecht, houdt ongeveer de helft zich bezig met cocaïne. Utrecht speelt een rol in de import en export en handel van cocaïne en betreft daarmee een belangrijk logistiek knooppunt. Uithalen, opslag, bewerking en verpakking van cocaïne komen ook in Utrecht voor, maar in mindere mate. Hoewel er sprake is van een afname van het aantal politieregistraties van hennepsteelt in Utrecht, betreft 'hasj' de tweede grootste drugsmarkt in Utrecht. Van de 150 criminele clusters in Midden-Nederland houdt een kwart zich bezig met hennep - en 7% met de import of export hiervan. De derde grootste drugsmarkt in Utrecht betreft synthetische drugs. Van de 150 criminele clusters in Midden-Nederland houdt ongeveer 15% zich bezig met synthetische drugs, waarvan 5% met import en export. Crystal meth speelt nog een kleine rol, maar er lijkt sprake van een snelle groei.

Vormen van criminaliteit gerelateerd aan drugscriminaliteit in Utrecht

Verschiedende misdrijven zijn in Utrecht gerelateerd aan de aanwezigheid van drugscriminaliteit: plofkraken, criminele geldstromen, mensenhandel en excessief geweld.

Plofkraken worden onder andere gebruikt als investering in de drugsindustrie. Van de plofkrakers uit Midden-Nederland heeft 30% ook een registratie vanwege betrokkenheid bij cocaïne en/of hennep. Tussen 2018 en 2020 zijn er ongeveer 200 subjecten uit Midden-Nederland bij plofkraken betrokken geweest. Van de 77 aangehouden Nederlandse plofkrakers in 2019 komen er 30 uit Utrecht. In Utrecht vinden plofkraaktrainingen plaats en worden materialen voor plofkraken opgeslagen. Het merendeel van de plofkraken vindt echter niet in Utrecht, maar in Duitsland plaats (vanwege aangescherpte maatregelen in Nederland). Hoewel plofkraken nog wel in Utrecht uitgevoerd worden, zo laat bijvoorbeeld de plofkraak begin maart 2021 op een juwelier in de Utrechtse binnenstad zien.

Eveneens aan drugscriminaliteit gerelateerd zijn *criminele geldstromen*. Tussen januari 2019 en eind maart 2021 zijn 1.669 transacties in Utrecht door de FIU (Financial Intelligence Unit) als verdacht aangemerkt (met een totale waarde van 128 miljoen euro). Er is in Utrecht een toename van registraties van witwassen: van 2 in 2016 naar 50 in 2020. Witwassen vindt in Utrecht op traditionele wijze plaats via bedrijven en rechtspersonen. Maar deze modus operandi verliest steeds meer terrein ten opzichte van underground banking (geldhandel zonder tussenkomst van banken) en virtuele valuta.

Excessief geweld in Utrecht wordt vaak in verband gebracht met conflicten binnen de drugscriminaliteit. Vanaf 2019 hebben er in Utrecht vier schietincidenten richting personen plaatsgevonden, zes handgranaatleggingen bij panden en elf beschietingen van panden.

1. Voor de onderliggende bronnen van de bevindingen verwijzen we door naar de hoofdtekst.

2. Voor deze en andere registratiegegevens in de samenvatting is het goed om op te merken dat een stijging meerdere redenen kan hebben. Een toename van de problematiek, maar ook meer focus en inzet of een wijziging in de registratiewijze.

3. In deze samenvatting wordt – vergelijkbaar met in het gehele geïntegreerde beeld – naast informatie over de Stad Utrecht ook informatie over de regio Midden-Nederland beschreven, wanneer er geen Utrecht-specifieke informatie beschikbaar is.

In de afgelopen jaren zijn in Utrecht verschillende opslagplekken van wapens en munitie gevonden: in een woning in Lombok, garageboxen in Overvecht en in park Transwijk.

Tot slot is er ook een relatie tussen *mensenhandel* en drugscriminaliteit in Utrecht. Zo zijn er verschillende voorbeelden van criminele uitbuiting. Het gaat om kwetsbare (bijvoorbeeld verslaafde) personen die actief geronseld en bedreigd worden door criminelen om klusjes voor hen uit te voeren, zoals het laten gebruiken van hun woning. Hiernaast zijn er verschillende signalen van seksuele uitbuiting in relatie tot drugscriminaliteit. Zo worden meiden gebruikt om in natura te betalen en worden drugsrunners – die bijvoorbeeld een schuld hebben uitstaan – zelf ook misbruikt.

Negatieve gevolgen van drugscriminaliteit op de Utrechtse wijken

De aanwezigheid van drugscriminaliteit heeft verschillende negatieve effecten op de Utrechtse wijken. Zo trekt de drugscriminaliteit (jonge) jongeren aan. Wijk- en zorgprofessionals ervaren soms onveiligheid bij hun werkzaamheden (met sommige jongeren) in de wijken en bewoners ervaren gevoelens van onveiligheid, angst en overlast. De veiligheid is in de Utrechtse wijken soms ook feitelijk in het geding, namelijk wanneer aan drugscriminaliteit gerelateerd geweld in de openbare ruimte plaatsvindt. Tot slot is er sprake van een lage meldingsbereidheid van drugscriminaliteit, van zowel burgers als professionals. Dit komt aan de ene kant door angst voor de gevolgen van een melding, maar aan de andere kant is er ook sprake van onverschilligheid over de drugsmarkt in Utrecht.

Personen

Voedingsbodem

De voedingsbodem voor betrokkenheid van personen bij drugscriminaliteit is meervoudig. De centrale ligging van Utrecht betreft een fysieke risicofactor. Hiernaast vormen kwetsbare wijken, waar jongeren met relatief weinig toekomstperspectief en met negatieve rolmodellen en criminele familieleden opgroeien een risicofactor voor het betrokken raken bij drugscriminaliteit. Risicofactor betreft ook de acceptatie en normalisatie van drugsgebruik en -dealen. Het ontbreken van ouderlijk toezicht kan ervoor zorgen dat betrokkenheid bij drugscriminaliteit niet tijdig gesignaleerd en gestopt wordt. En jongeren met een LVB (licht verstandelijke beperking) kunnen meer beïnvloedbaar zijn – hetgeen een rol van hoger opgeleide jongeren in de drugscriminaliteit zeker niet uitsluit. Tot slot is het van belang de financiële kwetsbaarheid van (horeca)ondernemers door de coronacrisis te benoemen.

Jonger, meer berekenend en professioneel

In 2020 werden 30 Utrechtse jongeren onder de 18 jaar verdacht van drugsmisdriven. Dit betreft een toename vanaf 2016, toen er nog maar zeven minderjarige jongeren van drugsmisdriven verdacht werden. Dit kan duiden op een verjonging van daders in de drugscriminaliteit in Utrecht. In Utrecht-Zuid⁴ zijn er op dit moment⁵ 73 subjecten tussen de 8 en 24 jaar die minimaal van twee opiumdelicten verdacht worden. Van deze subjecten zijn er 24 betrokken bij cocaïnegerelateerde delicten: dealen (12), bewerken/snijden (7), bezit (2) en transport (2)⁶.

Opvallend is het hoge aandeel 18-25-jarigen dat de handel in harddrugs in Utrecht voor hun rekening neemt: 46%. Dit aandeel ligt bij de andere G4-gemeenten en Arnhem tussen de 22% en 30%. Criminele Utrechtse jongeren blijken steeds meer berekenend en professioneel georganiseerd te werk te gaan. Over de breedte lijkt er geen sprake van verharding. Al kunnen de in Utrecht voorkomende excessen rondom een kleine groep jongeren – die bijvoorbeeld betrokken zijn bij cocaïnehandel en daaraan gerelateerd geweld – een ander beeld geven.

Geleidelijke instroom, doorgroei vanuit een criminele jeugdgroep

Aangaande het instroomproces in de drugscriminaliteit blijkt dat Utrechtse jeugd veelal via bestaande sociale netwerken en familierelaties betrokken raakt. In mindere mate vindt gerichte werving of rekrutering plaats. Hoewel dat laatste wel voorkomt, met name bij opleidingen (zorg, automotive, chemie, VMBO's) of op straat.

Leden van Utrechtse criminele jeugdgroepen blijken een gereede kans te hebben om door te groeien naar de zware criminaliteit. Voornamelijk in de wijken Overvecht en Zuilen hebben jongeren uit jeugdgroepen contact met criminelen die zich bezighouden met plofkraak, drugshandel en excessief geweld.

4. Het gebied Zuid zoals afgebakend onder het HHK 'Utrecht Zuid'. Dit betreft een deel van de wijken Zuid en Zuidwest: de buurten Kanaleneiland, Hoograven en Rivierenwijk.

5. Zo blijkt uit analyses die over de periode 2020-2021 zijn uitgevoerd.

6. Dit telt niet op tot 24 omdat enkelen onder de categorie 'overig cocaine' vallen.

Criminele families

Een substantieel deel van de criminele kopstukken uit de Eenheid Midden-Nederland is afkomstig uit criminele netwerken waarin familierelaties een rol spelen. Het vermoeden is dat Utrechtse 'criminele families'⁷ zich bezighouden met verschillende vormen van criminaliteit: handel en productie van hennep en handel in cocaïne, plegen plofkraak, fraude, illegaal gokken en excessief geweld. Opgroeien in een criminele familie kan zorgen voor een intergenerationele overdracht van crimineel gedrag. Ondanks de belangrijke rol van criminele families in de drugscriminaliteit is er op dit moment (nog) niet goed zicht op (het aantal) criminele families in Utrecht.

OMG's en brotherhoods

Hoewel OMG's (Outlaw Motorcycle Gangs) in Utrecht mede door civiele verboden minder zichtbaar zijn in de publieke ruimte, zijn er aanwijzingen dat sommige leden van deze clubs zich onder andere bezighouden met de handel in harddrugs en het vervaardigen van softdrugs. Daarnaast lijken de nieuwe fluïde en op OMG-lijkende brotherhoods aantrekkelijk voor jongeren om zich bij aan te sluiten. Deze relatief nieuwe groeperingen houden zich vermoedelijk ook in groepsverband bezig met criminele activiteiten. Hier is echter nog weinig zicht op.

Gebieden

Drugscriminaliteit vindt overal in Utrecht plaats. Het gaat met name om anonieme locaties, uit het zicht, zoals parkeerplaatsen, garageboxen, tankstations, online en industrie- en bedrijventerreinen. De Utrechtse binnenhavens zijn een anonieme locatie die ook vanuit een logistiek oogpunt interessant zijn. Professionals vermoeden dat de havens een rol spelen in im- en export, maar in hoeverre dit plaatsvindt, is nog onbekend. Hiernaast betreffen de 34 woonwagenlocaties in Utrecht vaak een gesloten wereld, waarbij er vermoedens zijn van illegale handel, hennepsteelt en misbruik van uitkeringen.

Zes wijken komen uit gesprekken, bronnen en politieregistraties als opvallend naar voren als het gaat om drugscriminaliteit in Utrecht:

In Overvecht vindt veel drugscriminaliteit plaats. Er zijn faciliterende branches gevestigd, onder andere op bedrijventerrein Nieuw Overvecht. Verschillende vormen van excessief geweld zijn in de afgelopen jaren geconstateerd, zoals handgranaatleggingen, de beschieting van een pand, de opslagplek van wapens en wapengerelateerd geweld. Er woont in Overvecht relatief veel kwetsbare jeugd en er zijn zwaardere criminelen aanwezig die jeugd ronselen.

In Zuidwest is ook veel sprake van drugscriminaliteit. Met name in Kanaleneiland zijn criminele families hierin actief. In Zuidwest wonen veel kwetsbare jongeren en zijn zwaardere criminelen aanwezig die jongeren ronselen. In Kanaleneiland en Rivierenwijk is een crimineel jeugdn netwerk betrokken bij cocaïnehandel⁸.

Zuid kenmerkt zich door een relatief hoog aantal verdachten van handel in harddrugs. Drugshandel vindt met name plaats in Hoograven en Lunetten. In Zuid hebben in de afgelopen jaren handgranaatleggingen en een beschieting van een pand plaatsgevonden. In Hoograven is een crimineel jeugdn netwerk betrokken bij cocaïnehandel⁹.

Vleuten-de Meern valt op door het relatief hoge aantal verdachten van het vervaardigen van soft- en harddrugs. Het betreft de pleegplaats van veel verdachten van wapengerelateerd geweld.

In Noordwest vindt relatief veel drugscriminaliteit plaats. Deze wijk betreft de pleegplaats van veel verdachten van wapengerelateerd geweld. Er woont veel kwetsbare jeugd en jeugd is - met name in Zuilen - in contact met criminelen rondom plofkraak, drugscriminaliteit en excessief geweld. Op de Amsterdamsestraatweg zijn er vermoedens van witwassen (waaronder underground banking) en drugscriminaliteit - onder andere van criminele families. Criminele (familie)netwerken bezitten een groot aantal zaken. Tot slot heeft op deze straat in de afgelopen jaren een handgranaatlegging en een beschieting plaatsgevonden.

7. We hanteren voor het leesgemak de term criminele families. Hiermee doelen we op criminele netwerken met familierelaties.

8. Het netwerk komt uit Kanaleneiland en Rivierenwijk (Zuidwest) en Hoograven (Zuid).

9. Zoals hiervoor benoemd, komt dit netwerk uit Kanaleneiland en Rivierenwijk (Zuidwest) en Hoograven (Zuid).

Tot slot de wijk West, waarbij met name Lombok als opvallend naar voren komt. Op de Kop van Lombok worden ondernemingen verdacht van het faciliteren van drugscriminaliteit. In Lombok heeft in de afgelopen jaren een beschieting van een pand plaatsgevonden en er is een opslag van wapens gevonden. Hiernaast vindt witwassen plaats.

Verschillende branches komen in Utrecht naar voren waar mogelijk sprake is van drugscriminaliteit en hieraan gerelateerde criminaliteit (zoals witwassen of andere faciliterende werkzaamheden). Het gaat om de transportsector, vastgoed, autobranche, bezorgdiensten, horeca, koeriersdiensten en de zorgsector.

Tot slot: er is sprake van een grote en mogelijk ook steeds grotere rol van online platforms (zoals Telegram en Darkweb) en social media (Whatsapp, Snapchat) in de drugscriminaliteit. Deze lijken met name geschikt voor de handel in drugs.

Inhoudelijke aanbevelingen

Tot slot komen er vanuit (de bronnen voor) dit geïntegreerde beeld enkele aanbevelingen naar voren voor het toekomstige beleid om drugscriminaliteit in Utrecht tegen te gaan:

Houd rekening met de verwevenheid van ondermijnende criminaliteit.

Prioriteer de aanpak van jeugd.

Besteed aandacht aan vroegsignalering en preventie.

Voorkom doorgroei.

Zorg voor zicht op en aanpak van huidige blinde vlekken in Utrecht: criminele families, branches, criminele processen en verwevenheid van spelers.

Vergroot de maatschappelijk betrokkenheid en weerbaarheid.

Maak de overheid meer zichtbaar en weerbaar.

Zorg middels monitoring voor een actueel beeld.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De gemeente Utrecht wil, samen met partners, een aanpak ontwikkelen, gericht op het tegengaan van de ontwrichtende effecten van drugs gerelateerde criminaliteit in de Utrechtse wijken en buurten. De gemeente voelt deze urgentie vanwege de door hen waargenomen – ontwikkeling van – verschillende problematiek in Utrecht, zoals een sterke toename van witwassen, de rol van Utrechters bij plofkraken, de stijging van zware mishandelingen, de acceptatie en normalisatie van drugscriminaliteit en de rol van criminele families.

De contouren van een aanpak op drugscriminaliteit worden beschreven in een nota onder de titel *Grenzen stellen, Perspectief bieden, Een veilige en leefbare stad door het tegengaan van de ontwrichtende effecten van drugsgerelateerde criminaliteit* – die naar verwachting voor het zomerreces van 2021 wordt vrijgegeven. Aan de basis van deze nota liggen verschillende onderzoeken door gemeente, politie en partners. De gemeente Utrecht heeft Bureau Broekhuizen gevraagd deze onderzoeken bij elkaar te brengen in één rapportage.

Ten eerste maken we gebruik van de door de gemeente verzamelde gegevens:

Kwantitatieve analyse door de gemeente uitgevoerd van gemeentelijke en politie-informatie (focus analyse 2016-2020).

Twee groepsgesprekken over fenomenen en twee werksessies over personen (focus: huidige situatie en toekomst).

Vier rondetafelgesprekken: burgers (waaronder burgers die Bondgenoot zijn)¹⁰, wijkprofessionals, zorg- en veiligheidsprofessionals, DIS¹¹, uitgevoerd door Bureau Broekhuizen¹² (focus: huidige situatie en toekomst).

Verschillende onderzoeken, beelden en beleidsnota's die in de afgelopen jaren in (delen van) Utrecht zijn geschreven over drugs- en ondermijnende criminaliteit (periode 2017-2021)¹³.

Ten tweede is informatie verwerkt uit een overkoepelende analyse¹⁴ van de politie Midden-Nederland over ondermijnende criminaliteit in de gemeente Utrecht in de periode 2019-maart 2021. Informatie die uit deze overkoepelende analyse afkomstig is noemen we in het onderhavige geïntegreerde beeld 'politie-informatie' of we hanteren als bronverwijzing Politie Midden-Nederland.

Meer informatie over deze bronnen wordt in bijlage 1 (Bronnen geïntegreerd beeld) gegeven.

1.2 Datatriangulatie

Voor dit geïntegreerde beeld maken we gebruik van meer dan één dataverzamelmethode: datatriangulatie. Dit zorgt ervoor dat het geschetste beeld betrouwbaarder wordt. Bij het gebruik van zowel kwalitatieve als kwantitatieve bronnen voor analyses zijn naast voordelen namelijk ook enkele kanttekeningen te plaatsen. Zo is het bij kwalitatieve methoden van onderzoek niet goed mogelijk om een volledig representatief beeld te schetsen, hiertoe zou een heel groot aantal personen geïnterviewd moeten worden, hetgeen te tijdsintensief en omvangrijk zou zijn. Bij kwantitatieve methoden, zoals het analyseren van incidentenregistraties, spelen facetten als melding- en aangiftebereidheid en de focus en inzet van politie en andere handhavers een rol.

10. Een Bondgenotennetwerk betreft een samenwerking tussen een persoon van de politie, een persoon van de gemeente en burgers 'die in de haarkanten van hun gemeenschap zitten. Voor meer informatie zie: [Politie-interventie Bondgenoten investeert in vrede en veiligheid](#) | [Kennissplatform Integratie & Samenleving \(kis.nl\)](#) In dit beeld worden burgers die eveneens Bondgenoot zijn wel onder de bredere term burgers geschaard.

11. Districtelijke integrale stuurploeg.

12. In samenwerking met Bureau Bervoets en KA Research.

13. Soms betreffen het onderzoeken naar de regio Midden-Nederland en niet naar Utrecht specifiek. Dit wordt dan in de tekst benoemd.

14. Verschillende bronnen zijn door de Politie Midden-Nederland in samenhang geanalyseerd.

Elke bron die voor dit geïntegreerde beeld geraadpleegd is, heeft specifieke kwaliteiten. Zo kunnen burgers een goed beeld schetsen van de sfeer en dynamiek in de wijk en de politie heeft relatief veel zicht op de zogenaamde onderwereld. Er is daarom geen sprake van weging van de input van verschillende bronnen. We trekken echter geen conclusies die slechts op de ervaring van één respondent of cijfermatige bron gebaseerd zijn. Hoewel we bij wijze van illustratie soms beschrijven wat een enkele respondent heeft gesteld, baseren we onze conclusies op informatie vanuit verschillende bronnen.

1.3 Leeswijzer

2

Hoofdstuk twee beschrijft de verschillende fenomenen die in Utrecht met name plaatsvinden: vormen van drugscriminaliteit en criminaliteit die gerelateerd zijn aan drugscriminaliteit (zoals plofkraken en excessief geweld). Ook wordt er ingegaan op de effecten van drugscriminaliteit op de Utrechtse wijken.

3

Hoofdstuk drie gaat in op personen. Op de voedingsbodem voor drugscriminaliteit en de rol van jongeren in de drugscriminaliteit. En er wordt ingegaan op de rol van OMG's en criminele families.

4

In hoofdstuk vier staan gebieden centraal: wijken waarin drugscriminaliteit het meeste plaatsvindt. Maar ook verschillende typen locaties: anonieme locaties (woonwagenlocaties en binnenhavens) en risicovolle branches.

5

Hoofdstuk vijf sluit dit geïntegreerde beeld af met enkele inhoudelijke handelingsperspectieven voor de betrokken partners.

2 Fenomenen

In dit hoofdstuk gaan we eerst in op de geregistreerde drugscriminaliteit in Utrecht (2.1). Daarna staan we in 2.2 kort stil bij de rol van Utrecht in de softdrugsmarkt. Waarna we uitgebreider ingaan op de rol van Utrecht in de harddrugsmarkt in paragraaf 2.3. We bespreken vervolgens de criminaliteit die in Utrecht voorkomt die aan drugscriminaliteit gelieerd is (2.4). We sluiten het hoofdstuk af met het effect van de drugscriminaliteit op de Utrechtse wijken (2.5).

Waar dit mogelijk is, gebruiken we in dit hoofdstuk informatie over Utrecht-Stad. Waar deze informatie niet beschikbaar is, gebruiken we kennis over de regio Midden-Nederland - in de wetenschap dat Utrecht, als grootste stad in de regio, een belangrijke rol speelt in deze regio.

2.1 Geregistreerde drugscriminaliteit

Onderstaand gaan we in op de registratie van verschillende drugsmisdrijven¹⁵ – in 2020 en tussen 2016 en 2020 – als indicatie van de aanwezigheid en ontwikkeling van drugscriminaliteit in Utrecht. Het is hierbij goed om (zoals in hoofdstuk 1 al aangestipt) in beschouwing te nemen dat meer registraties niet per definitie betekent dat een misdrijf ook vaker voorkomt. Dat er meer politieregistraties zijn (gekomen) kan ook te maken hebben met (een toename van) de aandacht voor een bepaald misdrijf vanuit de politie. Of door veranderingen in registratiewijzen.

Geregistreerde drugscriminaliteit in Utrecht anno 2020

Als we kijken naar het aantal drugsmisdrijven dat in 2020 in Utrecht gepleegd is, dan zien we dat handel in harddrugs het meest geregistreerd is, gevolgd door bezit van harddrugs. Op verre afstand worden zij gevolgd door het vervaardigen en bezit van softdrugs. Het minst zijn handel in softdrugs en het vervaardigen van harddrugs als misdrijf geregistreerd.

Tabel 2.1 Aantal drugsmisdrijven en aantal drugsmisdrijven per 10.000 inwoners, Utrecht 2020

	Bezit hard-drugs	Bezit soft-drugs	Handel e.d. harddrugs	Handel e.d. softdrugs	Vervaardigen hard-drugs	Vervaardigen soft-drugs
aantal misdrijven	51	28	73	12	5	32
aantal misdrijven per 10.000 inwoners	1,4	0,8	2,0	0,3	0,1	0,9

Bron: Politie

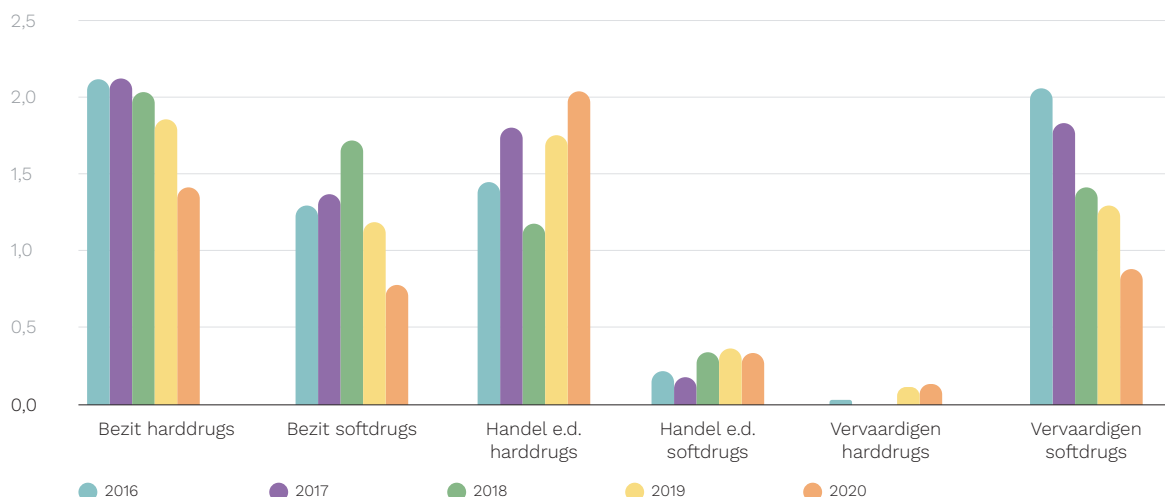
Ontwikkeling geregistreerde drugscriminaliteit 2016-2020

Figuur 2.2 laat de ontwikkeling zien van de registratie van verschillende drugsmisdrijven in Utrecht tussen 2016 en 2020. Er is een afname van geregistreerde misdrijven van het bezit van harddrugs en softdrugs en het vervaardigen van softdrugs tussen 2016 en 2020¹⁶. Het aantal geregistreerde misdrijven aangaande handel in harddrugs is na enige fluctuaties hoger in 2020 dan in 2016. De registratie van handel in softdrugs lijkt iets toegenomen en datzelfde geldt voor het vervaardigen van harddrugs, maar de aantallen en verschillen zijn klein.

15. We leggen in dit hoofdstuk over fenomenen de nadruk op de in Utrecht gepleegde criminaliteit en niet de door Utrechtenaren gepleegde criminaliteit (welke meer van toepassing is in het hoofdstuk personen). Overigens laten analyses op politiedata zien dat van de verdachten die drugsdelicten (handel, vervaardigen en bezit van zowel harddrugs als softdrugs) plegen in Utrecht tussen 2012-2018 68% uit Utrecht komt. De woonplaats die op grote afstand hierop naar voren komen zijn Amsterdam (2%) en Nieuwegein (2%).

16. Dit beeld komt overeen met de afname van hennepindicaties (het aantreffen van hennep bij een actie van politie of de afdeling VTH van de gemeente Utrecht) tussen 2016 en 2020 (van 50 indicaties naar 14 indicaties, bron: politie, gemeente, bewerking VTH).

Figuur 2.2 Ontwikkeling aantal geregistreerde drugsmisdrijven per 10.000 inwoners, Utrecht 2016-2020

Bron: Politie

Tabel 2.3 laat zien dat er een sterke stijging is geweest van meldingen over drugsmisdrijven in Utrecht bij Meld Misdaad Anoniem (MMA)¹⁷. De toename is het sterkst bij de categorieën harddrugs (27 in 2016 naar 108 in 2020), straathandel (6 in 2016 naar 42 in 2020) en de categorie softdrugs (8 in 2016 naar 67 in 2020).

Tabel 2.3 Aantal MMA-meldingen drugsmisdrijven, Utrecht 2016-2020

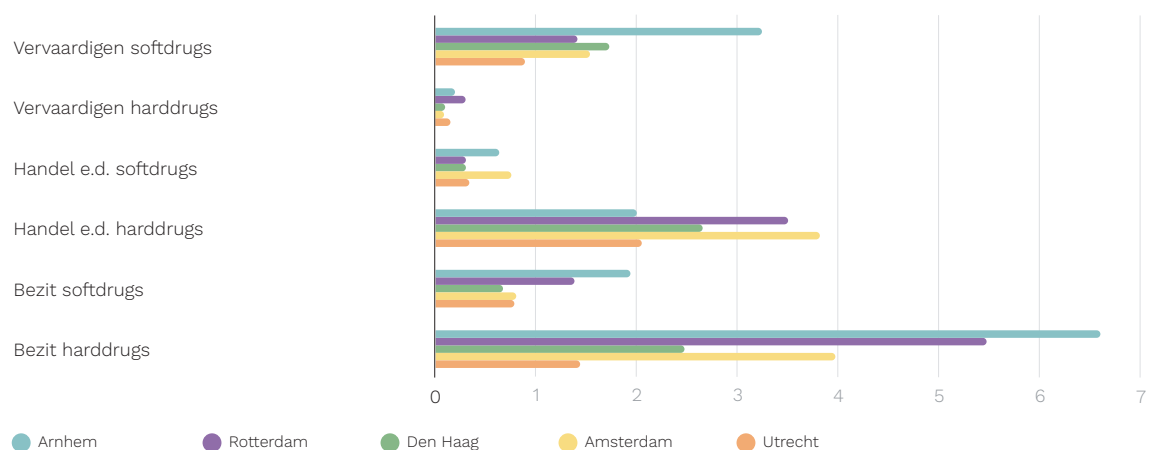
Jaar	MMA-meldingen drugsmisdrijven Utrecht
2016	75
2017	158
2018	148
2019	183
2020	179

Bron: NL Confidential

Geregistreerde drugscriminaliteit: Utrecht in vergelijking tot andere steden

In vergelijking tot de G4 en Arnhem is in Utrecht in 2020¹⁸ het aantal geregistreerde misdrijven per 10.000 inwoners het laagst als het gaat om vervaardigen van softdrugs en het bezit van harddrugs (zie figuur 2.4). En bij de handel van soft- en harddrugs en het bezit van softdrugs zit de gemeente Utrecht bij de drie gemeenten (van de hier weergegeven vijf gemeenten) die relatief gezien het laagste aantal geregistreerde drugsmisdrijven per 10.000 inwoners hebben.

Figuur 2.4 Aantal geregistreerde drugsmisdrijven per 10.000 inwoners, Utrecht i.v.t andere steden, 2020

Bron: Politie

17. NL Confidential (die het platform Meld Misdaad Anoniem (MMA) ontwikkelde en in beheer heeft) hanteert de volgende (overlappende) categorieën: Afvalstoffen drugs, drugslab, grondstoffen drugs, harddrugs, hennepkwekerij (met specificatie bedrijfspand, buiten), internationale drugshandel, internationale drugssmokkel, laboratorium XTC/GHB, softdrugs, straathandel.

18. Om uit te sluiten dat Covid-19 van invloed is op deze verschillen tussen gemeenten is zijn deze cijfers ook voor 2018 bekeken. Hieruit komt een vergelijkbaar beeld naar voren.

Pandsluiting vanwege drugs(handel)

De afgelopen drie jaar zijn er elk jaar rond de 30 panden gesloten in verband met het aantreffen van drugs(handel) middels artikel 13b van de Opiumwet (ook wel de Wet Damocles genoemd).

Tabel 2.5 Pandsluiting n.a.v. artikel 13b Opiumwet, Utrecht, 2016-2020

Jaar	Aantal
2016	4
2017	22
2018	33
2019	32
2020	28

Bron: Vergunning, toezicht & handhaving van de gemeente

In 2020 valt het relatief hoge aantal sluitingen in Vleuten-De Meern (11) en Overvecht (7) op. In 2018 en 2019 was er alleen in Overvecht een relatief hoog aantal sluitingen (respectievelijk 12 en 9).

2.2 Softdrugs

Hoewel er sprake is van een afname van het aantal politieregistraties van het vervaardigen van softdrugs in Utrecht, blijkt een kwart van de 150 criminele clusters in Midden-Nederland zich bezig te houden met hennep (en 7% met import of export hiervan). Er is hierbij geregeld sprake van ‘rippen’¹⁹ of ‘geript’ worden (Politie Midden-Nederland).

Het belangrijkste importland van hennep is Spanje. De belangrijkste exportlanden zijn Duitsland en Engeland. Voor het opzetten van de hennepkwekerijen worden vaak kwetsbare personen benaderd (Politie Midden-Nederland), waarover meer bij criminele uitbuiting in paragraaf 2.4.

2.3 Harddrugs

In deze paragraaf zoomen we in op de criminaliteit rondom harddrugs in Utrecht, omdat deze drugsmarkt uit verschillende bronnen (gesprekken, cijfers, documentatie) als opvallend naar voren is gekomen. We starten met enkele cijfers over handel in harddrugs, waarna we uitgebreid stil staan bij de rol van Utrecht in de (internationale) cocaïnehandel. We sluiten af met de rol van Utrecht in de synthetische drugs.

Registraties handel harddrugs

Handel in harddrugs valt op in de cijfermatige gegevens gezien de stijging van het aantal geregistreerde misdrijven tussen 2016 en 2020: van 49 naar 73²⁰ (zie tabel 2.6). Deze toename is vergelijkbaar met die van Arnhem van 22 naar 32. In Den Haag en Rotterdam is de toename relatief gezien kleiner en in Amsterdam is er juist een afname geconstateerd. Het aantal verdachten van handel in harddrugs uit Utrecht is tussen 2016 en 2020 eveneens sterk toegenomen (zie tabel 2.6).

Tabel 2.6 Aantal geregistreerde misdrijven en verdachten handel harddrugs, Utrecht 2016-2020

Jaar	Aantal geregistreerde misdrijven handel harddrugs	Aantal verdachten van handel harddrugs
2016	49	61
2017	62	89
2018	41	68
2019	62	101
2020	73	130

Bron: Politie

Meest zichtbaar voor burgers, wijkprofessionals en gemeentelijke professionals is dealen uit de auto en op straat. Uit gesprekken komt veelvuldig het statement naar voren dat ‘drugshandel op straat veel voorkomt’. De zichtbaarheid op drugshandel was volgens deelnemers aan de gesprekken de afgelopen periode wel minder ten gevolge van de avondklok.

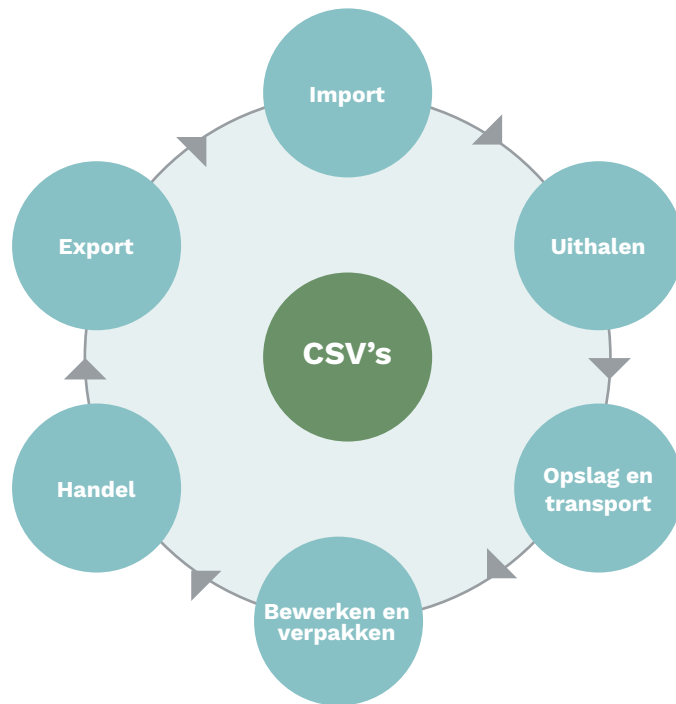
19. Beroving.

20. Het is goed om hierbij nogmaals te benoemen dat een toename van registraties niet per se ook een toename van problematiek betreft. Een toename van registraties kan ook komen door een toename van aandacht van de politie voor een bepaald type misdrijf of een verandering in registratiewijze.

De rol van Utrecht in de (internationale) cocaïnemarkt

Cocaïne is de grootste drugsmarkt in Utrecht, gevolgd door hasj en synthetische drugs (Politie Midden-Nederland). Voor het nader omschrijven van de rol van Utrecht in de cocaïnehandel maken we gebruik van een zogenaamd 'crime script'²¹ (zie figuur 2.7).

Figuur 2.7 Crime script cocaïnehandel

Import en export

Utrecht is één van de logistieke knooppunten van de cocaïnehandel (Adjiembaks, Hendriksen & Heusden, 2019²²). Utrecht valt met name op in haar rol bij de import en export van cocaïne. Ongeveer een kwart van de 150 CSV's²³ in Midden-Nederland houdt zich hiermee bezig (Politie Midden-Nederland). Bij deze import en export speelt de transportsector een rol. Zo zijn er vorig jaar meerdere personen uit Utrecht en omgeving veroordeeld voor het organiseren van transporten naar Scandinavië²⁴. Deze transporteurs vervoerden vaak meerdere soorten harddrugs tegelijk. In Midden-Nederland zijn 9 criminele transporteurs actief (Politie Midden-Nederland).²⁵

Uithalen

Hoewel Utrechtenaren bij het proces van 'uithalen'²⁶ betrokken zijn, staat Utrecht hier niet specifiek om bekend. Wel is het uithalen van cocaïne in Midden-Nederland beschreven als *crime as a service*²⁷ (Politie Midden-Nederland).

Opslag en transportlocaties

Zicht op opslag en transportlocaties lijkt er weinig te zijn. Als mogelijke reden hiervoor wordt aangedragen dat de verplaatsing van cocaïne relatief snel tussen verschillende locaties plaatsvindt. Mogelijke betrokken opslaglocaties zijn bedrijventerreinen, woningen en de Utrechtse binnenhavens (Adjiembaks e.a., 2019), waarover bij paragraaf 4.1 meer.

Bewerken en verpakken

Bewerken en verpakken gebeurt ook wel in Utrecht, maar daar zijn minder signalen van dan van andere schakels in het zogenaamde cocaïne crime script in Utrecht, zoals import- en export en handel. De versnijdings-/verpakkingslocaties van cocaïne blijken een blinde vlek. Wel zijn er signalen van het proces van bewerken en verpakken in Utrechtse woningen, bedrijventerreinen, vakantie- en recreatieparken als ook garage- en opslagboxen en scheepswerven (Adjiembaks, e.a., 2019). Ook in een sociale netwerkanalyse van jongeren in de cocaïnehandel in Utrecht-Zuid (Kanaleneiland, Hoograven en Rivierenwijk) komt het bewerken en versnijden van cocaïne een aantal keer voor (Hendriksen, Rije en Boot, 2021).

21. Crime script analysis is (vergelijkbaar met 'situational crime prevention') een wetenschappelijk methodiek waarbij gekeken wordt naar de verschillende fases in het criminele proces en de spelers die daarbij betrokken zijn (Cornish, 1994; Cornish & Clarke, 2002; Bullock, Clarke & Tilley, 2010).
22. Aldus 21 professionals die aanwezig waren bij de zogenaamde 'coke sessies' van het programma Straatwaarde(n) van het RIEC: gemeente (2), politie (11), Veiligheidshuis (1), jongerenwerk (1), Belastingdienst (1), RIEC (6).
23. Een verband dat bestaat uit minimaal 2 personen, waarbinnen sprake is van structurele samenwerking, en waarbij de verdachten delicten plegen die 4 of meer jaren straf opleveren en die gericht zijn op financieel gewin: criminele winst, wederrechtelijk verkregen voordeel of vermogen (bron: Politie Midden-Nederland).
24. Crimesite (2020, 27 februari). Tot acht jaar cel voor exporteren harddrugs naar Scandinavië. Geraadpleegd op 22-05-2021.
25. Het 'European Drug Report 2021' benoemt dat uit de recordhoeveelheid van 213 ton in beslag genomen cocaïne in 2019 blijkt dat de aanvoer in de Europese Unie toeneemt (pagina 18). In 2019 is in Nederland 44 ton cocaïne in beslag genomen (van de 213 ton in Europa totaal (EMCDDA, 2021)).
26. Cocaïne wordt bijvoorbeeld uit een lods of container gehaald, om vervolgens naar een (andere) opslagplek te vervoeren.
27. Criminelen die hun kennis en expertise via koop of huur ter beschikking aan anderen stellen.

Handel van cocaïne

Vergelijkbaar met import en export blijkt Utrecht een belangrijke rol te spelen in de handel van cocaïne. Zo benoemt het actieplan 'Wie praat die gaat' (Veiligheidscoalitie Midden Nederland, 2018) de regisserende rol van de regio Midden-Nederland in de (inter)nationale cocaïnehandel: *"Uit het Eenheidsondermijningsbeeld en het Nationaal Inlichtingenbeeld Ondermijning (NIBO) blijkt dat een aantal van de grootste internationale drugscriminelen uit deze regio komt en dat er honderden miljoenen euro's worden omgezet."* (Veiligheidscoalitie Midden Nederland, 2018, pagina 3).

Recherchechef Johan van Hartskamp geeft in lijn hiermee aan dat de regio Utrecht internationaal dominant en leidend is als het gaat om de handel in cocaïne. Daarbij verwijst hij onder meer naar drugscriminelen Redouan Taghi en Saïd Razzouki, die afkomstig zijn uit Vianen en Utrecht. *"Zij die de handel in cocaïne beheren, komen uit deze regio. Ze zijn hier opgegroeid en hebben hier hun netwerk. En de effecten daarvan zijn ook hier te zien. De regio op de cocaïne zit in de regio Utrecht en de oorlogen worden hier en in Amsterdam uitgevochten"* (Tieleman & Franck, 2018).

De beschikbare cijfermatige gegevens laten zien dat in de periode 2015-juni 2019 in de regio Midden-Nederland 573 politieregistraties gerelateerd waren aan cocaïne. Het ging met name om handel. Van deze registraties komt 38% uit Utrecht. Volgens professionals zijn de meeste dealers van cocaïne tussen de 18 en 24 jaar, al zijn ze ook wel eens onder de 18 jaar (Adjiembaks e.a. 2019). Dat jeugdigen zich met de handel van cocaïne bezighouden blijkt ook uit de eerder benoemde sociale netwerkanalyse Utrecht-Zuid (Kanaleneiland, Hoograven en Rivierenwijk; Hendriksen e.a., 2021).

Spelers

In Midden-Nederland zijn er 150 criminele samenwerkingsverbanden (CSV's) en 50 hiervan komen uit Utrecht Stad. Aangaande de bij cocaïne betrokken spelers, blijkt uit politie-informatie dat van deze 50 CSV's ongeveer de helft zich bezighoudt met cocaïne. Veel CSV's zijn geclusterd langs sociaal-culturele lijnen, maar werken wel onderling samen. In Midden-Nederland zijn er met name clusters met een Marokkaanse, Nederlandse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse achtergrond (Politie Midden-Nederland).

Synthetische drugs

Van de 150 criminele clusters in Midden-Nederland houdt ongeveer 15% zich bezig met synthetische drugs, waarvan 5% met import en export. De clusters houden zich onder andere bezig met (internationale) handel van MDMA, ketamine, XTC, crystal meth en LSD. De import van synthetische drugs komt vaak uit China (via Polen, Bulgarije, Portugal en Spanje). Afvaldumping van synthetische drugs betreft binnen Midden-Nederland 'crime as a service' (Politie Midden-Nederland).

De crystal meth markt is in verhouding tot andere markten nog vrij klein. Op dit moment zijn er vier clusters die zich hiermee bezig lijken te houden. Er lijkt echter wel sprake van een snelle groei. De productie die in Nederland plaatsvindt is vooral voor export bedoeld. De expertise van Mexicanen lijkt gebruikt te worden voor het productieproces (Politie Midden-Nederland).

2.4 Aan drugscriminaliteit gerelateerde criminaliteit

Uit verschillende bronnen (gesprekken, cijfers en het beeld van de politie) komen aan drugscriminaliteit gerelateerde misdrijven in Utrecht naar voren. In onderstaande gaan we in op de misdrijven die het meest met drugscriminaliteit vervlochten zijn: plofkraaken, criminele geldstromen, mensenhandel en geweldsmisdrijven (wapens en excessief geweld).

Plofkraaken

Een plofkraak is een vorm van diefstal waarbij criminelen met behulp van gas of een explosief toegang verkrijgen tot een geldautomaat, een bedrijfspand, een instelling of een winkel met als doel geld en/of goederen te onttreuen.

Betreffende de relatie tussen drugscriminaliteit en plofkraaken is bekend dat sommige plofkraakers de opbrengsten van hun criminele activiteiten als investering gebruiken om zich in de wereld van drugshandel in te kopen. Van de plofkraakers uit Midden-Nederland die tussen 2018 en 2020 bij de politie bekend zijn, heeft 30% ook een registratie vanwege betrokkenheid bij cocaïne en/of hennep.

Ook van de leiders van Utrechtse plofkraakgroepen (vaak mannen, dertigers) is bekend dat zij betrokken zijn bij drugshandel en witwassen (Politie Midden- Nederland).

Tussen 2018 en 2020 zijn er ongeveer 200 subjecten uit Midden-Nederland bij plofkraak betrokken geweest (Politie Midden-Nederland). Politie-informatie laat zien dat van de 77 aangehouden Nederlandse plofkrakers in 2019 er 30 uit Utrecht komen. Utrecht wordt daarom ook wel 'hofleverancier van plofkrakers' genoemd. Utrechtse plofkrakers blijken voornamelijk actief te zijn in de Duitse deelstaten Nedersaksen en Noordrijn-Westfalen. Ze voeren echter ook plofkraak uit op geldautomaten op andere plekken in Duitsland en in België en Luxemburg.

Omdat in Nederland steeds meer preventieve maatregelen genomen worden tegen plofkraak (en dit minder het geval is in buurlanden), neemt het aantal plofkraak door Nederlandse daders over de grens toe²⁸. Van de laatste negen (pogingen tot) plofkraak op geldautomaten die wel in Utrecht plaatsvonden, zijn er drie in Oost gepleegd, drie in Zuid, een in West, een in Noordoost en een in Overvecht²⁹. In maart 2021 is er bovendien een plofkraak geweest op een juwelier in het centrum van Utrecht. Juweliers zijn mogelijk een nieuw doelwit van plofkrakers, gezien de beveiligingsmaatregelen die banken hebben genomen bij hun geldautomaten.

In Utrecht vinden voornamelijk voorbereidende handelingen voor plofkraak plaats. Zo diende een autohandel in de wijk Overvecht als locatie voor plofkraaktrainingen. Het hoofd van deze groep plofkrakers kocht via zijn autohandel pinautomaten in Duitsland, waarmee hij anderen kon leren hoe deze opengemaakt kunnen worden. Voor de zogenaamde verkenning (voorafgaand aan de plofkraak) zijn autoverhuurbedrijven gebruikt van een autoboulevard in de wijk Overvecht. Tot slot worden Utrechtse panden gebruikt om materialen voor een plofkraak in op te slaan.

Politie-informatie laat zien dat Utrechtse plofkrakers vaak een Marokkaanse en soms een Nederlandse sociaal-culturele achtergrond hebben en hun wortels³⁰ in de wijken Overvecht, Kanaleneiland en Hoograven hebben. Wijkagenten benoemen dat binnen de plofkraakscene familieverbanden een rol spelen. Dit is vooral in Utrecht West te zien.

Criminele geldstromen

Aangaande criminele geldstromen die benodigd zijn om criminele verdiensten (bijvoorbeeld uit de drugscriminaliteit) te verplaatsen en legaal te besteden bespreken we in onderstaande paragraaf: verdachte transacties, politieregistraties van witwassen en witwassen middels ondernemingen, underground banking en virtuele valuta.

Verdachte transacties

Transacties die bij de FIU (Financial Intelligence Unit) als verdacht zijn aangemerkt kunnen inzicht geven in mogelijk criminele geldstromen, zoals witwassen en fraude. In de periode 1 januari 2019 tot en met 31 maart 2021 heeft de FIU 1.669 transacties als verdacht verklaard in Utrecht. Hiermee is ruim 128 miljoen euro gemoeid. Ruim driekwart van deze verdachte transacties betreft girale overboekingen of money transfers vanuit en naar Nederland. Vanuit Utrecht gingen deze transacties vooral naar Marokko, Colombia en Turkije. Er zijn in de eerdergenoemde periode 238 natuurlijke personen en 42 rechtspersonen uit Utrecht betrokken bij de 1.669 transacties. Van de 42 rechtspersonen die een of meerdere verdachte transacties hebben gepleegd betreft een overgroot deel zogenoemde eenmanszaken. Daarvan is een relatief groot deel actief in de autobranche, koeriersdiensten en verhuur van onroerend goed. Daarnaast zijn er culturele- en religieuze organisaties die eveneens een of meerdere verdachte transacties hebben verricht.

Registraties van witwassen

In 2020 zijn er 50 registraties van witwassen in Utrecht (tabel 2.8). Dit betreft een sterke toename vanaf 2016, waar er nog maar 2 van dergelijke registraties waren. De politie geeft aan dat deze toename waarschijnlijk op het conto van een toename van aandacht voor dit fenomeen geschreven kan worden. Met name bij een dergelijk 'haaldelict'³¹ wordt het aantal registraties namelijk sterk beïnvloed door de aandacht en tijd die de politie eraan besteedt.

28. De Duitse recherche legt een direct verband tussen de stijging van 349 plofkraak in 2019 naar 390 plofkraak in 2020 en de maatregelen genomen in Nederland, zo laat politie-informatie zien.

29. In 2019 en 2020 gepleegd.

30. Zijn er opgegroeid/woonachtig, waardoor ze er ook veel zijn (en velen uit de wijk kennen).

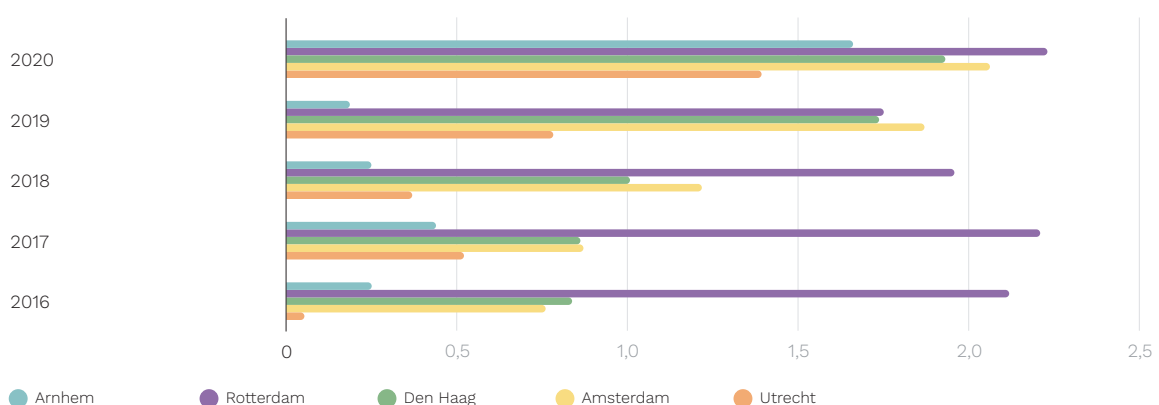
31. 'Haaldelict' is een strafbaar feit zonder een (direct aanwijsbaar) slachtoffer dat hoofdzakelijk ambtshalve wordt geregistreerd. Dit in tegenstelling tot een 'brengdelict' waarbij wel een (direct aanwijsbaar) slachtoffer is, dat na aangifte, of bij uitzondering ambtshalve, wordt geregistreerd (definitie CBS).

Tabel 2.8 Aantal geregistreerde misdrijven witwassen, Utrecht 2016-2020

Jaar	Aantal registraties witwassen
2016	2
2017	18
2018	13
2019	28
2020	50

Bron: Vergunning, toezicht & handhaving van de gemeente

Eenzelfde toename van registraties van witwassen is overigens ook in de andere G4-steden en Arnhem zichtbaar, zie figuur 2.9. In verhouding tot deze andere gemeenten is het aantal registraties van witwassen per 10.000 inwoners in 2020 in Utrecht het laagst. Het verschil is echter wel kleiner geworden. Hetgeen veroorzaakt wordt door een sterkere toename in Utrecht van het aantal witwasregistraties.

Figuur 2.9 Aantal registraties witwassen per 10.000 inwoners, Utrecht i.v.t andere steden, 2016-2020

Bron: Politie

Witwassen via ondernemingen

Dat witwassen in Utrecht wordt gebruikt om geld verdiend met criminele activiteiten in de bovenwereld te kunnen gebruiken komt ook uit de gesprekken met wijk- en gemeentelijke professionals naar voren. Zij beschrijven het witwassen via ondernemingen, bijvoorbeeld door een onderneming met 'fout geld' te financieren of door extra omzet te fingeren. Signalen van witwassen via ondernemingen is het gebruiken van een schijnconstructie, waarbij een ander dan de daadwerkelijke (vaak als crimineel geregistreerde) eigenaar op de vergunning en bij de KvK (Kamer van Koophandel) ingeschreven staat. Een ander signaal betreft het snel wisselen van ondernemingen op één pand of veel verschillende ondernemingen bij 1 persoon of 1 KvK-inschrijving. Van alle clusters maakt 50% voor het witwassen gebruik van één of meer bedrijven, op eigen naam of op naam van een ander (Politie Midden-Nederland).

Politie-informatie laat zien dat deze meer 'traditionele' witwasmethode (via bedrijven en rechtspersonen) nog wel voorkomt, maar afneemt (ten faveure van andere methoden, zoals underground banking, waarover zo direct meer). Met name om te kunnen voorzien in dagelijkse behoeftes, zoals wonen en vervoer, worden op deze manier relatief kleine bedragen witgewassen. Ook 'kleinere' criminelen maken gebruik van dergelijke witwasmethoden. Kwetsbare branches zijn onder andere de horeca, kappers, schoonheidssalons, zorgbedrijven, slotenmakers en autobedrijven. Naast de Amsterdamsestraatweg worden ook de wijken Kanaleneiland, Overvecht, Lombok en Vleuten-De Meern genoemd als gebieden die in relatie tot witwassen in beeld zijn (waarin specifiek de rol van autobedrijven wordt genoemd).

Underground banking

Uit politie-informatie blijkt dat de overdracht van crimineel geld (met name naar het buitenland) middels underground banking (geldhandel zonder de tussenkomst van banken) veelvuldig binnen Utrecht plaatsvindt, in ieder geval in de wijken Leidsche Rijn en Oost. Ook enkele ondernemingen

aan de Amsterdamsestraatweg worden gelinkt aan personen die zich bezighouden met underground banking. Bij deze witwasmethode lijken in Utrecht, net als in heel Nederland, voornamelijk personen met een Marokkaanse, Chinese, Pakistaanse en Afghaanse sociaal-culturele achtergrond betrokken. Deze facilitators in het witwassen bedienen vaak meerdere CSV's. Politie-informatie laat zien dat underground banking toeneemt in Utrecht. Overigens wordt een deel van de criminele opbrengsten ook via legale geldwisselkantoren naar het buitenland verzonden.

Virtuele valuta

In Utrecht komt ook witwassen via virtuele valuta's voor, zo laat politie-informatie zien. In de stad zijn bitcoinwisselaars actief die in ruil voor een hoge commissie contant geld omzetten in bitcoins, zonder te vragen naar de herkomst van het geld. Er lijken verbanden te bestaan tussen de bitcoinwisselaars en de 'scene' van het underground banking.

Tot slot is Trade Based Money Laundering mogelijk opkomend als witwasmethodiek: het gebruiken dan wel opzetten van handelsstructuren om crimineel geld wit te wassen (Politie Midden-Nederland).

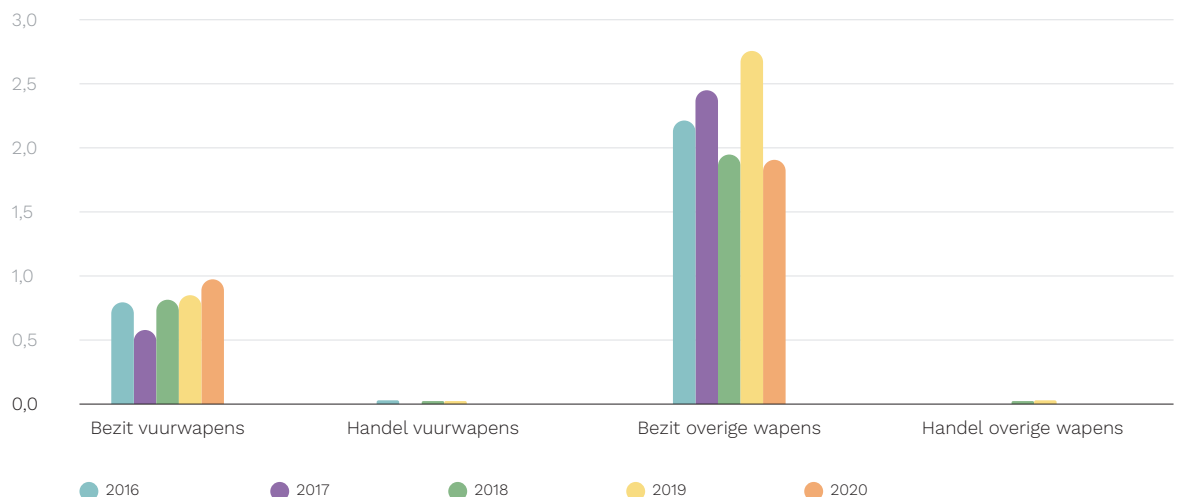
Geweldsmisdrijven

In deze paragraaf gaan we in op het fenomeen geweld in Utrecht. We kijken eerst kort naar wapengerelateerde misdrijven, waarna we langer stil staan bij excessief geweld. Het is van belang bij deze paragraaf op te merken dat niet alle geweldsmisdrijven te relateren zijn aan drugscriminaliteit. Zo is er bijvoorbeeld ook sprake van ernstige vormen van huiselijk geweld. Desalniettemin blijkt dat een groot deel van wapengerelateerde misdrijven en excessief geweld wel aan drugscriminaliteit te relateren zijn. Zo zijn liquidaties vaak het gevolg van conflicten binnen de cocaïnehandel (Politie Midden-Nederland). En het Actieplan 'Wie praat die gaat' (Veiligheidscoalitie 2018) stelt dat CSV's excessief geweld of dreiging als instrument gebruiken om hun criminele imperium in stand te houden of uit te breiden.

Wapens

Figuur 2.10 laat zien dat tussen 2016-2020 er in Utrecht met name politieregistraties zijn van bezit van overige wapens, op enige afstand gevolgd door het bezit van vuurwapens. Het aantal registraties van handel van overige wapens of vuurwapens in Utrecht is klein. Er is geen duidelijke ontwikkeling in de wapengerelateerde registraties. Het aantal politieregistraties van wapenbezit per 10.000 inwoners fluctueert licht tussen 2016-2020 (zie figuur 2.10).

Figuur 2.10 Aantal geregistreerde wapengerelateerde misdrijven per 10.000 inwoners, Utrecht 2016-2020

Bron: Politie

Sluitingen n.a.v. gevaar openbare orde, veiligheid, gezondheid of zedelijkheid

Er zijn in de afgelopen jaren op basis van artikel 2:46 van de APV³² meerdere panden in Utrecht gesloten omdat er een gevaar was voor de openbare orde, veiligheid, gezondheid of zedelijkheid (waaronder het aantreffen van wapens). In 2019 zijn 14 panden met dit APV-artikel gesloten.

32. Het wetsartikel (2:46 APV) stelt: "De volgende criminele activiteiten zullen in ieder geval worden aangemerkt als een gevaar voor de openbare orde, veiligheid, gezondheid of zedelijkheid, wanneer zij in of vanuit een voor publiek openstaand gebouw en/of daarbij behorend erf plaatsvinden: heling; witwassen; zedendelicten; geweldsincidenten; aantreffen vuurwapens; handel in vuurwapens; arbeidsuitbuiting; (de aanwezigheid van slachtoffers van) mensenhandel; illegale gokactiviteiten; het faciliteren van criminele activiteiten."

Tabel 2.11 Pandsluiting n.a.v. 2:46 APV, Utrecht, 2016-2020

Jaar	Aantal
2017	6
2018	3
2019	14
2020	4

Bron: Vergunning, toezicht & handhaving van de gemeente

Excessief geweld

Excessief geweld wordt door de politie gedefinieerd als: 'Instrumenteel extreem geweld, toegepast tegen personen en goederen alsmede de bedreiging daarmee. Gepleegd met een zwaar geweldsmiddel door een persoon uit een crimineel netwerk. Dit kennelijk met als oogmerk winstbejag en/of het in stand houden of verwerven van een machtspositie'.

Vaak wordt excessief geweld in verband gebracht met conflicten binnen drugscriminaliteit. Zo zijn liquidaties vaak het gevolg van conflicten binnen cocaïnehandel. Binnen de regio Midden-Nederland zijn vooral in Utrecht geweldsgroeperingen die zich verhuren voor liquidaties: "crime as a service"³³ (Politie Midden-Nederland). En uit politie-informatie rijst het vermoeden dat meerdere Utrechtse CSV's de afgelopen jaren betrokken zijn geweest bij liquidaties, ontvoeringen, granaatleggingen en beschietingen.

Geweld tegen personen

Politie-informatie laat zien dat vanaf 2019 in Utrecht vier schietincidenten richting personen hebben plaatsgevonden: twee in 2019 en twee in 2020³⁴. Twee schietincidenten vonden plaats in Kanaleneiland, één in Ondiep en één op een bedrijventerrein in Zuilen. Hiernaast is er in Utrecht vanaf 2019 tweemaal een incident geweest waarbij de politie vermoedde dat het ging om een (poging tot) ontvoering, gelinkt aan georganiseerde criminaliteit (Politie Midden-Nederland).

In het kader van regioprogramma Straatwaarde(n) van RIEC Midden-Nederland is een onderzoek uitgevoerd naar de achtergrond van 26 uitvoerders van liquidaties gerelateerd aan cocaïnehandel in Utrecht: lokkers, spotters en schutters (Straatwaarden, 2020³⁵). Uit dit onderzoek komt naar voren dat de uitvoerders mannen zijn en de leeftijd van 26-30 jaar hebben ten tijde van de liquidatie. De uitvoerders zijn geboren in Nederland en hebben veelal een Marokkaans/Nederlandse achtergrond. Gemiddeld is de leeftijd 30 jaar bij de eerste liquidatie. De uitvoerders zijn voor de liquidatie al in beeld bij de politie. De criminele carrière voor de eerste liquidatie kent gemiddeld 22 delicten. Onder deze delicten bevinden zich geweldsdelicten. De gemiddelde leeftijd waarop de criminele carrière start is 16 jaar.

Geweld tegen objecten

Excessief geweld tegen objecten wordt in het criminele milieu voornamelijk gebruikt als afpersingsmiddel. Zo worden explosieven geplaatst of panden beschoten als dreigmiddel richting concurrenten of om bedrijven onder druk te zetten. Acute sluiting is namelijk een reële dreiging voor een onderneming waar bijvoorbeeld een handgranaat voor de deur gevonden is. Incidenten met handgranaten en beschietingen komen geregeld voort uit conflicten binnen het drugscircuit.

Politie-informatie laat zien dat ook in Utrecht het uitschakelen van concurrentie een bekend motief is voor het leggen van een handgranaat. Zo is er het vermoeden dat een handgranaatlegging te maken had met wraak voor iets wat in het verleden had gespeeld. En er is bekend dat handgranaatleggingen zijn gedaan bij Utrechtse panden om de druk op te voeren binnen een cocaïneconflict.

Uit politie-informatie blijkt dat in Utrecht tussen januari 2019 en januari 2020 – zover bekend – 6 handgranaatleggingen bij en 11 beschietingen van panden hebben plaatsgevonden³⁶. Driemaal werd dezelfde juwelier op de Amsterdamsestraatweg beschoten en tweemaal dezelfde slagerij in Zuilen, waarbij eenmaal ook een handgranaat werd aangetroffen. Ook een shishalounge op het Smaragdplein was het doelwit van een beschieting. Daarnaast is er op een ander moment een rookgranaat in de buurt van deze lounge gevonden. Daarnaast zijn er (onderdelen van) handgranaten aangetroffen bij een kledingwinkel in Leidsche Rijn, bij een coffeeshop in Zuilen en bij twee bedrijven waarvan in ieder geval een in Overvecht. Ook zijn een woning in Lunetten, een restaurant en viswinkel in Lombok

33. Ook OMG-leden laten zich hiervoor inhuren.

34. De politie geeft aan dat hierbij niemand is overleden.

35. Het rapport Kruitsporen in de cocaïnehandel. En de podcast Straatwaarden Onderzoek Kruitsporen in de cocaïnehandel.

36. Bij één situatie was er sprake van én een handgraat én een beschieting. In totaal gaat het dus om 16 incidenten.

en een autoverhuurbedrijf in Overvecht beschoten. Recenter nog, eind 2020, werd bovendien een advocatenkantoor in Oudwijk beschoten.

Het aantal handgranaatleggingen is na een piek in 2019 weer afgenomen. Bij beschietingen op objecten is geen duidelijke ontwikkeling zichtbaar³⁷.

Tot slot is het aangaande excessief geweld goed om te benoemen dat er in de afgelopen jaren in Utrecht verschillende opslagplekken van wapens en munitie zijn gevonden in Utrecht: in een woning in Lombok, in garageboxen in Overvecht en in park Transwijk.

Mensenhandel

Mensenhandel betreft situaties waarin mensen worden gedwongen om dingen te doen waarvoor ze niet zelf kiezen en waarvan andere mensen profiteren. Dit kan gepaard gaan met dwang, geweld, chantage en misleiding. De meest voorkomende vormen zijn seksuele uitbuiting, criminele uitbuiting en arbeidsuitbuiting.

Uit politie-informatie blijkt dat in de periode van juni 2019 tot maart 2021 er bij de politie 168 signalen van mensenhandel in Utrecht zijn binnengekomen.³⁸ Hiervan betreffen 155 signalen seksuele uitbuiting: veelal gaat het om illegale en/of gedwongen prostitutie. Criminele uitbuiting en arbeidsuitbuiting worden minder gemeld.

Na een stijging van MMA-meldingen³⁹ over illegale en/of gedwongen prostitutie tussen 2016 en 2019, is het aantal meldingen in Utrecht in 2020 enigszins gedaald. Uit politie-informatie blijkt echter dat ook in 2020 deze aan mensenhandel gerelateerde problematiek nog altijd groot is. Comensha (het landelijk Coördinatiecentrum tegen Mensenhandel) geeft in lijn hiermee aan dat zij vermoeden dat mensenhandel niet is afgenomen, maar door Covid-19 alleen minder zichtbaar is geworden.

Criminele uitbuiting

Bij criminele uitbuiting gaat het in de meeste gevallen om personen die gedwongen worden om druggerelateerde delicten te plegen⁴⁰. Ter illustratie: een recent landelijk onderzoek van het Centrum Kinderhandel Mensenhandel laat zien dat veel middelbare scholen en MBO-instellingen in Nederland zich zorgen maken over leerlingen die gedwongen worden om drugs te verhandelen (Noteboom, Landers, Ceuleers en Van Bommel, 2020). En eveneens een landelijk onderzoek laat zien dat er sprake is van criminele uitbuiting van jongeren in zorginstellingen (Khadraoui, Rijken en De Jong, 2020)⁴¹.

In de periode van januari 2019 tot maart 2021 zijn er bij de politie 11 signalen van criminele uitbuiting in Utrecht binnengekomen. Het betreft veelal personen die onder dwang zijn aangezet om winkeldiefstallen te plegen. In twee gevallen was er sprake van een minderjarige die gedwongen werd om te stelen. Dit aantal geregistreerde signalen van criminele uitbuiting is beperkt en niet of nauwelijks gerelateerd aan drugscriminaliteit. Dit kan te maken hebben met de beperkte aangiftebereidheid⁴². Dat criminele uitbuiting in Utrecht wel plaatsvindt blijkt namelijk uit verschillende andere bronnen. Zo blijkt uit het onderzoek Coke & Jonge aanwas van Adjiebak en Boer (2020) dat Utrechtse woningen van kwetsbare personen, zoals verslaafden, gebruikt worden door drugscriminelen. Er zijn voorbeelden van gebruikers die hun woning beschikbaar stellen en deel uitmaken van het productieproces.

“Versnijden: cocaïnehandelaren gebruiken huizen van junkies als dekmantel. Daarnaast gebruiken ze junkies als testers voor hun versneden cocaïne. Ook zetten ze mensen onder druk om hun woning te gebruiken voor versnijden en verhandelen.”

-- Politie (Adjiebak en Boer 2020: pagina 4)

Ook in de eerder benoemde sociale netwerkanalyse van jongeren in de cocaïnehandel in Utrecht-Zuid⁴³ (Hendriksen e.a., 2021) komen enkele voorbeelden van verslaafden naar voren van wie de woning wordt gebruikt om drugs te versnijden of te verpakken.

Wijkagenten vermoeden dat in Overvecht kwetsbare en verwarde personen actief geronseld en bedreigd worden door criminelen om klusjes voor hen uit te voeren. Het gaat dan bijvoorbeeld om het

37. Het is goed om op te merken aangaande de beschreven ontwikkeling van handgranaten en schietincidenten dat er geen precieze onderliggende cijfers beschikbaar zijn. Deze incidenten worden op verschillende manieren en onder verschillende incidentcodes in het systeem ingevoerd. Dit is o.a. afhankelijk van de omstandigheden en feiten rondom het gepleegde delict. Dit zorgt ervoor dat er (onder andere) voor dat er geen vergelijking met andere gemeenten mogelijk is.

38. Een signaal betreft startinformatie uit een interne of externe bron waarin één of meerdere signalen van mensenhandel naar voren komen. Er is dan veelal nog geen sprake van een concrete verdenking of verdachte.

39. Meldingen bij Meld Misdaad Anoniem die naar de gemeente zijn doorgezet i.v.m. hun wettelijk taak.

40. Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2020).

41. Op het proces van actieve rekrutering, die tot criminele uitbuiting kan leiden, gaan we in hoofdstuk 3 nader in (paragraaf 3.2).

42. Een professional van Straatwaarde(n) benoemt daarbij ook dat slachtoffers van criminele uitbuiting al gauw doorschieten naar ouderschap. Ze komen ook veel al te laat in beeld bij instanties, waardoor ze al ouders zijn. Je ziet dit ook in het carrièreverloop van liquidatie-uitvoerders: vaak zijn ze eerder slachtoffer geweest.

43. Kanaleneiland, Hoograven en Rivierenwijk.

beschikbaar stellen van de woning voor een hennepkwekerij, of om als katvanger te fungeren. In 2019 werden daarnaast meermaals personen met een Aziatische achtergrond aangetroffen bij het oprollen van hennepkwekerijen, waarvan een betrokken wijkagent vermoedde dat deze daar niet vrijwillig werkten.

Seksuele uitbuiting

Er zijn veel signalen van seksuele uitbuiting in relatie tot drugshandel bekend bij professionals van Straatwaarde(n) en de politie. Om die reden wordt er op dit moment vanuit Straatwaarde(n) ook aan een meiden-specifieke aanpak gewerkt. Zo blijkt het betalen in natura (meiden) in de drugs/cocaïnehandel uit zowel observaties van politie als meerdere aanhoudingen. Aangehouden subjecten benoemen dat ze met meisjes naar een hotelkamer mochten als betaalmiddel. Het gaat daarbij vooral om drugsrunners. De link naar cocaïnehandel is daarbij duidelijk te leggen. Ook de drugsrunners zelf worden misbruikt, doordat ze bijvoorbeeld nog een bepaalde schuld hebben uitstaan of dingen hebben toegezegd.

Overkoepelend stelt de politie dat de relatie tussen mensenhandel en georganiseerde drugscriminaliteit toeneemt, maar minder sterk is dan voor andere verschijningsvormen (zoals bijvoorbeeld excessief geweld of plofkraken, hiervoor besproken).

2.5 Effect drugscriminaliteit op wijken

In deze paragraaf gaan we in op het effect van drugscriminaliteit op het wonen of werken in Utrechtse wijken. Achtereenvolgens beschrijven we:

De aantrekkingskracht drugscriminaliteit op (jonge) jongeren.

Het onveiligheids(gevoel) van wijk- en zorgprofessionals.

De angst, onveiligheidsgevoelens en overlastmeldingen van buurtbewoners.

De negatieve invloed op veiligheid en leefbaarheid.

We sluiten af met een diepere beschouwing op meldingsbereidheid. De inhoud van dit hoofdstuk komt uit de (rondetafel)gesprekken met burgers en wijk- en zorg en veiligheidsprofessionals (uitgezonderd de cijfermatige gegevens over overlastmeldingen).

Aantrekkingskracht op (jonge) jongeren

De aanwezigheid van drugscriminaliteit in Utrecht zorgt er allereerst voor dat criminaliteit wordt verheerlijkt, er ontstaan negatieve rolmodellen. Jongeren kijken op tegen de rijke (vaak wat oudere) jongens die ze bijvoorbeeld in de buurt tegenkomen. Het zogenaamde snelle geld is aantrekkelijk voor jeugd. Waarbij de deelnemers uit de gesprekken de nadruk leggen op de beïnvloedbaarheid van kwetsbare bewoners en jongeren, zoals met een licht verstandelijke beperking (LVB)⁴⁴. Zoals een deelnemer het verwoordt:

“Wat we merken is dat jonge jongens opkijken tegen stoere gasten, patsers in een dikke auto. Dure kleren. Met een baantje bij de Albert Heijn kun je dat niet bereiken, dus ze kiezen voor het snelle en grote geld.”

-- Jongerenwerker

Onveiligheid(sgevoel) wijk- en zorgprofessionals

Door de ervaren verharding van de drugswereld benoemen professionals die met jongeren werken ook dat een onveilige situatie voor hen kan ontstaan. Zo kunnen zij betrokken raken bij de gewelddadigheden die spelen in de drugswereld. Het volgende citaat illustreert de gevoelens van onveiligheid van professionals:

“En ik ben ook bang voor mijn medewerkers, worden zij straks niet ook een keer betrokken bij een afrekening. Wat betekent dat als je er dichtbij bent?”

-- Jeugdbescherming

44. Waarover meer in hoofdstuk 4 (voedingsbodem en proces).

Professionals moeten inschatten hoe ver de jongere waarmee zij (gaan) werken al in het drugsircuit zit en vervolgens hun werkwijze hierop aanpassen, zowel de te geven straf als de omgangswijze (bijvoorbeeld op kantoor of op het politiebureau afspreken).

Angst, onveiligheidsgevoelens en overlastmeldingen buurtbewoners

Voor buurtbewoners kan het aanwezig zijn van een criminele groep in de buurt of het waarnemen van drugsdealen of andere vormen van (gerelateerde) criminaliteit angst en onveiligheidsgevoel veroorzaken. Het volgende citaat van een bewoner die jarenlang overlast heeft ervaren van een criminele groep is hiervan een illustratie:

“We hebben met een bewoner of 15 veel gesprekken gevoerd. Ik heb hele bestanden bijgehouden en het is te veel om hier op te noemen. Mensen slapen slecht, hartkloppingen en dat komt door die drugscriminaliteit. Dat trok een groep jongeren aan en de grote jongens deelden de rotzooi uit maar die hele groep bezorgde zoveel overlast naar bewoners en kinderen. Daar kwam zwaardere criminaliteit en loverboyproblematiek bij. Dat leverde de bewoners stress op. Kinderen die naar school moest langs een auto waar iemand werd afgewerkt door een van de meisjes. Kinderen moesten in therapie ook omdat ze bang waren om naar school te gaan.”

-- Burger Leidsche Rijn

De gevoelens van angst en onveiligheid⁴⁵ kunnen ook tot vermijdingsgedrag leiden. Mensen laten hun kinderen niet meer alleen buiten spelen of vermijden hun eigen winkelcentrum. Bewoners benoemen dat dit voor psychische klachten kan zorgen en dat mensen hierdoor zich soms gedwongen voelen te verhuizen.

Dat drugsgebruik en -criminaliteit voor woonoverlast kan zorgen blijkt ook uit geregistreerde meldingen bij U-centraal⁴⁶ in 2020: 7 meldingen van criminaliteit, 7 van dealen en 4 van drugsoverlast⁴⁷.

Negatieve invloed veiligheid en leefbaarheid

Deelnemers aan de rondetafelgesprekken benoemen verschillende wijzen waarop drugscriminaliteit de leefbaarheid en veiligheid in wijken negatief beïnvloedt. Zo stellen ze dat er onveilige situaties in de wijken (kunnen) ontstaan door (onderling) geweld, beschietingen en liquidaties. Zoals onderstaande illustratie weergeeft:

“Je merkt dat de onderlinge strijd groter wordt. Daar kunnen we geen vinger achter krijgen maar we merken wel dat er spanningen zijn. Je ziet dat in de mate van geweld, de afrekeningen. Maar daarvoor zie je dat niet aankomen. Ze zijn uit beeld en dan komt het op eens naar voren.”

-- Wijkagent

In lijn hiermee benoemt de politie dat excessief geweld een reëel gevaar voor de omgeving betreft. In uitzonderlijke gevallen krijgt een burger direct met excessief geweld te maken, bijvoorbeeld wanneer de verkeerde persoon wordt gedood (vergismoord) of als omstanders worden geraakt.

Aangaande plofkraken geeft de politie aan dat mensen die in de buurt van een geldautomaat wonen, zich zeer onveilig voelen door de constante dreiging van een plofkraak. Breder dan alleen plofkraken stelt de politie dat alle spelers en verschijningsvormen van ondermijnende criminaliteit grote invloed hebben op de veiligheid en leefbaarheid van Utrecht. Hoewel een groot deel van de criminaliteit buiten het zicht en weten van de burger afspeelt, komen de gevolgen van georganiseerde ondermijnende criminaliteit wel dichtbij. Bijvoorbeeld wanneer een persoon op straat onder vuur genomen wordt door twee mannen op een scooter. Of wanneer na een brand in een wijk tientallen kilo's cocaïne in het pand worden aangetroffen.

Meer op het gebied van leefbaarheid noemen deelnemers aan gesprekken twee facetten die met name aan drugsgebruik te relateren zijn: verkeersveiligheid ('te hard en onbezonnen rijden onder

45. Uit de inwonersenquête van de gemeente Utrecht blijkt overigens dat over geheel Utrecht gezien de onveiligheidsgevoelens van inwoners tussen 2017 en 2019 nagenoeg gelijk zijn gebleven. Zo voelde respectievelijk 30%, 29% en 30% zich in 2017, 2018 en 2019 wel eens onveilig in de eigen buurt.

46. U-centraal is een stichting die zich inzet om inwoners te voorzien van informatie en ondersteuning. Zij zijn dus ook een verzamelpunt voor meldingen over woonoverlast.

47. U-centraal stelt dat er waarschijnlijk geen overlap in categorieën is, dus drugsoverlast betreft waarschijnlijk niet overlast door dealen, maar een andere vorm van drugsoverlast.

invloed') en zwerfafval (van drugsgebruikers in openbare ruimte). De verkeersveiligheid lijkt ook in het geding bij plofkraken. Uit politie-informatie blijkt dat plofkrakers extreem roekeloos rijgedrag vertonen tijdens vluchtpogingen.

Ook geven sommige deelnemers aan dat drugscriminaliteit het imago van wijken en straten negatief kan beïnvloeden, zoals het volgende citaat weergeeft:

“Slecht imago, dus op social media zie je dat het niet gewenst is op bepaalde tijden in de buurt te zijn. Straat Coke Boulevard wordt genoemd”

-- Mentimeter⁴⁸

Lage meldingsbereidheid

Tot slot zoomen we in dit hoofdstuk in op de bereidheid van bewoners (maar ook wel professionals) om melding te maken van drugscriminaliteit.

Cijfers van NL Confidential (waar Meld Misdaad Anoniem onder valt) wijzen uit dat het aantal meldingen per 10.000 inwoners in 2020 in Midden-Nederland het laagst is van alle regio's: 11,1. In Rotterdam betreft dit aantal bijvoorbeeld 14,5 en in Den Haag 11,9 per 10.000 inwoners (Meld Misdaad Anoniem, 2021).

Uit de rondetafelgesprekken blijkt dat er in Utrecht aan de ene kant sprake van angst is, waardoor mensen geen melding durven te maken als ze (drugs)criminaliteit waarnemen ('angstcultuur om naar buiten toe te treden'). Dat komt door zichtbare represailles, zoals intimidatie, eieren of stenen tegen of door de ramen. Maar ook de media spelen hierin een rol, zoals de aandacht voor de gewelddadigheden tijdens het Marengo-proces. Tijdens de gesprekken komt ook aan de orde dat er intimidatie op straat plaatsvindt, waardoor mensen niet durven te zeggen wat ze zien en horen.

Aan de andere kant lijken mensen ook te wennen aan drugscriminaliteit, geven deelnemers aan de rondetafelgesprekken aan, en worden hier onverschillig over. Als het achter gesloten deuren gebeurt of het veroorzaakt geen directe overlast, dan zijn mensen ook niet snel bereid om te melden. Soms is het voor bewoners ook moeilijk om drugscriminaliteit te herkennen⁴⁹.

Wat ook een rol speelt volgens deelnemers, is dat drugscriminaliteit een 'positief' effect kan hebben op de ouders of straatgenoten van de plegers, omdat zij financieel geholpen worden vanuit de opbrengst van deze criminaliteit. De arme moeder kan opeens op vakantie of de sportclub wordt gesponsord⁵⁰. Zoals een deelnemer verwoordt:

“Het lijkt geaccepteerd en soort van opgehemeld te worden door omwonenden.”

-- Mentimeter⁵¹

De vraag die deelnemers aan de gesprekken tot slot naar voren brengen is of er voldoende laagdrempelige mogelijkheden zijn om te melden over ondermijning of over zorgen over een jongere die mogelijk in de drugscriminaliteit betrokken raakt. En of burgers – indien deze mogelijkheden er zijn – hiervan op de hoogte zijn.

48. De gehanteerde Mentimeter tijdens de rondetafelgesprekken was anoniem. De bron van dit antwoord is ons dus niet bekend.

49. Dat deze factoren van belang zijn in de meldingsbereidheid van ondermijnende (drugs) criminaliteit blijkt ook uit twee grootschalige onderzoeken in Brabant-Zeeland (Broekhuizen, Meulenkamp, Stoutjesdijk en Boutellier, 2018) en Zaanstad (Mehlbaum & Broekhuizen, 2020).

50. Een mechanisme dat ook in landelijk onderzoek van Bruinsma, Ceulen en Spapens (2018) is aangetoond.

51. De gehanteerde Mentimeter tijdens de rondetafelgesprekken was anoniem. De bron van dit antwoord is ons dus niet bekend.

3 Personen

In dit hoofdstuk focussen we ons op de personen die in Utrecht betrokken zijn bij drugscriminaliteit. In paragraaf 3.1 gaan we in op de voedingsbodem voor drugscriminaliteit in Utrecht. Paragraaf 3.2 legt de focus op de rol van jongeren in de drugscriminaliteit. Vervolgens gaan we in op de rol van criminele families (3.3) en OMG's (3.4) in Utrecht.

3.1 Voedingsbodem: meervoudig

In deze paragraaf gaan we in op de voedingsbodem voor drugscriminaliteit in de stad Utrecht: de omstandigheden en factoren die – specifiek voor deze stad – in beeld komen als verklaringbasis voor deze criminaliteit of deze (soms wat meer indirect) in de hand werken. Deze factoren zijn uit de rondetafelgesprekken naar voren gekomen. Er blijkt sprake van een meervoudige voedingsbodem, die we onderstaand op hoofdlijnen doorlopen. Goed om op te merken is dat twee van de factoren binnen deze voedingsbodem (centrale ligging en acceptatie en normalisatie) jong en oud betreffen, één factor alleen oud (kwetsbaarheid ondernemers) en twee alleen jong (kwetsbare wijken en thuis en persoonlijk).

Centrale ligging

De fysieke voedingsbodem voor drugscriminaliteit manifesteert zich vooral door de centrale ligging van Utrecht. Die maakt de stad interessant voor de logistieke kant van de Nederlandse drugsmarkt, zo stelt een respondent:

“Utrecht zou volgens de krant een nodaal knooppunt kunnen zijn en dat herken ik dan weer wel. We hebben een prominente rol in de internationale cokehandel”

-- DIS-tafel⁵²

Ook de aanwezigheid van centraal in Nederland gelegen bedrijventerreinen met criminogene branches (waarover later meer) die (ook onbedoeld) ondermijnende drugscriminaliteit kunnen faciliteren speelt volgens de deelnemers een voorname rol bij de ontwrichtende criminaliteit in Utrecht.

Kwetsbare wijken – weinig toekomstperspectief en negatieve rolmodellen

De sociale voedingsbodem is op zichzelf ook meervoudig. Op het niveau van buurten stellen de deelnemers vast dat Utrecht ‘sinds jaar en dag’ wijken en buurten kent met kwetsbare groepen, waaronder veel kwetsbare jeugd. Genoemd worden Overvecht, Hoograven, Lombok en Kanaleneiland. Armoede⁵³, weinig perspectief en een verpauperde buurt met een lage of juist soms een hele hoge sociale controle – denk aan Sterrenwijk – worden genoemd als voedingsbodem voor drugscriminaliteit.

Sociale kwetsbaarheid draagt eraan bij dat er genoeg potentiële nieuwe instroom is voor CSV's in de drugshandel. Een deel van de jongeren ervaart weinig perspectief in het ‘normale’ leven en dat biedt de drugscriminaliteit ze wel. Vaak hebben ze geen baantje op de reguliere arbeidsmarkt. In de drugseconomie kan veel gemakkelijker geld worden verdiend dan bij een supermarkt.

Vaak kijken jongeren uit kwetsbare doelgroepen op tegen andere jongeren die veel geld verdienen met drugsverkoop. Deze voor (georganiseerde) criminaliteit kwetsbare jongeren komen op straat, op school en tijdens het sporten met elkaar in aanraking. Volgens deelnemers delen ze geregeld kennis met elkaar: van de een leren ze hoe ze moeten inbreken en van de ander hoe ze drugs moeten dealen.

Overigens valt het hoge aandeel 0-30-jarigen in Utrecht op. Maar liefst 44% van alle inwoners uit Utrecht is op 1-1-2020 tussen de 0 en 30 jaar. Dit aandeel ligt in de andere G4-steden en Arnhem iets lager (35%-38%).

52. Dit citaat komt uit het rondetafelgesprek met DIS-deelnemers. De specifieke organisatie is niet in het verslag opgenomen.

53. 4.300 Utrechtse kinderen groeien in 2019 op in een gezin dat moet rondkomen van een inkomen op bijstandsniveau (101% WSM, 6,3% van de kinderen). Voor 1.700 van deze kinderen betreft het een situatie die al 4 jaar of langer duurt (2,6% van de Utrechtse kinderen). Dit betreft een stijging vanaf 2014 (1,9%).

Acceptatie en normalisatie drugsdealen en -gebruik

Nog los van het zijn van een ‘visvijver’ voor criminele samenwerkingsverbanden (CSV’s), kenmerken sommige wijken zich door acceptatie en normalisatie van drugscriminaliteit bij burgers. Heel soms omdat zij meeprofiten van de handel. Maar veel vaker omdat ze menen er weinig aan te kunnen doen en er weinig directe last van (zeggen te) ondervinden. Zij halen hun schouders op wanneer ze personen zien dealen. Bijvoorbeeld een moeder die er niet eens meer van opkijkt als haar zoon vertelt dat er op school gedeald wordt. En een ander voorbeeld: een zorgprofessional die geen actie onderneemt als hij dealen op straat waarneemt. De acceptatie en normalisatie van drugscriminaliteit hangt volgens deelnemers aan de groepsgesprekken samen met de groeiende acceptatie en normalisatie van drugsgebruik⁵⁴.

Aangaande drugsgebruik blijkt uit rioolwatermetingen⁵⁵ in 74 Europese steden dat Utrecht de 21e plaats inneemt als het gaat om cocaïnegebruik⁵⁶. Deze analyses suggereren tevens dat het gebruik van cocaïne is toegenomen in 2019, in elk geval in de drie grote steden Amsterdam, Utrecht en Eindhoven (Van Laar e.a., 2021). Het kan gaan om een toename van het aantal gebruikers of dat gebruikers meer zijn gebruiken.

Het valt op dat de landelijke cijfers uit de Gezondheidsenquête niet op een toename wijzen in de algemene bevolking, mogelijk komt de toename door een verandering bij specifieke groepen, zoals uitgaanspubliek of is er sprake van een lokale stijging die niet landelijk terug te zien is (Van Dijk et al., 2020, Korf, Nabben, et al., 2019).

Qua drugsgebruik vallen dakloze volwassenen op. Uit een onderzoek onder 31 daklozen in Utrecht (Van Everdingen, 2016) kwamen er aanwijzingen voor een verslaving aan alcohol of drugs bij 64% van de mensen in de nachtopvang en 13% van de mensen in de crisisopvang. In ‘het afgelopen jaar’ had 13% van de mensen in de nachtopvang snuifcocaïne of crack gebruikt.

Thuis en persoonlijk: ouderlijk toezicht en niet alleen LVB

De thuissituatie en persoonlijke factoren betreffen de volgende factoren die – volgens deelnemers aan de rondetafelgesprekken – een rol spelen in de voedingsbodem voor betrokkenheid bij drugscriminaliteit.

Ouders hebben soms te weinig inzicht in en zicht op wat hun kind bezighoudt en weten bijvoorbeeld niet hoe hun kind aan dure spullen komt. Betreffende dit ontbrekende ouderlijk toezicht geven deelnemers aan de rondetafelgesprekken aan dat het cruciaal is om het verschil te maken tussen ouders die vanuit onwil gebrekkig ouderlijk toezicht uitoefenen en ouders die niet kunnen, al zouden ze wel willen. Sommige ouders komen hier wegens omstandigheden (bijvoorbeeld dag en nacht werken voor het gezinsinkomen) namelijk niet aan toe.

Deelnemers aan de rondetafelgesprekken benoemen aangaande persoonlijke risicofactoren dat jongeren die licht verstandelijk beperkt zijn (LVB) meer kwetsbaar zijn voor het betrokken raken bij drugscriminaliteit⁵⁷. Voor dergelijke ‘LVB jeugd’ zou meer aandacht moeten komen. Dit mag volgens hen echter niet afleiden van de – eveneens kwetsbare – jeugd met een (boven)gemiddelde intelligentie. Er zijn onder criminele jongeren genoeg jongeren die veel potentie hebben, die bijvoorbeeld intelligent zijn, maar die het volgens deelnemers niet lukt om aansluiting te vinden bij onderwijs en werk (bijvoorbeeld doordat ze vanuit huis te weinig gestimuleerd worden). Mooi verwoord:

“De jonge aanwas zit lang niet meer alleen op de kansarme jongeren, maar ook de kansrijke jongeren die komen in die netwerken terecht. Dat soort ontwikkelingen baren me zorgen in de stad”.

-- Wijkagent

Financiële kwetsbaarheid (horeca)ondernemers

Tot slot benoemen we op het gebied van de voedingsbodem voor drugscriminaliteit de financiële kwetsbaarheid van (horeca)ondernemers. Door de gevolgen van de Covid-19-maatregelen verkeren veel Utrechtse ondernemers zich in financiële problemen. Zij zijn daardoor kwetsbaar voor criminele inmenging: financiering of een lening met middels (drugs)criminaliteit verkregen middelen.

54. Hierbij maken zij geen onderscheid tussen soft- en harddrugs.

55. Een grootschalige Europese studie van het Europese netwerk SCORE waarbij monsters zijn genomen uit rioolwaterzuiveringsinstallaties. Daaruit is vervolgens de gemiddelde cocaïne ‘load’ per dag bepaald (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2019).

56. Lozingen vanwege de productie van cocaïne worden niet in de metingen opgenomen. Ze worden door de onderzoekers opgemerkt en de meting wordt dan verwijderd. Effect van andere gemeenten op de Utrechtse metingen is er (ook) niet, aangezien metingen in Utrecht het vierkant van Overvecht naar Lunetten en van de A2 naar de A27 betreffen (uitgezonderd Leidsche Rijn, die een aparte zuivering heeft). Bron: persoonlijke communicatie met een onderzoeker van het KWR.

57. Dit blijkt ook uit landelijk onderzoek. In reguliere detentie behoort ongeveer 30-45% van de gedetineerden tot de verstandelijk beperkten. Bij jongeren lijken de prevalentiecijfers hoger dan bij volwassenen (Drost et al. 2016). Hiernaast wijst onderzoek van Teeuwen e.a. (2020) uit dat van de groep met een licht verstandelijke beperking 68% recidiveert.

3.2 Jongeren in drugscriminaliteit

Van drugscriminaliteit verdachte jongeren

Aangaande drugsdelicten werden minderjarige jongeren (<18 jaar) in 2020 met name verdacht van het bezit van softdrugs (11 maal) en handel in harddrugs (7 maal). Zie tabel 3.1 voor het gehele overzicht van drugsmisdrijven waar minderjarige jongeren in 2020 van verdacht werden.

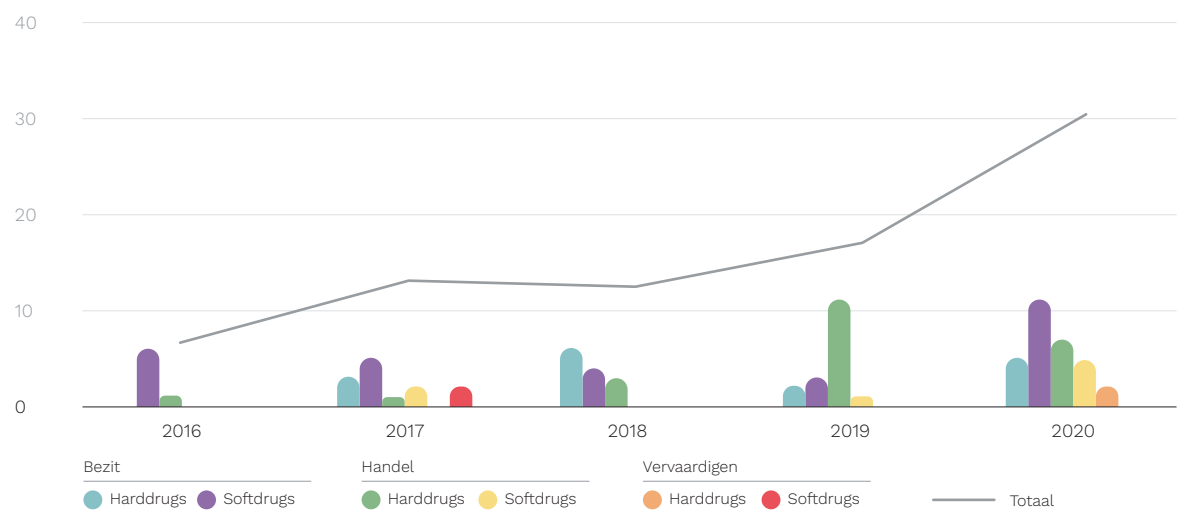
Tabel 3.1 Van drugsmisdrijven verdachte minderjarige jongeren, Utrecht 2020

	2020
Bezit harddrugs	5
Bezit softdrugs	11
Handel harddrugs	7
Handel softdrugs	5
Vervaardigen harddrugs	2
Vervaardigen softdrugs	0

Bron: Politie

Figuur 3.2 laat zien dat het aantal van drugsmisdrijven verdachte minderjarige jongeren (<18 jaar) sterk is toegenomen tussen 2016 en 2020⁵⁸ (van zeven naar dertig)⁵⁹. De toename komt op het conto van een toename in verschillende vormen van drugscriminaliteit: bezit harddrugs (van 0 naar 5), bezit softdrugs (van 6 naar 11), handel harddrugs (van 1 naar 7) en handel in softdrugs (van 0 naar 5).

Figuur 3.2 Van drugscriminaliteit verdachte minderjarige jongeren (<18 jaar), Utrecht, 2016-2020

Bron: Politie

Leeftijdverdeling verdachten drugsmisdrijven

Als we kijken naar de leeftijdsverdeling van verdachten van verschillende vormen van drugscriminaliteit (bron: Zicht op ondermijning), dan zien we dat deze verdeling bij de meeste drugsdelicten weinig verschilt tussen verschillende gemeenten. Bij bezit van harddrugs en softdrugs zijn relatief de meeste verdachten 18 tot 25 jaar (gevolgd door 25 tot 35 jaar). En bij handel en het vervaardigen van softdrugs zijn relatief de meeste verdachten 25 tot 35 jaar (gevolgd door 18 tot 25 jaar)⁶⁰.

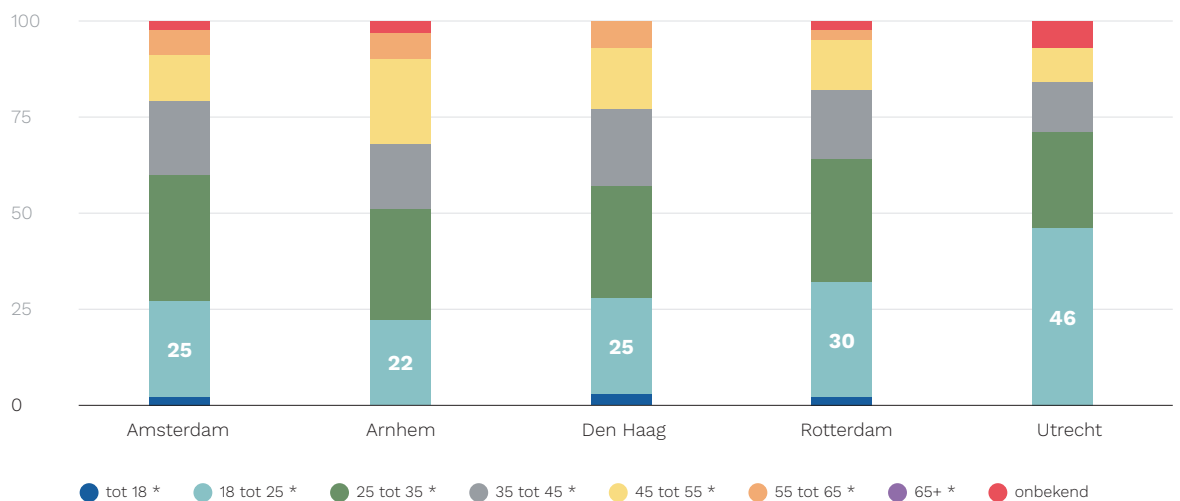
Bij handel in harddrugs komt er echter wel een verschil naar voren (zie figuur 3.3). In Utrecht worden van dit delict met name 18-25-jarigen verdacht (46%) gevolgd door 25-35-jarigen (25%). Terwijl bij de andere G4-gemeenten en Arnhem met name wat oudere inwoners van de handel in harddrugs verdacht worden (zie figuur 3.3). De 18-25-jarigen nemen in deze gemeenten maar 22-30% van de handel in harddrugs voor hun rekening.

58. Het gaat hier niet om unieke verdachten. Het is mogelijk dat één jongere als verdachte bij verschillende misdrijven meetelt.

59. Ook breder (dus kijkende naar alle misdrijven) is er in Utrecht een opvallende toename van het aantal minderjarige verdachten: van 18 naar 25 per 1.000 inwoners. Utrecht heeft na Amsterdam in 2019 de meeste minderjarige verdachten: Amsterdam 32 per 1.000 inwoners. Hiernaast valt Utrecht op met een stijging van 11% van jongvolwassen daders tussen 2015-2020, de sterkste toename van de 25 grootste gemeenten in Nederland (Van der Laan, Beerthuis en Boot, 2021).

60. Voor deze analyse is een filtering gemaakt op unieke verdachten in de periode 2012-2018. Als een verdachte meerdere keren voor hetzelfde drugsfeit in dezelfde stad staat geregistreerd, worden de kenmerken gebruikt van het meest recente delict.

Figuur 3.3 Leeftijdverdeling verdachten van de handel in harddrugs, Utrecht, 2015-2018⁶¹

Bron: Zicht op ondermijning (City Deal Ondermijning)

* jaar (%)

Proces: geleidelijk instroom en doelbewuste rekrutering

Voor beleid en interventies is van belang te weten hoe personen betrokken raken bij drugscriminaliteit in Utrecht.

Geleidelijke instroom

Het dominante beeld is volgens deelnemers aan de rondetafelgesprekken dat jeugd veelal via bestaande sociale netwerken en familierelaties betrokken raakt bij druggerelateerde criminaliteit. In mindere mate vindt volgens hen gerichte werving of rekrutering plaats. In lijn hiermee blijkt uit onderzoek van Politie A&O Amsterdam en Midden-Nederland (2021) dat de instroom van jonge aanwas vaak via bekenden van school, de buurt of hun familie gaat. Vaak beginnen jongeren met kleine klusjes en rollen er langzaam in.

De reputatie van criminele families in de wijk kan een aanzuigende werking hebben op jongeren. Hiernaast spelen negatieve rolmodellen (met door criminaliteit verweven aanzien en status) een rol. Er zijn twee soorten negatieve rolmodellen (nero's). Ten eerste een zichtbare laag 30-minners: jongens die met geld en dure spullen zichtbaar 'showen'. Ten tweede een meer 'onzichtbare laag' richting de 30 jaar of ouder: jongens die als 'de grote jongens worden gezien'. Geïnspireerd door deze rolmodellen sluiten jongeren zich bij de criminelen aan (Adjiembaks e.a. 2019). In lijn met dit beeld laten analyses van de politie naar Utrechtse jeugdgroepen in 2019 zien dat jongeren soms zelf actief aansluiting zoeken bij een groep plofkrakers om zo hun criminele status te vergroten.

Gerichte en actieve rekrutering

Hoewel de instroom geregeld geleidelijk verloopt of op eigen initiatief, komen er uit verschillende bronnen signalen van gerichte en actieve rekruteringsprocessen in Utrecht⁶². Zo noemen deelnemers aan de rondetafelgesprekken ronselen bij opleidingen. Dat gebeurt dan door medeleerlingen, met name onder jongeren die een bepaalde opleiding doen, zoals een automotive, chemie of een zorgopleiding. Maar ook op VMBO's komt ronselen voor, aldus professionals. Op de scholen en opleidingen lopen jongens rond die uitzoeken welke jongeren geschikt zijn voor het werk in zorgfraude, prostitutie, ram/plofkraken en/of drugs (zoals drugsrunnen). Ter illustratie:

"Ik heb dit ook gehoord van allerlei mensen uit de wijk. Het is misschien net waar je zelf actief bent. We zagen een aantal jaar geleden dat de jongens een bepaalde opleiding zijn gaan doen. De opleiding Automotive in Nieuwegein en dat is handig voor als je ram- en plofkraken wil doen. En nu zien we dit richting zorgopleidingen. Die studenten kunnen dan op malafide zorgkantoren een stage lopen, maar ook gaan werken zonder diploma. Dat gebeurt wel."

-- OOV gemeente Utrecht

61. In totaal gaat het om 280 Utrechtse verdachten van harddrughandel in de periode 2015-2018 op basis waarvan deze leeftijdsverdeling is gebaseerd (Amsterdam: 2560, Arnhem 140, Den Haag 800, Rotterdam: 1350). Het betreffen hier getallen afgerond op tientallen om herleiding tegen te gaan.

62. Gerelateerd aan deze actieve rekrutering spraken we in hoofdstuk 2 (paragraaf 2.4) reeds over criminele uitbuiting.

Er zijn ook voorbeelden dat er gerekruteerd wordt op basisscholen (Adjiembaks e.a. 2019).

Het onderzoek van Politie A&O Amsterdam en Midden-Nederland (2021) wijst aangaande gerichte rekrutering uit dat jongeren in Utrechtse wijken actief door zware criminelen geronseld worden om voor hen te werken. De jongeren worden bijvoorbeeld ingezet als koerier om hennep te vervoeren of bij de bouw van kwekerijen. Het is niet toevallig dat zwaardere criminelen bij deze jongeren uitkomen; vaak ronselen ze jongens die ze al kennen. En tot slot laten ook de door de politie uitgevoerde analyses naar Utrechtse jeugdgroepen in 2019 zien dat jongeren door oudere criminelen actief benaderd worden om bijvoorbeeld drugs te dealen of een rol te vervullen in een gewelddadig conflict.

Jeugdgroep als kraamkamer

Uit politie-informatie blijkt dat leden van Utrechtse criminele jeugdgroepen een gerede kans hebben om door te groeien naar de zware criminaliteit⁶³. Jeugdgroepen worden wel als kraamkamer voor georganiseerde misdaad gezien. Uit een analyse van politie uit december 2020 kwam naar voren dat er op dat moment twaalf problematische jeugdgroepen⁶⁴ in beeld waren⁶⁵. Bij zes van deze jeugdgroepen zijn verbindingen gezien met samenwerkingsverbanden die actief zijn in de georganiseerde criminaliteit. Dit is voornamelijk het geval bij jeugdgroepen uit Overvecht en Zuilen. Zij hebben contact met criminelen die zich bezighouden met plofkraak, drugshandel en excessief geweld. Het risico op daadwerkelijk doorgroeien is zodoende substantieel aanwezig. Jongeren uit deze wijken hebben via verzamelplaatsen zoals cafés, shishalounges, snackbars en theehuizen ontmoetingen met zwaardere criminelen. Daarnaast viel in de analyse ook de hechte familierelaties op. Niet alleen komen jongeren via deze relaties in contact met de zware georganiseerde criminaliteit, maar het vergroot ook het risico op doorgroeien.

Kwetsbaarheid voor doorgroeien

Om een beeld te krijgen van de omvang van de jongeren die kwetsbaar zijn om door te groeien in de criminaliteit, kijken we naar het aantal jongeren op de zogenaamde Bluelist van de politie. Elk jaar in april en oktober draait de politie een Bluelist uit, waarop jongeren staan die voldoen aan een aantal criteria die gebaseerd zijn op de instroomcriteria van de TopX aanpak. Deze lijst wordt gebruikt om de jongeren te identificeren die in aanmerking komen voor een persoonsgerichte aanpak (PGA). Bij elke uitdraai gaat het om ongeveer 150 jongeren⁶⁶ die voldoen aan de criteria⁶⁷, waarvan een groot deel in de wijken Zuid, Zuidwest en Overvecht woonachtig is. De gemeente geeft aan dat van de 150 jongeren op de Bluelist eenderde in een PGA⁶⁸ zit of komt. Eenderde zit al in een ander begeleidingstraject, dus krijgt geen PGA. De laatste derde – dus ongeveer 50 jongeren – komt niet in de PGA. Zij hebben geen prioriteit gekregen bij de selectie die gemaakt moest worden vanwege beperkte capaciteit.

Dat jongeren naar zware criminaliteit kunnen doorgroeien vanuit een reeds rijk crimineel verleden, blijkt uit het eerder (bij paragraaf 2.4: excessief geweld) aangehaalde onderzoek naar de achtergrond van 26 uitvoerders van liquidaties gerelateerd aan cocaïnehandel in Utrecht (Straatwaarden, 2020). De criminele carrière voor de eerste liquidatie blijkt gemiddeld 22 delicten te kennen. Opmerkelijk is dat deze uitvoerders niet in beeld zijn bij een PGA-aanpak. Mogelijk vallen zij buiten de criteria voor de Utrechtse PGA-aanpak.

Meer berekend-professioneel

Deelnemers aan de rondetafelgesprekken benoemen dat criminele jongeren meer berekend worden en minder openstaan voor hulp. Zij willen geen hulp en zeggen: ‘laat mij mijn tijd maar uitzitten’. Zij verkiezen het snelle geld boven hulp. Het hebben van een enkelband is stoer. Sommige jongeren eten van twee walletjes, geven deelnemers aan. Zij willen hulp, maar gaan ook door met het plegen van criminaliteit.

“Als er twee van de tien jongens van de Top Zuid aanpak mee willen werken dan ben je al heel erg ver.”

-- Zorg en Veiligheidshuis Regio Utrecht

Naast een grotere mate van berekend zijn, bleek uit de analyse van een aantal jeugdgroepen in de wijken Hoograven en Rivierenwijk van de politie dat er sprake was van een bepaalde mate van georganiseerdheid en professionalisering. Zo maakten de jongeren gebruik van huurauto's, pleegden zij misdrijven op berekenende wijze en op structurele basis en hielden zij rekening met het afschermen van hun activiteiten voor de politie. Deze vorm van georganiseerdheid en professionaliteit is alarmerend omdat het eerste tekenen kunnen zijn dat deze jongeren aan het doorgroeien zijn naar de zware criminaliteit.

63 In lijn hiermee werd in een onderzoek van Bureau Beke uit 2013 criminele jeugdgroepen ook wel 'de kraamkamer voor de onderwereld' genoemd. Leden van jeugdgroepen kunnen op latere leeftijd deel gaan uitmaken van de zware criminaliteit (Ferwerda, Beke en Bervoets, 2013).

64 Jeugdgroep waarvan de jeugdigen problematisch groepsgedrag vertonen, daaronder vallen ook fluide jeugdnetwerken en 'los – vaste' groepen. In een jeugdoverleg in de wijk (met Politie, gemeente (veiligheid, toezicht en handhaving) en jongerenwerk wordt beoordeeld of een integrale aanpak meerwaarde heeft (met behulp van een checklist). Gezamenlijk bepalen deze betrokkenen ook welke jongeren bij de groep horen.

65 Het is goed om bij dit aantal op te merken dat het een momentopname betreft, aangezien jeugdgroepen zeer dynamisch zijn.

66 Dit aantal ligt meestal rond dit aantal, hierin is dus geen ontwikkeling.

67. Leeftijd 12 t/m 22 jaar. Minderjarige: afgelopen jaar aangehouden als verdacht voor 1 drugs-, geweld-, HIC - of zedenmisdrijf OF 3 maal als verdachte van een misdrijf geregistreerd waarvan minimaal 1 keer afgelopen jaar. Meerderjarige t/m 22 jaar: afgelopen jaar aangehouden voor 1 zedenmisdrijf, 2 geweld- en/of HIC-misdrijven of 3 drugsmisdrijven. Bij zwaar geweldsmisdrijf is 1 misdrijf voldoende voor instroom OF 10 maal als verdachte van een misdrijf staat geregistreerd waarvan minimaal 1 keer afgelopen jaar. Kopstuk in een jeugdgroep, volgens de inschatting van professionals (jeugdoverleg in de wijken, met gmv, politie, JoU en buurtteam).

68. In Utrecht zijn er op het gebied van PGA (persoonsgerichte aanpak) een TopX-aanpak (waaronder de Top-Zuid valt) en lokale PGA-aanpakken. In totaal zitten er op dit moment 90 jongeren/jongvolwassenen (12-23 jaar) in de TopX-aanpak (waaronder 12 jongeren/ jongvolwassenen in de Top-Zuid). Hiernaast zitten er 30 jongeren/ jongvolwassenen in de lokale PGA-aanpak (bron: gemeente Utrecht).

Verjonging

Eerder in deze paragraaf kwam het al aan de orde. Jongeren onder de 18 jaar worden steeds vaker van verschillende vormen van drugscriminaliteit verdacht (zie figuur 3.2). Dat er sprake is van een verjonging, komt ook uit de gesprekken met burgers en professionals aan de orde. Zij stellen dat jongeren van 10 of 11 jaar ‘veel meer weten dan dat eigenlijk zou moeten’ en jongeren van 18 of 19 jaar de leiders van de groepen op straat zijn. De doelgroep van het jongerenwerk was voorheen nog 14 t/m 16 jaar, maar dat is nu 10 t/m 14 jaar geworden. Aangaande verjonging stelt een deelnemer:

“Wat we zien hier buiten met de groep die zich vormde, daar werden zelfs kinderen van 8 naartoe getrokken. Overvallen van kinderen op andere kinderen. Kinderen die met laptops of ipads werken en kinderen van 11 of 12 die anderen met messen bedreigen. Voor mij was dat nieuw.”

-- Burger Leidsche Rijn

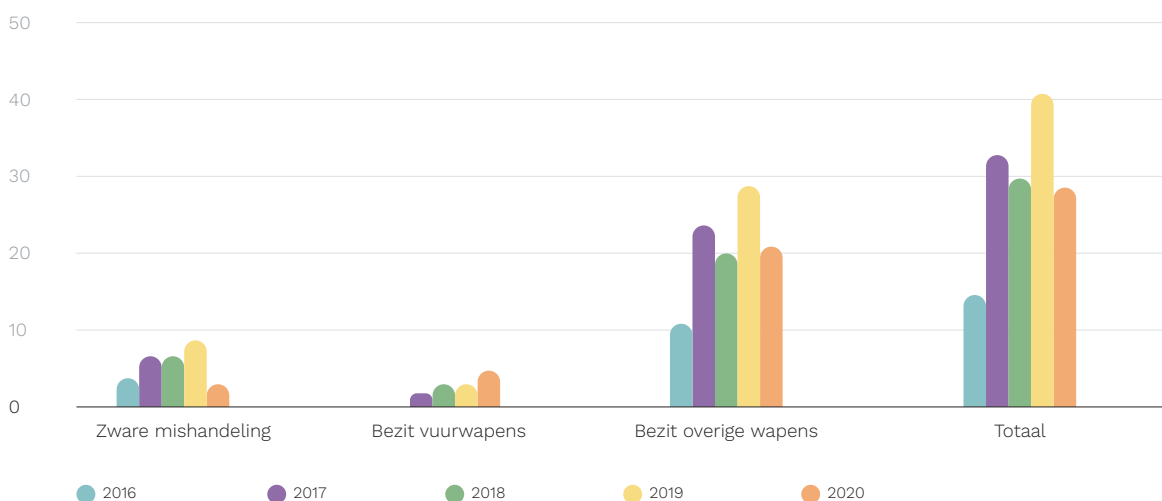
Deze verjonging komt ook naar voren uit onderzoek van Adjiembaks en Boer (2020) in Utrecht-Zuid. De bevroegde professionals stellen dat vooral jongens veelal op straat worden gezien, waarbij een startleeftijd van rond de 12 of 13 jaar voorkomt. Het begint dan met kleinere delicten volgens de professionals (inbraak of diefstal). Drugs komt veelal in beeld wanneer de jongens 15 tot 17 jaar oud zijn, waarbij jongens zichzelf ook ‘inkopen’ met opbrengsten uit vermogensdelicten in de cocaïnehandel⁶⁹.

Selecte verharding

Hoewel het beeld aangaande verjonging van de drugscriminaliteit in Utrecht helder en eenduidig is, is dit niet het geval aangaande een verharding van (drugs)criminaliteit door jongeren. Zo laten aan de ene kant recente landelijke cijfers van het OM zien dat het aantal minderjarigen dat verdacht wordt van een ernstig geweldsdelict tussen 2019 en 2020 met 17% is toegenomen: van 1.633 verdachten in 2019 naar 1.904 in 2020. Deze minderjarigen worden verdacht van zware mishandeling, diefstal met geweld, afpersing of ernstige bedreiging, al dan niet in groepsverband⁷⁰. En blijkt uit Utrechts onderzoek dat jonge Utrechtse jongens de wereld van de cocaïnehandel en het daaraan gerelateerde geweld instappen (Adjiembaks e.a. 2019). De onderzoekers halen hierbij de woorden aan van een officier van justitie: *“Het ronselen van jongeren om liquidaties te plegen is aan de orde van de dag. Wij noemen het de kraamkamer van de liquidatiescene”*⁷¹.

Aan de andere kant komt er geen verharding uit de beschikbare politiegegevens naar voren, zie figuur 3.4 die de geregistreerde geweldscriminaliteit van 18-minners in Utrecht laat zien⁷².

Figuur 3.4 Van geweldscriminaliteit verdachte jongeren <18 jaar, Utrecht, 2016-2020⁷³

Bron: Politie

En over de stelling dat ‘het instapdelict van jongeren zwaarder wordt’ (eveneens een mogelijk signaal van verharding) blijkt geen overeenstemming bij de deelnemers uit de rondetafelgesprekken.

69. Dit carrièreverloop komt overeen met de analyse van City Deal, Zicht op Ondernijning waaruit blijkt dat verdachten van harddrughandel in meer dan de helft van de gevallen eerder verdacht waren van ‘inbraak en diefstal’. Dit geldt ook voor jongeren onder de 18 jaar. (www.zichtopondernijning.nl thema drugscriminaliteit, tijdlijn verdenkingen, geraadpleegd 28-5-21)

70. [Jonge geweldplegers zorgelijke trend in jaarbeeld OM over 2020 | Nieuwsbericht | Openbaar Ministerie](#), geraadpleegd 28-5-2021.

71. Officier van Justitie Karola van Nie (bron: Algemeen Dagblad, 27 oktober 2018).

72. Overigens zijn handel vuurwapens en handel overige wapens wel in de analyse meegenomen, maar niet in het figuur, omdat deze bij alle jaren niet geregistreerd zijn. Over steekincidenten onder jongeren in Utrecht ontbreken op dit moment actuele politiecijfers.

73. De afname van zware mishandeling door minderjarige verdachten komt niet overeen met de bredere stedelijke ontwikkeling (over alle leeftijden). In Utrecht is het aantal misdrijven ‘zware mishandeling’ namelijk gestegen tussen 2019 en 2020 (van 93 naar 123) en datzelfde beeld zien we in Amsterdam, Rotterdam en Arnhem. Alleen in Den Haag is er sprake van een kleine afname tussen 2019 en 2020 (van 254 naar 239). Wellicht is er wel een afname bij minderjarigen, doordat jeugdig geweld vaker aan horecabezoek gerelateerd is (uitgaansgeweld) en de horeca in 2020 op bepaalde momenten door Covid-19 maatregelen beperkt geopend was.

Ook het WODC trekt in een recent rapport geen eenduidige conclusie naar aanleiding van enkele geconstateerde ontwikkelingen in registraties (Van der Laan, Beerthuizen en Boot, 2021). Zo stellen zij dat landelijk het aandeel verdachten van een (vuur)wapenmisdrif tussen 2018 en 2021 is toegenomen, maar dat dit kan komen door een andere registratiewijze bij de politie. Zij registreren vanaf 2019 drugs- en wapenmisdrifven niet meer als één misdrif, maar als twee apart misdrifven. Het WODC benoemt een (lichte) toename van betrokkenheid van jeugdige verdachten bij steekincidenten tussen 2017 en half 2020. Maar geeft daarbij de kanttekening dat steekincidenten niet altijd op dezelfde wijze geregistreerd worden en dat de toename ook het gevolg kan zijn van toegenomen aandacht voor dergelijke incidenten (vanwege de maatschappelijke impact). Hiernaast geeft het WODC aan dat het aantal minderjarige daders van doodslag tussen 2016 en 2019 is toegenomen van 29 naar 45 personen. Maar voegt hier vervolgens aan toe dat dit aantal daders in 2019 niet veel hoger ligt dan in 2015 het geval was (40 daders), dat dit aantal 'historisch gezien op één van de laagste punten' ligt en dat het maar om een klein deel van alle minderjarige strafrechtelijke daders gaat (Van der Laan e.a. 2021, pagina 96). Ook hier dus ook geen onomstotelijk bewijs van een bredere verharding van de jeugdcriminaliteit in Nederland.

Dat de beelden en meningen over het al dan niet verharden van de jeugdige (drugs)criminaliteit diffuus zijn, komt waarschijnlijk doordat de werkelijkheid ook diffuus is. Zo schetsen Weijers, Ferwerda en Roks (2021) recent in een artikel over verharding van de jeugdcriminaliteit dat over het algemeen geen sprake is van meer geweldsdelicten – zoals bovenstaand ook beschreven. Ook het instapdelict wordt landelijk niet zwaarder. Tegelijkertijd lopen volgens deze onderzoekers veel jongeren ('met een vals gevoel van veiligheid') met een mes op zak, is er een groep routineus gewelddadige criminelen die op jonge leeftijd 'heftig' in de (meestal druggerelateerde) criminaliteit terecht zijn gekomen en lijkt er sprake van 14-15 jarige doorgroeiers die tussen wal en schip vallen: tussen wijkagent en recherche in (2021: pagina 7).

Er lijkt dus sprake van een selecte verharding: een kleine groep jongeren die steeds meer excessief geweld gebruikt. Zij bepalen het beeld, maar betreffen maar een kleine groep, waardoor over de breedte geen verharding te constateren valt.

Jongeren in drugscriminaliteit Zuid

Vanuit het project Straatwaarden⁷⁴ zijn verschillende verdiepende analyses naar jongeren en coke in Utrecht-Zuid (een deel van de wijken Zuid en Zuidwest⁷⁵) uitgevoerd – waarvan bevindingen in de rapportage tot dusverre al een paar keer aan de orde zijn gekomen. In onderstaande beschrijven we de bevindingen uit twee van deze onderzoeken: een sociale netwerkanalyse (Hendriksen, e.a., 2021)⁷⁶ en informatie uit 21 interviews met professionals⁷⁷ (Adjiebak en Boer, 2020).

Criminele jeugdnetwork Utrecht-Zuid

De sociale netwerkanalyse⁷⁸ van Utrecht-Zuid (Kanaleneiland, Hoograven en Rivierenwijk) laat zien dat er op dit moment in Utrecht-Zuid 73 subjecten tussen de 8 en 24 jaar zijn die minimaal van twee opiumdelicten verdacht worden (2020-2021). Zij onderhouden met elkaar criminele relaties (worden gezamenlijk van een misdrif verdacht), zakelijke relaties (hebben dezelfde werkgever in hetzelfde jaar) of sociale relaties (zijn familie⁷⁹ of zijn gezamenlijk geregistreerd, zonder dat er sprake was van een misdrif). Van deze subjecten zijn er 24 betrokken bij cocaïne gerelateerde delicten: dealen (12), bewerken/snijden (7), bezit (2) en transport (2)⁸⁰. De zogenaamde habitat van het netwerk is breed: personen die van een cocaïnedelict zijn verdacht, worden op 370 verschillende locaties gemuteerd. Op 28 locaties zijn criminele gedragingen rondom cocaïne geconstateerd.

Coke en jonge aanwas Utrecht-Zuid

Uit de interviews met 21 professionals over de verschijningsvormen van drugscriminaliteit in Utrecht-Zuid blijkt dat drugshandel vooral zichtbaar is in de wijk door het af- en aanrijden van scooters en auto's. Deze drugshandel vindt vooral plaats op (anonieme) locaties, zoals parkeerplekken, winkelcentra, kappers, shishalounges, gokhallen en verschillende pleinen. Het versnijden van drugs vindt onder meer in woningen van verslaafden of andere kwetsbare personen plaats, zoals jongeren die een stap verder willen zetten in hun criminele carrière.

74. In het regioprogramma 'Wie praat, die gaat', is de aanpak van cocaïnehandel geprioriteerd, met tijdelijke versterking vanuit het programma Straatwaarde(n). De focus ligt op het voorkomen van (de doorgroei van) jonge aanwas (Wat doet Straatwaarde(n) - Veiligheidscoalitie)

75. Kanaleneiland, Hoograven en Rivierenwijk.

76. De onderzoeksperiode is 2018-sept 2020.

77. Twee wijkteam ambtenaren een jongerenwerker en middels twee groepsinterview respectievelijk vijf politie professionals en 13 jongerenwerkers

78. Bronnen: politiedata (mutaties art. 8 BVH), gemeentelijke data (BRP voor familierelaties, BAG/WOZ/Kadaster voor eigendom), Belastingdienst voor werkgevers.

79. 51 van de 73 subjecten hebben een familierelatie binnen het netwerk – veelal gaat het om broers.

80. Dit telt niet op tot 24 omdat enkelen onder de categorie 'overig cocaïne' vallen.

Zoals het volgende citaat illustreert:

“Het probleem is: die jongens willen allemaal voor zichzelf beginnen. Dus als ze tien, twintig gram coke halen, dan willen ze versnijden en willen ze met winst verkopen. En met die winst willen ze weer dertig gram coke kopen. Iedereen wil voor zichzelf zijn eigen nummer hebben. Dat speelt bij de jongens heel erg.”

-- Politie (Adjiebakas en Boer 2020: pagina 4)

3.3 Criminele families

In onderstaande gaan we in op de rol van zogenaamde criminele families in Utrecht. Wanneer we in dit beeld de term ‘criminele families’ hanteren, doelen we op het fenomeen: criminele netwerken met familierelaties.

Weinig (over)zicht op (aantal) criminele families

Eind 2019/begin 2020 is er regionaal een ‘HHK Criminele netwerken met familierelaties’ gestart. De aanpak blijkt na de start van het HHK mondjesmaat opgestart: één familie is in de aanpak opgenomen, waar diverse acties op hebben plaatsgevonden. Dat er niet meer criminele families in de aanpak zijn opgenomen komt volgens betrokkenen door een niet praktisch toepasbare definitie van criminele families. Hiernaast bleek het niet realistisch om een arbeidsintensieve systeemaanpak voor alle criminele families uit te voeren. In het geactualiseerde projectplan van de aanpak van criminele families in Utrecht (2021) wordt ingezet op een schaalbare aanpak. Door dit (vertraagde) proces is er op dit moment geen zicht op en overzicht van het aantal criminele families in Utrecht - en hun samenstelling en activiteiten.

Rol criminele familie in drugscriminaliteit Utrecht

Hoewel het aantal criminele families op dit moment onbekend is, zijn er wel duidelijke aanwijzingen van het belang van familiebanden in de drugscriminaliteit in Utrecht.

Zo blijkt een substantieel deel van de criminele kopstukken uit de Eenheid Midden Nederland afkomstig te zijn uit criminele netwerken waarin familierelaties een rol spelen. Familiebanden zijn sterk en familieleden loyaal. In een criminele wereld met veel verraad vormen loyale familieleden van jong tot oud een stabiele basis voor jarenlange criminele activiteiten. Professionals van de gemeente en politie geven aan dat binnen Midden-Nederland een aantal criminele netwerken met familierelaties een prominente rol spelen in de lokale, regionale en zelfs (inter)nationale drugshandel. Over deze criminele netwerken met familierelaties bestaan al jaren signalen van ondermijnende criminaliteit (Signaalformulier HHK criminele families, 2019).

Enkele wijkagenten vermoeden dat de Utrechtse criminele families zich bezighouden met verschillende vormen van criminaliteit: handel en productie van hennep en cocaïnehandel. Van enkele Utrechtse criminele families zijn meerdere broers aan te wijzen die gedetineerd zijn voor het plegen van plofkraken. Daarnaast worden er families in verband gebracht met fraude, illegaal gokken en excessief geweld.

Uit politie-informatie blijkt dat vooral broers en neven strafbare feiten plegen en in contact staan met elkaar en andere criminelen. Hoewel het aannemelijk is dat ook andere familieleden, zoals ouders en zussen, meeprofiteren van de buit, heeft de politie er niet altijd goed zicht op of zij ook een rol spelen in de criminele activiteiten. Het belang van familiebanden komt ook naar voren uit de sociale netwerkanalyse die in Utrecht-Zuid is uitgevoerd naar een netwerk van jongeren dat betrokken is bij cocaïnehandel (Hendriksen e.a., 2021). Van de 73 subjecten uit dit netwerk hebben 51 een familierelatie binnen het netwerk. Het gaat in de meeste gevallen om broers.

Wijkagenten zien dat jeugdige familieleden vooral op straat strafbare feiten plegen, terwijl de oudere familieleden zich eerder richten op het witwassen van het crimineel verkregen geld. Familieleden zonder strafblad worden daarnaast soms door criminele familieleden gebruikt bijvoorbeeld om een horecavergunning te verkrijgen. Criminele families zijn volgens wijkagenten in meerdere wijken actief. De meeste wonen echter in Overvecht, rondom de Amsterdamsestraatweg en in Kanaleneiland en in Leidsche Rijn. Daarnaast zijn enkele families in verband te brengen met diverse woonwagencentra verdeeld over de stad.

In de stad heeft volgens wijkprofessionals een aantal bekende criminele families een stevige greep op de buurt/omgeving. Verschillende deelnemers aan de rondetafelgesprekken geven aan dat er jongeren zijn die opgroeien in gezinnen die betrokken zijn bij (drugs)criminaliteit en daardoor zelf ook in de criminaliteit terecht komen. Over de rol van criminele families zegt een respondent:

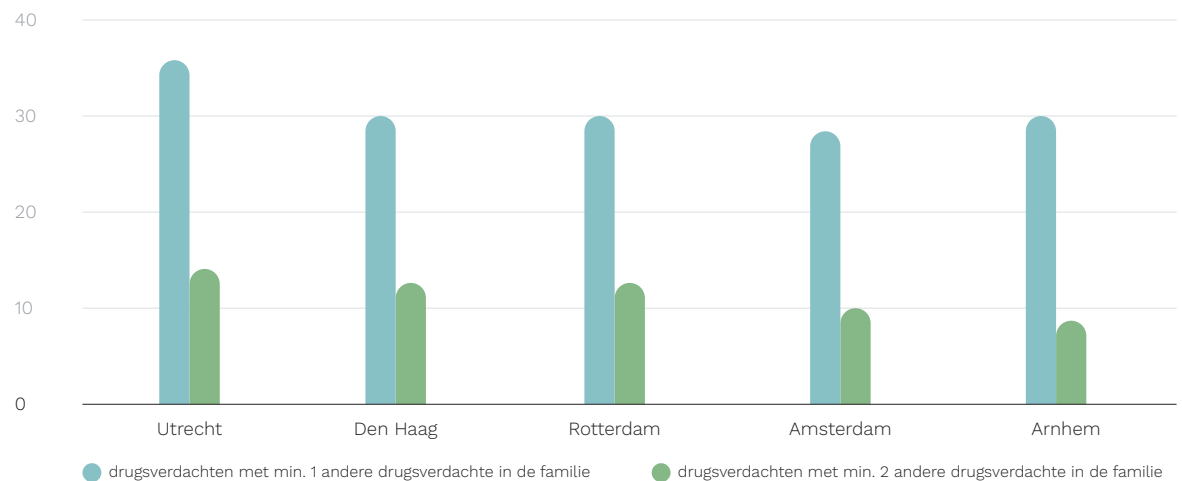
“Dat ronselen kan gebeuren binnen de familie, want van je ouders of oudere familieleden leer je en op die manier pakken de jongeren hun rol. Ook hebben deze families een bepaalde status in de wijk, waardoor er ook meelopers mee gaan doen. Het begint met even boodschappen halen voor iemand en dat breidt zich uit”

-- Woonconsulent Mitros

Het opgroeien in een criminele familie kan dus zorgen voor een intergenerationele overdracht van crimineel gedrag, zoals in 3.2 reeds aan de orde gesteld. Soms hebben familieleden geen actieve rol in de criminele activiteiten, maar profiteren ze wel mee van het verdiende geld.

Tot slot laat figuur 3.5 aangaande de rol van familiebanden in drugscriminaliteit⁸¹ zien dat in Utrecht in de periode 2015-2018 34% van de verdachten van een drugsdelict⁸² minimaal 1 ander van drugscriminaliteit verdacht persoon in de familie heeft. Vaak gaat het om 1 andere verdachte. Als we kijken naar minimaal 2 andere verdachten neemt het aandeel af naar 13%. In vergelijking tot de andere G4-gemeenten en Arnhem zijn er in Utrecht een fractie meer drugsverdachten met andere van drugscriminaliteit verdachte personen in de familie⁸³.

Figuur 3.5 Drugsverdachten met andere van drugscriminaliteit verdachte personen in de familie, Utrecht i.v.t. andere gemeenten, 2015-2018

Bron: Zicht op ondermijning (City Deal Ondermijning)

81. Hetgeen niet hetzelfde is als de rol van een criminele familie.

82. Vervaardiging van softdrugs en/of harddrugs of handel in harddrugs.

83. In Brabant is het aantal familierelaties in de drugscriminaliteit hoger. In Helmond heeft bijvoorbeeld 48% van de drugsverdachten een familielid die ook van een drugsfeit verdacht is. Ook in een aantal andere regiogemeenten ligt dit percentage hoger, zoals Stichtse Vecht (41%), Utrechtse Heuvelrug (42%) en Almere (41%).

3.3 OMG's

Outlaw Motorcycle Gangs (OMG's) zijn sterk hiërarchisch georganiseerde motorclubs die door hun leden worden gebruikt voor (de afscherming van) criminele activiteiten zoals drugshandel, witwassen, intimidatie en bedreiging van het lokale bestuur⁸⁴. Onderzoek naar de criminele carrières van Nederlandse OMG-leden laat zien dat 82% van hen ooit is veroordeeld voor ernstige strafbare feiten (Blokland, Soudijn en Teng, 2014). Hoewel enkele OMG's civielrechtelijk verboden zijn, zijn betrokkenen niet direct gestopt met het plegen van criminaliteit.

Uit politie-informatie blijkt dat het in vergelijking met andere grote steden in Utrecht relatief rustig is met betrekking tot OMG's en hun activiteiten in het publiek domein. Waar in andere grote steden vooral rondom horecagelegenheden veel overlast is van OMG's is daar in Utrecht geen sprake van. Desalniettemin zijn er negen bevestigde clubs die zich in Utrecht concentreren. De samenstelling van de Utrechtse OMG's is per club verschillend. Naast dat sommige clubs langs etnische lijnen zijn samengesteld, zijn er ook clubs die voornamelijk aanhang hebben in de voetbalwereld, sportwereld en woonwagenkampen.

De landelijke trends zijn ook in Utrecht waarneembaar. Onder andere door strengere handhaving en de civiele verboden is ook in Utrecht het zicht op OMG's en hun activiteiten in de afgelopen jaren minder geworden. De Utrechtse chapters van Bandidos en Caloh Wagoh zijn opgeheven. De sluiting van clubhuizen zorgt voor een verplaatsing van activiteiten.

Uit politie-informatie blijkt dat in Utrecht leden van OMG's zich bezighouden met verschillende vormen van criminaliteit. Leden van sommige OMG's zijn in verband gebracht met de handel en smokkel van harddrugs, terwijl leden van andere clubs in verband worden gebracht met hennepteelt.

In het verleden was het niet mogelijk om na een 'bad standing' (verbanning uit een club) aansluiting te vinden bij een andere OMG. Dit is echter aan het veranderen. In Utrecht ontstaan er (motor) clubs in nieuwe vormen en samenstellingen. Oud-leden van andere OMG's beginnen nieuwe clubs omdat zij verbannen zijn of om minder op te vallen. De opkomst van brotherhoods in Utrecht is hier een voorbeeld van. Brotherhoods zijn clubs met de structuur en kenmerken van een OMG maar dan zonder motoren. Deze nieuwe groepen hebben relatief veel jongvolwassen leden en lijken zich evenals de meer traditionele OMG's in groepsverband bezig te houden met soortgelijke criminele activiteiten (maar hier is nog weinig zicht op). Hiermee lijkt ook in Utrecht sprake te zijn van een verwevenheid tussen de wereld van OMG's enerzijds en jongvolwassenen anderzijds.

Het is nog onduidelijk met welke vormen van criminaliteit de leden van de brotherhoods in Utrecht zich bezighouden. Duidelijk is wel dat leden van deze groepen er veelal een luxueuze levensstijl op na houden die niet altijd verklaarbaar is. Het vermoeden bestaat dat ook deze leden zich bezighouden met criminele activiteiten. Ten slotte zijn er enkele, losse signalen dat ook leden van enkele Utrechtse OMG's in verband te brengen zijn met andere vormen van zware criminaliteit en (illegale) prostitutie.

84. [Criminele motorbendes | Ondermijnende criminaliteit | RIEC-LIEC Informatie- en Expertisecentrum](#) en Ministerie van Justitie en Veiligheid (2020).

4 Gebieden

In dit hoofdstuk gaan we in op gebieden waar in Utrecht met name drugscriminaliteit en hieraan gerelateerde criminaliteit plaatsvindt. We starten met de rol van anonieme locaties in Utrecht (4.1), waarna we zes opvallende wijken⁸⁵ beschrijven (4.2). Vervolgens gaan we in op criminogene branches in Utrecht (4.3). We sluiten af met een korte weergave van de rol van online platforms en social media (4.4).

4.1 Anonieme locaties

Veel professionals en burgers geven in de rondetafelgesprekken aan dat drugscriminaliteit overal in Utrecht plaatsvindt. En dat criminelen hierbij zoeken naar anonieme locaties: uit het zicht. Zij benoemen hierbij verschillende type locaties: op straat, parkeerplaatsen, garageboxen, winkelcentra, achter de voordeur, tankstations, online en in shisha lounges. Shishalounges en lunchrooms worden als ontmoetingsplaats voor criminelen gezien.

Hiernaast worden industrie- en bedrijventerreinen genoemd als locatie waar drugscriminaliteit plaatsvindt. Zoals een deelnemer aan de rondetafelgesprekken treffend verwoordt:

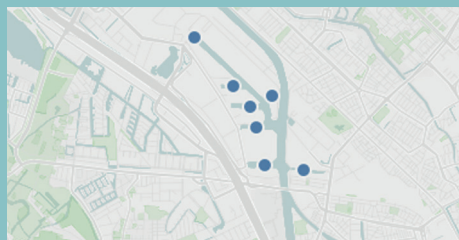
“Ondermijning op bedrijventerreinen, daar heeft drugs ook heel veel mee te maken. Signalen zijn de geslotenheid van het bedrijventerrein. Moeilijk in contact komen, weinig klanten en louche zaken of dure huurpanden die het lang vol kunnen houden. Bij sommigen is er veel aanloop.”

-- Wijkagent

Bedrijventerrein Nieuw Overvecht vormt een voorbeeld van een bedrijventerrein waar ondermijnende activiteiten plaatsvinden (waarover meer bij paragraaf 4.2).

Binnenhavens

De Utrechtse binnenhavens worden ook wel aangeduid als anonieme locatie die een rol kunnen spelen in de drugscriminaliteit. De haven in Utrecht is namelijk één van de drie grote multifunctionele binnenhavens van Nederland, naast Nijmegen en Oss⁸⁶. In de Utrechtse havens passeren per jaar ongeveer 125.000 boten en worden 30-50.000 containers overgeslagen. Havens zijn logistiek gezien interessant voor het transport van drugs. De binnenvaartschepen ontvangen hun lading via zeeschepen. Hierop zit weinig controle. Professionals vermoeden dat de havens een interessante schakel zouden kunnen zijn voor drugscriminaliteit middels im- en exportbedrijven (Adjiembaks e.a. 2019). Bij de politie zijn er op dit moment geen signalen over criminaliteiten op of rondom deze havens. Dit gebied vraagt volgens verschillende professionals om een verdiepende analyse (met name havens in de havenbekken Lage Weide, zie figuur 4.1) omdat er nu weinig bekend is over de risico's en het al dan niet plaatsvinden van criminele activiteiten. Het havengebied Lage Weide is overigens gecombineerd met een bedrijventerrein, waar begin 2019 zowel drugs als munitie zijn aangetroffen in een loods⁸⁷.

Figuur 4.1: Havens in havenbekken Lage Weide

85. Voor een het gehele overzicht van wijken: zie bijlage 2.

86. Zie: [MHB-Monitor](#).

87. Algemeen Dagblad, [Zwaar beveiligd politieonderzoek na vondst drugs en munitie in loods Lage Weide | Utrecht | AD.nl](#), 4 februari 2019, geraadpleegd 6-6-21.

Woonwagenlocaties

In de factsheet over het Ondermijningsbeeld Utrecht 2017 werd benoemd dat woonwagenlocaties in Utrecht vermoedelijk met elkaar actief zijn in hennepteelt. Dat dit een gesloten wereld betreft, waar veelal onderlinge hulp plaatsvindt. En dat er signalen zijn van afpersing, illegale handel, hennepteelt en misbruik van uitkeringen (RIEC Midden-Nederland 2017).

4.2 Wijken

In het hiernavolgende gaan we in op zes wijken (en enkele specifieke locaties binnen deze wijken) die uit gesprekken, bronnen en politieregistraties als opvallend naar voren komen als het gaat om drugscriminaliteit en hieraan gerelateerde criminaliteit. Drugscriminaliteit komt overal in Utrecht voor. Maar onderstaand beschreven wijken komen relatief veel als problematisch uit de geraadpleegde bronnen naar voren⁸⁸. Hierbij is het goed om op te merken dat (zeker als het politieregistraties en -informatie betreft) wijken niet naar voren kunnen komen doordat er geen problematiek is, maar ook doordat de problematiek (voor de politie) nog niet zichtbaar is (en informatie dus nog niet beschikbaar is).

Overvecht

Drugscriminaliteit

Overvecht valt als pleegplaats op in de politieregistraties omdat er in 2020 relatief veel verdachten zijn geregistreerd van het vervaardigen van softdrugs (13)⁸⁹. In totaal zijn er in 2020 37 verdachten geregistreerd (zie tabel 4.2).

Tabel 4.2 Verdachten van drugsmisdrijven in Overvecht, 2020, pleegplaats

	2020
Bezit harddrugs	6
Bezit softdrugs	6
Handel e.d. harddrugs	7
Handel e.d. softdrugs	4
Vervaardigen harddrugs	1
Vervaardigen softdrugs	13
Totaal	37

Bron: Politie

Hiernaast valt het hoge aantal MMA-meldingen aangaande drugs op: 26 in 2020 en 128 over de periode 2016-2020⁹⁰. De meldingen betreffen met name de categorieën: harddrugs (58), hennepkwekerij (50) en softdrugs (33) over de periode 2016-2020⁹¹.

Verschillende bronnen⁹² benoemen in aansluiting hierop dat in Overvecht veel drugscriminaliteit plaatsvindt. In Overvecht woonachtige families met een Marokkaanse migratieachtergrond en woonwagenbewoners worden als belangrijke spelers in de drugshandel gezien. Daarnaast zijn er zorgen over kwetsbare jongeren die als loopjongens worden ingezet, en over bewoners die drugs verkopen. Branches die de criminaliteit faciliteren vanuit Overvecht zijn horeca, zorgaanbieders en de autobranche (zoals garagebedrijven). Aangaande de autobranche wordt specifiek bedrijventerrein Nieuw Overvecht genoemd (waarover later meer).

Excessief geweld en andere aan drugscriminaliteit gerelateerde misdrijven

Relatief veel personen worden verdacht van het plegen van wapengerelateerde misdrijven in Overvecht in 2020, namelijk 20: 8 bezit vuurwapens en 12 bezit overige wapens. En uit politie-informatie komen aangaande Overvecht in de afgelopen jaren verschillende excessief geweld incidenten naar voren: handgranaatleggingen, beschieting van een pand en een opslagplek van wapens.

Politie-informatie laat zien dat in Overvecht criminaliteit voorkomt, die (mogelijk) aan drugscriminaliteit gerelateerd is, zoals witwassen, mensenhandel (mogelijke criminele uitbuiting van kwetsbare bewoners) en plofkraken. Plofkrakers zijn afkomstig uit de wijk en loodsen/garageboxen voor opslag materialen/auto's, faciliterende autobedrijven en trainingslocatie bevinden zich eveneens in Overvecht.

88. Deze paragraaf is deels gebaseerd op wat er in de wijken plaatsvindt qua problematiek: hoeveel drugs- en aan drugscriminaliteit gerelateerde criminaliteit vindt er plaats (uitgangspunt is de zogenaamde pleegplaats). Terwijl het bij push- en pullfactoren gaat om de personen die in de wijken woonachtig zijn (uitgangspunt is de zogenaamde woonplaats).

89. Omdat er gekeken wordt naar pleegplaats en niet naar woonplaats is het niet nodig (en logisch) om deze gegevens om te rekenen naar een aantal per 10.000 inwoners en hanteren we de onbewerkte absolute aantallen.

90. Zie tabel 2 in bijlage 2.

91. Het aantal meldingen per subcategorie telt niet op tot het totale aantal meldingen, omdat in sommige meldingen verschillende subcategorieën voorkomen (bijvoorbeeld soft- en harddrugs). Een melding over drugs betreft dus een melding waarin één of meerdere vormen van drugs zijn genoemd.

92. Ondermijningsbeeld Utrecht (RIEC, 2017) en het Jaarplan 2021 Utrecht Stad (DTO/DIS, 2021).

Aangaande witwassen benoemen respondenten van het ondermijningsbeeld Overvecht (2017) dat diverse branches gevoelig zijn voor het witwassen van geld. Ze noemen een bakkerij waar men nooit iets lijkt te verkopen, groenteboeren, kapperszaken en zonnestudio's.

“Zonnestudio A. Staat zo’n meisje de hele dag met haar telefoon te spelen, er komt nooit iemand. Af en toe komt haar broer langs met nog een ander gozer. De studio is een speeltje van deze broer om geld wit te wassen.”

-- Ondermijningsbeeld Overvecht 2017

Push- en pullfactoren jongeren

Het combineren van verschillende demografische gegevens⁹³ laat zien dat er in Overvecht een relatief groot risico is - voor met name jongeren - om open te staan voor een carrière in de (drugs) criminaliteit. In Overvecht is veel sprake van armoede: 36% van de kinderen groeide in 2018 op in een huishouden met een inkomen tot 125% van het sociaal minimum en 13% van de inwoners stelt in een inwonersenquête uit 2019 dat ze niet rondkomen. Er is vaak sprake van een laag opleidingsniveau, relatief veel voortijdig schoolverlaters en relatief verzuim. Tot slot is de risico-index die laat zien waar er een verhoogd risico is dat een jongere door de politie verdacht te worden van een drugsdelict – berekend door Zicht op Ondermijning – hoog in Overvecht (het hoogste van de hele stad).

Politie-informatie laat zien dat er naast bovenstaand doorlopen demografische ‘pushfactoren’ voor een carrière in de drugscriminaliteit in Overvecht (risicofactoren) er ook zogenaamde pullfactoren in deze wijk aanwezig zijn: factoren die jongeren als het ware de drugscriminaliteit intrekken. Zo ronselen zwaardere criminelen in Overvecht jongeren voor klusjes. Jongeren hebben in deze wijk contact met criminelen rondom plofkraak, drugscriminaliteit en excessief geweld.

Instroom kwetsbare personen

Het ondermijningsbeeld Overvecht uit begin 2017 benoemt dat er in de wijk een instroom is van kwetsbare personen: personen met psychische of sociale problemen, ex-gedetineerden, ex-TBS patiënten en (ex)verslaafden. Deze mix aan bewoners zorgt voor een verhoogd risico voor het betrokken raken bij drugscriminaliteit, zo schetst het beeld. Zo zijn (ex)-verslaafden zowel interessant voor drugscriminelen omdat zij mogelijke afnemers zijn, als dat zij door hen misbruikt kunnen worden. Zij leven regelmatig op een sociaal minimum en zijn in mindere mate weerbaar, waardoor zij meer beïnvloedbaar zijn voor criminelen die hen in willen zetten voor criminele activiteiten, zo schetst het ondermijningsbeeld. Hiernaast bestaat het risico dat met name ex-gedetineerden die nog crimineel actief zijn ‘criminaliteit de wijk inbrengen’. Hetgeen mogelijk een negatieve invloed (aantrekkingskracht) heeft op kwetsbare personen met bijvoorbeeld psychische en sociale problemen.

Nieuw Overvecht

Bedrijventerrein Nieuw Overvecht bevat relatief veel autobedrijven (een risicobranche, zie ook 4.3). Er heeft een vertrek van A-merken plaatsgevonden, hetgeen leidde tot een negatieve spiraal van verloedering en leegstand. Hierbij was onvoldoende aandacht voor toezicht en handhaving (Ferwerda en Bervoets, 2019, Politie Midden-Nederland). Deze omstandigheden hebben bijgedragen aan de kwetsbaarheid van het bedrijventerrein voor ondermijnende criminaliteit. Verschillende vormen van deze criminaliteit zijn ook geconstateerd: omkatten van auto's, fraude met APK-keuringen, verhuur van auto's aan criminelen, het inbouwen van verborgen ruimtes in voertuigen voor het vervoer van geld of drugs, handel in auto's en auto-onderdelen die van diefstal afkomstig zijn (Ferwerda en Bervoets, 2019 en plan van aanpak Nieuw Overvecht 2018).

Bedrijfslocaties op bedrijventerrein Nieuw Overvecht komen ook beduidend meer voor in strafrechtelijke onderzoeken dan andere bedrijventerreinen in Utrecht. In meerdere strafrechtelijke onderzoeken is een autobedrijf van bedrijventerrein Nieuw Overvecht betrokken: zware en/of georganiseerde criminaliteit, zoals excessief geweld, ram- en plofkraak, witwassen en/of georganiseerde drugshandel (Politie Midden-Nederland).

Aanwijzingen voor illegale dan wel ondermijnende activiteiten rondom de autobranche in Nieuw Overvecht werden ook al eerder in december 2018 gevonden tijdens een integrale inval bij 17 bedrijven. Er werden tijdens deze actiedag onder meer gestolen auto-onderdelen, valse kentekenplaten en verdovende middelen in beslag genomen (Ferwerda en Bervoets, 2019). In 2019 zijn bovendien vier autobedrijven gesloten geweest wegens het faciliteren van criminele activiteiten.

93. Zie tabel 7 in bijlage 2.

Aanleiding voor de sluitingen was een schietpartij op deze adressen (Crimesite 2019, 15 januari). Daarnaast werd in april 2019 een handgranaat in een van de panden aangetroffen (Unen, 2020). In 2020 vond er een explosie plaats in een bedrijfspand, waarbij een persoon om het leven kwam en een ander gewond raakte. Uit onderzoek van de politie blijkt dat het zeer aannemelijk is dat de ruimte gebruikt werd als oefenlocatie voor het opblazen van pinautomaten. In het bedrijfspand was volgens omliggende ondernemers een autobedrijf gevestigd (Politie Midden-Nederland).

Noordwest

Drugscriminaliteit

Na Zuid ligt het aantal verdachten van handel in harddrugs het hoogste in de wijk Noordwest: 20 in 2020. In totaal zijn er 39 verdachten van drugsmisdrijven in Noordwest geregistreerd in 2020.

Tabel 4.3 Verdachten van drugsmisdrijven Noordwest, 2020, pleegplaats

	2020
Bezit harddrugs	7
Bezit softdrugs	2
Handel e.d. harddrugs	20
Handel e.d. softdrugs	7
Vervaardigen harddrugs	0
Vervaardigen softdrugs	3
Totaal	39

Bron: Politie

Noordwest heeft een relatief hoog aantal meldingen bij MMA van drugsmisdrijven: 129 over 2016-2020 en 27 in 2020 (beide het hoogste wijktaantal in Utrecht). Tussen 2016 en 2020 gaat het om meldingen over harddrugs (67), een hennepkwekerij (52) of softdrugs (31)⁹⁴.

Professionals noemen met name dat er in Zuilen (een wijk in Noordwest) veel drugshandel plaatsvindt.

Excessief geweld en andere aan drugscriminaliteit gerelateerde misdrijven

Relatief veel personen worden verdacht van het plegen van wapengerelateerde misdrijven in Noordwest, namelijk 19: bezit overige wapens (10) en bezit vuurwapens (9). Politie-informatie laat zien dat er in de afgelopen jaren handgranaatleggingen zijn geweest (Amsterdamsestraatweg en Zuilen) en een schietpartij (in Ondiep).

Andere mogelijk aan drugscriminaliteit geassocieerde misdrijven die in Noordwest worden benoemd zijn: witwassen, underground banking en criminogene branches (alle op de Amsterdamsestraatweg – waarover later meer).

Push- en pullfactoren jongeren

Als we kijken naar verschillende demografische gegevens zien dat er in Noordwest (vergelijkbaar met Overvecht en Zuidwest) een relatief groot risico is – voor met name jongeren – om terecht te komen in de (drugs)criminaliteit. Met name de sociaaleconomisch zwakkere status valt op: relatief veel kinderen groeien op in een huishouden met een inkomen tot 125% van het sociaal minimum en er is geregeld sprake van een laag opleidingsniveau. Het aandeel vroegtijdig schoolverlaters en verzuim ligt iets boven gemiddeld. Tot slot is de risicoscore van Zicht op ondermijning (waarbij een groot aantal kenmerken in beschouwing is genomen) hoog in Noordwest.

Politie-informatie laat zien dat jongeren uit Noordwest contact hebben met criminelen rondom plofkraken, drugscriminaliteit en excessief geweld, met name in de wijk Zuilen. Hiernaast zijn er criminele families (een mogelijke instroomwijze voor jongeren) woonachtig in de wijk (met name op de Amsterdamsestraatweg).

94. Het aantal meldingen per subcategorie telt niet op tot het totale aantal meldingen, omdat in sommige meldingen verschillende subcategorieën voorkomen (bijvoorbeeld soft- en harddrugs). Een melding over drugs betreft dus een melding waarin één of meerdere vormen van drugs zijn genoemd.

Amsterdamsestraatweg

Een recente rapportage over overlast en ondermijning op de Amsterdamsestraatweg⁹⁵ (gemeente Utrecht, 2021⁹⁶) laat zien dat op de Amsterdamsestraatweg vanaf het centrum (Daalsesingel) tot aan de Marnixlaan vanaf juli 2014 tot april 2021 dertig keer een bestuurlijke sluiting is opgelegd. Met name voor illegale seksinrichting (7) en illegaal gokken (10), maar ook voor bijvoorbeeld faciliteren criminele activiteiten (3), wapens/geweld (2), hennepcultuur (1), drugs (1) en witwassen/underground banking (1). Het gaat om sluitingen bij diverse bedrijven: vooral massagesalons en horecagelegenheden (bars, eethuizen, cafés), maar ook een stichting, een reisbureau, een smartshop en een belhuis.

De gebeurtenissen en omstandigheden op de Amsterdamsestraatweg die in de media worden beschreven, wijzen op de aanwezigheid en invloed van criminelen uit (internationaal actieve) netwerken, inclusief netwerken die tot het topsegment in de stad en in de Randstad kunnen worden gerekend. Het rapport (gemeente Utrecht, 2021) benoemt aangaande de Amsterdamsestraatweg onder andere⁹⁷ mediaberichten over een juwelier die tot drie keer toe is beschoten⁹⁸ en berichten gerelateerd aan drugshandel/-bezit:

Drugsdealers aangehouden met lading drugs (Algemeen Dagblad 'Utrechters op Amsterdamsestraatweg gepakt met grote hoeveelheid drugs', 2 september 2019).

Man aangehouden met 55 bolletjes op zak (Algemeen Dagblad, 'Politie pakt dealer op Amsterdamsestraatweg met 55 bolletjes op zak', 25 augustus 2020).

Twee dealers aangehouden: één man met veel contant geld en meer dan vijftig bolletjes (Duic, 'Drugsdealers aangehouden bij speciale actie op Amsterdamsestraatweg', 22 september 2020).

Politie-informatie laat zien dat er sinds 2019 één handgranaatlegging is geweest op de Amsterdamsestraatweg en dat witwassen en underground banking voorkomen. Wijkagenten benoemen dat criminele families op de Amsterdamsestraatweg woonachtig zijn. Families hebben rondom de Amsterdamsestraatweg een leidende rol in drugscriminaliteit (productie en handel), al houden ze zich ook bezig met andere criminaliteit (RIEC, 2017). Criminele (familie) netwerken beschikken, via stromannen en tussenpersonen, over panden en ondernemingen op de Amsterdamsestraatweg.

In het eerdergenoemde recente rapport over de Amsterdamsestraatweg (gemeente Utrecht, 2021) wijzen politierespondenten op twee criminele netwerken die bij elkaar opgeteld minstens elf zaken op de Amsterdamstraatweg gebruiken voor hun activiteiten: horeca, detailhandel en dienstverlening. De contacten en activiteiten van deze netwerken strekken zich uit: over wijken rondom de Amsterdamsestraatweg en elders over Utrecht, over de regio en over de Randstad (onder meer Rotterdam, Den Haag en Amsterdam).

In hetzelfde rapport wijzen respondenten op bedrijven op de Amsterdamsestraatweg die, los van corona, (veel) te weinig klanten lijken te hebben om te kunnen renderen (zogenaamde windhappers): telecom, meubel- en interieurzaken, horeca, beautysector en kappers. Dit lijkt een indicatie voor witwassen, maar voorzichtigheid is geboden, zeker op brancheniveau. Er is een regionale analyse gemaakt bij kapperszaken (Bureau Regionale Veiligheidsstrategie, RVS, 2019), met de Amsterdamsestraatweg als één van de twee pilotgebieden, maar dat leidde niet tot concrete aanwijzingen omtrent criminaliteitsvormen, zoals witwassen of arbeidsuitbuiting. Wat overblijft, is dat het voor een categorie zaken – niet per se kappers – belangrijker lijkt om gevestigd te zijn op de Amsterdamsestraatweg dan om de bedrijfskosten terug te verdienen.

Hiernaast laat het rapport van de gemeente Utrecht (2021) zien dat de Amsterdamsestraatweg aantrekkelijk is voor drugshandel, bijvoorbeeld qua locatie (vlakbij het centrum en de snelweg). Er vindt drugshandel plaats op straat. De Amsterdamsestraatweg telt ongeveer vijftien vaste (oudere) straatdealers, met daarnaast enkele tientallen jonge dealers. In het afgelopen jaar is het aantal jonge dealers toegenomen. Ook op parkeerplaatsen rondom de Amsterdamsestraatweg wordt drugs verkocht.

Tot slot benoemt het rapport dat er stromanconstructies waargenomen of vermoed worden en dat er spotters worden ingezet. Zij houden de gang van zaken op straat in de gaten, zoals de aanwezigheid en handelingen van handhavers.

95. De Amsterdamsestraatweg. Rapportage over overlast en ondermijning (Gemeente Utrecht, 2021).

96. Gebaseerd op informatie van professionals (groepsgesprek met 15 professionals werkzaam bij gemeente, politie en RIEC) en van burgers (groepsgesprekken met 24 bewoners, 4 ondernemers en 10 vastgoedeigenaren en 36 zienswijzen ingediend door burgers (35) en de ondernemersvereniging #ASW030).

97. We benoemen een selectie van berichten waarvan de inhoud aanvullende informatie biedt én relevant is voor drugscriminaliteit en (mogelijk) aan drugscriminaliteit verwante problematiek.

98. Zoals benoemd bij de paragraaf over geweld tegen objecten.

Zuidwest (waaronder Kanaleneiland)

Drugscriminaliteit

De wijk Zuidwest is in 2020 34 keer als pleegplaats geregistreerd van verdachten van drugsmisdrijven. Het gaat met name om handel in harddrugs (16) en bezit harddrugs (9).

Tabel 4.4 Verdachten van drugsmisdrijven in Zuidwest, 2020, pleegplaats

	2020
Bezit harddrugs	9
Bezit softdrugs	1
Handel e.d. harddrugs	16
Handel e.d. softdrugs	2
Vervaardigen harddrugs	2
Vervaardigen softdrugs	4
Totaal	34

Bron: Politie

In Zuidwest zijn er ook vrij veel meldingen bij MMA van drugsmisstanden: 78 unieke meldingen in de periode 2016-2020 en 18 in 2020. Het meest betroffen deze meldingen: harddrugs (40), gevolgd door hennepkwekerij (32), softdrugs (14) en straathandel (10)⁹⁹.

In bronnen en gesprekken komt vooral de wijk Kanaleneiland (gelegen in Zuidwest) naar voren. Er zijn in de wijk Kanaleneiland signalen over (toegenomen) drugshandel. Een aantal criminele families is betrokken bij drugsactiviteiten in de wijk.

Excessief geweld en andere aan drugscriminaliteit gerelateerde misdrijven

Politie-informatie geeft weer dat er in de afgelopen jaren (drugsgelateerde) schietpartijen hebben plaatsgevonden tussen rivalen (in Kanaleneiland) en dat er een opslagplek van wapens is gevonden (in Transwijk).

Zuidwest heeft in 2020 het hoogste aantal verdachten van witwassen: 13. Dit vindt met name plaats in Kanaleneiland. Hiernaast zijn plofkrakers woonachtig in Zuidwest, eveneens in Kanaleneiland.

Push- en pullfactoren jongeren

Vergelijkbaar met Overvecht laten verschillende demografische gegevens zien dat er in Zuidwest een relatief groot risico is - voor met name jongeren - om terecht te komen in de (drugs)criminaliteit. In Zuidwest is sprake van armoede: 24% van de kinderen groeide in 2018 op in een huishouden met een inkomen tot 125% van het sociaal minimum en 9% van de in 2019 geënquêteerde bewoners (inwonersenquête Utrecht) geeft aan dat ze niet kunnen rondkomen. Er is geregeld sprake van een laag opleidingsniveau, relatief veel voortijdig schoolverlaters en relatief verzuim. En er woont een hoog aandeel 10-29-jarigen (35% van de bevolking). Tot slot is de risico-index die laat zien waar er een verhoogd risico is dat een jongere door de politie verdacht wordt van een drugsdelict (berekend door Zicht op Ondermijning) relatief hoog in Zuidwest.

Gesprekken laten zien dat met name Kanaleneiland 'een goede wervingsmarkt voor criminaliteit' betreft. Zwaardere criminelen ronselen hier dan ook jongeren voor klusjes. Er is veel armoede in de wijk en jongeren in 'grote auto's' maken indruk op de jonge jeugd. Kanaleneiland staat bij de professionals bekend om de oorspronkelijk gesloten cultuur en de aanwezigheid van jeugdgroepen. De jongeren worden in verband gebracht met drugshandel en vermogensdelicten (waaronder de ramkraken in Duitsland). Eerder (paragraaf 3.2) kwam reeds het criminele jeugdnetwerk Utrecht-Zuid aan de orde. Dit netwerk komt deels uit de wijk Zuidwest. De wijk Rivierenwijk wordt door de politie benoemd in relatie tot jongeren die crimineel georganiseerd zijn.

99. Het aantal meldingen per subcategorie telt niet op tot het totale aantal meldingen, omdat in sommige meldingen verschillende subcategorieën voorkomen (bijvoorbeeld soft- en harddrugs). Een melding over drugs betreft dus een melding waarin één of meerdere vormen van drugs zijn genoemd.

Zuid

Drugscriminaliteit

Zuid valt op vanwege het hoge aantal verdachten dat in deze wijk geregistreerd is voor handel in harddrugs (43 in 2020). In totaal zijn er in 2020 53 verdachten van drugsmisdriven in Zuid geregistreerd. Deelnemers van rondetafelgesprekken noemen specifiek de wijken Hoograven en Lunetten en de 't Goylaan in Zuid als plekken waar drugshandel plaatsvindt.

Tabel 4.5 Verdachten van drugsmisdriven in Zuid, 2020, pleegplaats

	2020
Bezit harddrugs	3
Bezit softdrugs	5
Handel e.d. harddrugs	43
Handel e.d. softdrugs	0
Vervaardigen harddrugs	0
Vervaardigen softdrugs	2
Totaal	53

Bron: Politie

Excessief geweld en andere aan drugscriminaliteit gerelateerde misdrijven

Uit politie-informatie komen handgranaatleggingen naar voren op het Smaragdplein en een beschieting van een pand in Lunetten. Hiernaast zijn plofkrakers afkomstig uit de wijk Hoograven.

Jongeren

Eerder kwam reeds het criminele jeugdnetwerk Utrecht-Zuid aan de orde (Hendriksen e.a., 2021). Dit netwerk komt deels uit de wijk Zuid. De politie geeft aangaande jeugd aan dat deze woonachtig is in de wijk en in bepaalde mate georganiseerd is (met name in Hoograven).

Vleuten-De Meern

Drugscriminaliteit

Vleuten-De Meern valt als pleegplaats op vanwege het hoge aantal verdachten van vervaardigen van softdrugs (16) en harddrugs (14). In totaal zijn er in 2020 42 verdachten van drugsmisdriven geregistreerd. In lijn met het hoge aantal verdachten van vervaardigen softdrugs zijn er in Vleuten-De Meern ook relatief veel zogenaamde hennepindicaties geregistreerd door de gemeente en politie (vermoedens en daadwerkelijke vondsten): 5 (tegenover 0-3 in andere Utrechtse wijken¹⁰⁰).

Tabel 4.6 Verdachten van drugsmisdriven Vleuten-De Meern, 2020, pleegplaats

	2020
Bezit harddrugs	4
Bezit softdrugs	0
Handel e.d. harddrugs	7
Handel e.d. softdrugs	1
Vervaardigen harddrugs	14
Vervaardigen softdrugs	16
Totaal	42

Bron: Politie

Excessief geweld en andere aan drugscriminaliteit gerelateerde misdrijven

Hiernaast valt op dat relatief veel personen worden verdacht van het plegen van wapengerelateerde misdrijven in Vleuten-de Meern in 2020, namelijk 23: bezit overige wapens (16), bezit vuurwapens (6) en handel in vuurwapens (1).

Hoewel het aantal geregistreerde witwasmisdriven niet relatief hoog is in Vleuten-de Meern, komt uit politie-informatie wel naar voren dat een bedrijventerrein in de Meern een risicolocatie voor witwassen is.

West (Lombok)

(De Kop van) Lombok

Op de Kop van Lombok (in West) zijn er veel ondernemingen. Het vermoeden bestaat dat een aantal van de ondernemingen drugshandel faciliteert. Regelmatig zijn er ondernemingen gesloten, bijvoorbeeld vanwege het aantreffen van drugs, witwassen, heling door juweliers.

Politie-informatie laat zien dat er in de afgelopen jaren in Lombok een beschieting van een pand was en een opslag van wapens. Hiernaast benoemt de politie dat witwassen plaatsvindt.

Samengevat

Tabel 4.7 vat de wijkbevindingen puntsgewijs samen.

Tabel 4.7: Utrechtse wijken met relatief veel drugs- en aanverwante problematiek

Overvecht	Zuidwest	Zuid
Veel drugscriminaliteit (belangrijke spelers drugshandel)	Veel verdachten van drugsmisdrijven (met name handel harddrugs) en hoog aantal MMA-meldingen drugs	Veel verdachten handel harddrugs
Veel verdachten van drugsmisdrijven (met name vervaardigen softdrugs) en hoog aantal MMA-meldingen drugs	Kanaleneiland: criminele families, actief in drugscriminaliteit. Toegenomen drugshandel	Drugshandel Hoograven en Lunetten
Faciliterende branches (horeca, zorg en auto)	Relatief hoog aantal verdachten witwassen (Kanaleneiland)	Handgranaatlegging en beschieting pand
Witwassen, criminele uitbuiting, plofkrakers	Plofkrakers woonachtig (Kanaleneiland)	Plofkrakers woonachtig
Handgranaatleggingen, beschieting pand, opslagplek wapens	Cumulatie problematiek: kwetsbare jeugd	Crimineel jeugdnetwerk (cocaïne) Utrecht-Zuid (Kanaleneiland, Hoograven en Rivierenwijk)
Pleegplaats van veel verdachten van wapengerelateerd geweld	Zwaardere criminelen ronselen jeugd	Hoograven: crimineel georganiseerde jongeren
Cumulatie problematiek: kwetsbare jeugd	Gesloten cultuur, aanwezigheid jeugdgroepen	
Zwaardere criminelen ronselen jeugd	Crimineel jeugdnetwerk (cocaïne) Utrecht-Zuid (Kanaleneiland, Hoograven en Rivierenwijk)	
Bedrijventerrein Nieuw Overvecht: ondermijnende criminaliteit autobranche	Rivierenwijk: crimineel georganiseerde jongeren	
Vleuten-de Meern	Noordwest	West (Lombok)
Veel verdachten van vervaardigen softdrugs en harddrugs	Veel verdachten handel harddrugs en hoog aantal MMA-meldingen drugs	Kop van Lombok: ondernemingen verdacht van faciliteren drugscriminaliteit
Pleegplaats van veel verdachten van wapengerelateerd geweld	Pleegplaats van veel verdachten van wapengerelateerd geweld	Witwassen
Bedrijventerrein risico witwassen	Cumulatie problematiek: kwetsbare jeugd	Beschieting pand, opslag wapens
	Jongeren in contact met criminelen rondom plofkraken, drugscriminaliteit en excessief geweld (Zuilen)	Regelmatig ondernemingen gesloten (aantreffen drugs, witwassen, heling juweliers)
	Amsterdamsestraatweg: drugshandel, vermoedens witwassen (w.o. underground banking), criminele families, handgranaatlegging, beschieting	

4.3 Branches

Uit politie-informatie, literatuur (zoals eerder uitgevoerde onderzoeken), de gesprekken met burgers en professionals en uit de cijfers (gegevens over bijvoorbeeld een oververtegenwoordiging van een bepaald type onderneming) komen verschillende branches in Utrecht naar voren waar mogelijk sprake is van drugscriminaliteit en hieraan gerelateerde criminaliteit, zoals witwassen of andere faciliterende werkzaamheden. We bespreken in onderstaande de branches die bij bovenstaand genoemde bronnen het sterkste naar voren kwamen: transportsector, vastgoed, autobranche, bezorgdiensten, horeca, koeriersdiensten en de zorgsector.

Transportsector

Utrechtse transportbedrijven zijn betrokken bij de export van drugs naar de rest van Europa. In 2021 zijn meerdere personen uit Utrecht en omgeving veroordeeld voor het organiseren van transporten naar Scandinavië met meerdere soorten harddrugs. In Midden-Nederland zijn 9 criminele transporteurs actief (Politie-Midden Nederland). Dat de transportsector kwetsbaar is komt ook uit het landelijke onderzoek van Bervoets, Corsel, Fortuin, Kaal en van de Ven (2021) naar voren. Zij benoemen dat arbeidsvoorwaarden en concurrentiedruk het beroepsgoederenvervoer over de weg kwetsbaar maken voor crimineel misbruik.

Vastgoed

De vastgoedbranche wordt allereerst genoemd in het kader van witwassen in Utrecht. Zo zijn er relatief veel verdachte transacties in de vastgoedsector in Utrecht (zo laten FIU-registraties zien). Professionals noemen in de (rondetafel)gesprekken in lijn hiermee dat het witwassen van crimineel vermogen in Utrecht door aan- en verkoop van vastgoed plaatsvindt. Zij geven aan dat crimineel geld geregeld in vastgoed wordt geïnvesteerd en dat er geen goed zicht is op bemiddelaars in dit vastgoed.

Hiernaast laat politie-informatie zien dat criminelen in Utrecht geld investeren in het huren van woningen, als onderduikadres of om geld en drugs op te slaan. Hier speelt spookbewoning een rol bij, zo geven wijkagenten aan. Bij spookbewoning wordt een woning gehuurd onder een valse naam of door iemand zonder inschrijving in het BRP (Basisregistratie personen). Dit is aantrekkelijk voor criminelen omdat zij deze kunnen gebruiken als opslaglocatie (voor geld, gestolen goederen of drugs) als locaties voor drugsproductie of om onder te duiken. Het is een fenomeen dat op meerdere locaties in de gehele stad plaatsvindt volgens de Utrechtse wijkagenten. Vaak gaat het om dure vrijesector huurwoningen.

Professionals stellen in de gesprekken ook deze vorm van woonfraude aan de orde. Zij schetsen dat doorverhuur aan criminelen plaatsvindt, zonder dat de huurder dat weet. En het gebruik van (huur) woningen voor criminele activiteiten zoals illegale prostitutie of hennepcultuur.

Autobranche

In het actieplan 'Wie praat, die gaat' uit 2018 werd beschreven dat in Utrecht de autobranche betrokken is bij drugscriminaliteit (Veiligheidscoalitie Midden-Nederland, 2018). Het gaat onder andere om het verhuren van auto's aan criminelen, het omkatten van auto's en het inbouwen van verborgen ruimtes. Hiernaast zijn er autobedrijven in beeld die mogelijk in verband kunnen worden gebracht met witwassen. De autobranche bevindt zich (naast de koeriersdiensten en verhuur van onroerend goed) in Utrecht in de top-3 branches van het hoogste aantal FIU-meldingen van verdachte transacties. Bandentransporteurs komen specifiek aan de orde tijdens de rondetafelgesprekken. Zij zouden tussen banden ook andere spullen meenemen.

In Utrecht zijn er vooral veel autobedrijven in Overvecht en West¹⁰¹. Met name op het bedrijventerrein in Nieuw Overvecht bevinden zich relatief veel autohandelaren, zoals eerder bij de wijkomschrijving van Overvecht reeds benoemd. En zoals eveneens reeds aan de orde gekomen, vinden er op dit bedrijventerrein, met name bij de autobranche ondermijnende faciliterende activiteiten plaats.

Tot slot komen uit de eerdergenoemde sociale netwerkanalyse van Utrecht-Zuid 44 autoverhuurbedrijven naar voren, veelal van buiten de regio. Het criminele jeugdn netwerk maakt veelvuldig gebruik van huurauto's, maar het is nog niet duidelijk wat de rol van deze verhuurbedrijven precies is (Hendriksen e.a., 2021).

101. In verhouding tot gemiddeld in Nederland of Rotterdam en Den Haag heeft Utrecht relatief weinig autobedrijven per 10.000 inwoners (Zicht op ondermijning, City Deal).

Bezorgdiensten

Bezorgdiensten komen in gesprekken met professionals aan de orde omdat bezorgers (van pakketjes of een pizza) volgens de respondenten vrij gemakkelijk geld kunnen verdienen door een 'fout' pakketje weg te brengen. Zij benoemen dat deze branche niet vergunningsplichtig is en er dus geen toetsing en controle plaats kan vinden. In de hiervoor genoemde sociale netwerkanalyse van jongeren betrokken bij cocaïne (Utrecht-Zuid) kwamen ook een aantal horecabedrijven met bezorgservice naar voren, waarvan nog wordt onderzocht wat hun rol precies is (Hendriksen e.a., 2021).

Horeca

De horecabranche betreft een sector die kwetsbaar is voor criminele inmenging, met name het witwassen van crimineel verkregen gelden. In verschillende gesprekken en nieuwsberichten¹⁰² wordt benoemd dat de coronacrisis voor een verhoogde mate van kwetsbaarheid van (onder andere) deze branche zorgt. De verslechterde financiële situatie van ondernemingen kan er voor zorgen dat zij eerder open staan voor contante lening en giften. Het is op dit moment niet bekend of en hoe dit in Utrecht vorm krijgt. Utrecht kent qua concentratie van horecazaken geen afwijkend patroon, zo laten de cijfers zien. Het aantal vestigingen per 10.000 inwoners ligt iets boven het gemiddelde in Nederland – en naar verwachting – bevinden de meeste horecaondernemingen zich in de Binnenstad.

Koeriersdiensten

Koeriersdiensten¹⁰³ bevindt zich als branche (naast de autobranche en verhuur van onroerend goed) in Utrecht in de top3 branches van het hoogste aantal FIU-meldingen van verdachte transacties.

Uit de data van City Deal blijkt hiernaast dat Utrecht (in 2018) 220 koeriersdiensten heeft: 6,2 vestigingen per 10.000 inwoners, waarmee Utrecht ver boven het gemiddelde in Nederland zit (3,0). Ook in vergelijking met de G4-steden is de concentratie in Utrecht beduidend hoger (tussen de 3,7 en 5,6). Ook de brancheomzet per inwoner in 2018 (€161) is hoger in Utrecht dan gemiddeld in Nederland (€124)¹⁰⁴. De concentratie van koeriersdiensten en de hoge brancheomzet is interessant vanuit het oogpunt dat Utrecht als logistiek knooppunt voor de cocaïnehandel wordt gezien.

Zorgsector

Tot slot stippen we kort de zorgsector aan. De politie benoemt dat er signalen zijn dat (drugs)criminelen vaker gebruik maken van de zorgsector om geld wit te wassen en belasting- en zorgfraude te plegen. In de eerder benoemde sociale netwerkanalyse in Utrecht-Zuid (Hendriksen e.a., 2021) is er een link tussen verdachten van cocaïne & en zorginstellingen naar voren gekomen in een zorgfraudeonderzoek. Op dit moment wordt er een zorgfraudescan uitgevoerd waarmee mogelijk meer duidelijk zal worden wat de rol van de zorgsector in het Utrechtse drugscircuit is.

4.4 Rol online platforms en social media

In de rondetafelgesprekken met professionals en burgers komt de rol van online platforms en social media in de drugscriminaliteit naar voren. Zij geven aan dat het handelen en het aanschaffen van drugs sterk wordt vergemakkelijkt door online platforms, zoals AliExpress en het Darkweb. En dat het voor jongeren door social media en smartphones vrij gemakkelijk is om een handeltje op te zetten. Zoals een deelnemer stelt:

“Door social media en telefoons zijn jongeren meer uitgerust om er aan te beginnen. ik heb ergens gewerkt waar groepen kwamen die binnen kwamen als groep om te dealen en nu ben je een bedrijf met je telefoon. Dat kinderen jonger beginnen en er dieper in gaan dat geloof ik wel door meerdere mogelijkheden door de apparatuur die ze hebben.”

-- Burger Overvecht

Dit beeld wordt bevestigd door de al eerder aangestipte onderzoeken van Straatwaarden in Utrecht (Adjiembaks e.a., 2019) en Utrecht-Zuid (Adjiembaks e.a., 2020). Afspraken voor drugsdeals worden volgens professionals onder meer via Whatsapp, Snapchat en Telegram gemaakt.

102. <https://ccv-secondant.nl/platform/article/criminele-inmenging-in-de-coronacrisis-en-https://hetccv.nl/nieuws/pas-op-voor-criminele-investeerders-in-de-horeca/>

103. Deze klasse omvat: vervoer van informatiedragers, pakketten en andere kleine stukgoederen waarbij het accent ligt op snelheid, leveringsbetrouwbaarheid (persoonlijke begeleiding) en vervoer van deur tot deur.

104. In Utrecht zelf is de concentratie van koeriersdiensten het hoogst in Overvecht (18,7 per 10.000 inwoners) en Zuidwest (10,8). De brancheomzet per inwoner is in 2018 echter het hoogst in Vleuten-De Meern (€614) en West (€319). In Vleuten-Den Meern is de tussen 2015 en 2018 hierin een sterke stijging te zien (van €26 naar €614).

Ook gebruiken ze whatsappgroepen om door te geven waar de politie rijdt. Social media kan hiernaast ondersteunend zijn aan het rekruteringsproces van jonge aanwas, omdat zij een platform bieden waar negatieve rolmodellen te zien zijn met grote sommen geld. *“Daar zijn pakken geld te zien, het is een promotiekanaal.”* (politie). (Adjiembaks e.a. 2019, pag. 13)

In een analyse van Lokale Zaken over de rellen in augustus 2020 (Van der Torre en Jongepier, 2020) komt ook de rol van social media naar voren. Vanwege corona brengen jongeren nog meer tijd dan normaal door op online platforms. Hierdoor is het bereik van deze platforms toegenomen.

De toenemende rol van de online wereld bij drugscriminaliteit is ook in lijn met de toename van (signalen van) cybercrime. Zo waren er in Utrecht in 2020 166 aangiften en meldingen van cybercrime¹⁰⁵ ten opzichte van 86 in 2019 (Politie Midden-Nederland).

In de eerdergenoemde nota *Grenzen stellen, perspectief bieden*¹⁰⁶ staat beschreven dat de jongeren met drugsdelicten in de Utrechtse TopX-aanpak van het Zorg en Veiligheidshuis¹⁰⁷ geregeld ook andere delicten plegen. Digitale criminaliteit wordt hierbij expliciet genoemd, naast geweld en plof- en autokraken.

105. Cybercrime betreft criminaliteit die gepleegd wordt met een ICT-middel (een computer, smartphone, smartwatch of tablet), gericht op een ander ICT-middel (<https://www.vraaghetdepolitie.nl/misdaad-en-geweld/oplichting/wat-is-cybercrime.html>). Van de verschillende categorieën cybercrime wordt fraude met bankgegevens/internetbankieren het meest geregistreerd.

106. Die naar verwachting voor het zomerreces door de gemeente Utrecht wordt vrijgegeven.

107. 60% van alle jongeren (12-25 jaar) uit de TopX-aanpak.

5 Inhoudelijke aanbevelingen voor de toekomst

In dit hoofdstuk gaan we tot slot in op de handelingsperspectieven die uit gesprekken met professionals en burgers en uit de overkoepelende analyse naar voren zijn gekomen om de aanpak van drugscriminaliteit in Utrecht te versterken.

5.1 Hou rekening met verwevenheid van ondermijnende criminaliteit

Het bestrijden van ondermijnende criminaliteit vereist een nauwe samenwerking en doelgerichte aanpak van alle partners in de veiligheidsketen. Bij het formuleren van een bestuursrechtelijke en strafrechtelijke aanpak dient, behalve met de omvang en ernst van de gerelateerde problematiek, ook rekening gehouden te worden met de mate van verwevenheid tussen spelers en verschijningsvormen. Als spelers of vormen van ondermijnende criminaliteit sterk met elkaar verband houden, zorgt de aanpak van de ene speler of de ene verschijningsvorm immers tegelijkertijd voor de aanpak van de spelers en verschijningsvormen waarmee ze verweven zijn. Het zicht op deze verwevenheid is echter nog wel beperkt.

5.2 Prioriteer de aanpak van jeugd

Criminele jeugd laat een sterke verwevenheid zien met andere spelers en verschijningsvormen van ondermijnende (drugs)criminaliteit. Een geprioriteerde aanpak op jeugd in de gemeente Utrecht zal daardoor naar verwachting ook deels effect hebben op deze andere spelers en verschijningsvormen. De zorgen over doorgroeimogelijkheden - van onder meer het plegen van plofkraken naar drugshandel - maken de aanpak van criminele jeugd zo mogelijk nog belangrijker. Dit gegeven maakt ook de aanpak van plofkraken onontbeerlijk, temeer omdat Utrecht hét centrum van de Nederlandse plofkraakscene is. Hiernaast vragen de opkomende brotherhoods om aandacht, omdat deze op OMG-lijke groepen voor jongeren aantrekkelijk en laagdrempelig zijn om zich bij aan te sluiten.

5.3 Besteed aandacht aan vroegsignalering en preventie

Om jongeren (die kwetsbaar zijn) te behoeden van betrokkenheid bij drugscriminaliteit, is een brede preventieve aanpak nodig:

Voorlichting en bewustzijn voor ouders en leerkrachten.

Opvoedondersteuning voor ouders.

Zorgen dat jongeren op school blijven of een passende leerwerkplek krijgen: investeren in kansen, jongeren helpen bij het krijgen van een stage of baan.

Zorgen voor een 'gestructureerd' vrijetijdsaanbod.

De inzet van ervaringsdeskundigen en positieve rolmodellen, zoals 'credible messengers'.

Volgens met name de uitvoerende professionals is er aandacht nodig voor (een meldpunt voor) vroegsignalering van probleemgedrag van jongeren door onderwijs, ouders, professionals en bewoners. Om daarmee jongeren weerbaar te maken en weg te houden bij (georganiseerde) criminaliteit, voordat ze (verder) afglijden.

5.4 Voorkom doorgroei

In het kader van het voorkomen van doorgroei geven deelnemers aan de rondetafelgesprekken aan dat er wat hen betreft meer werk zou moeten worden gemaakt van een zogenaamde dealerindicatie. Wat inhoudt: meer inzetten op het vaststellen van dealen dan alleen op drugsbezit. Met een dergelijke indicatie is er een betere uitgangspositie om een jongere (in een meer gedwongen kader) aan te pakken, dan wel te helpen. Hiermee kan doorgroei van een jongere die al een eerste stap in de drugscriminaliteit heeft gezet mogelijk voorkomen worden. Dat het voorkomen van doorgroei van belang is kwam reeds eerder in dit beeld naar voren (bij excessief geweld), waar is beschreven dat bij liquidatie betrokken personen voor dit delict gemiddeld al middels 22 delicten bij de politie bekend waren.

5.4 Zorg voor zicht op huidige blinde vlekken

Tijdens het schrijven van dit geïntegreerde beeld kwamen er een aantal thema's naar voren waarover betrokkenen bij de aanpak van drugscriminaliteit in Utrecht opmerken dat er op dit moment te weinig zicht op is; dat het een blinde vlek betreft. Het is van meer zicht op deze blinde vlekken te krijgen, zodat de aanpak van drugscriminaliteit verstevigd kan worden. We lopen onderstaand vier thema's langs: criminele families, branches, het criminele proces en de verwevenheid tussen spelers.

Criminele families

In dit geïntegreerde beeld kwam het reeds ter sprake. Er is op dit moment geen volledig beeld over het aantal criminele netwerken met familierelaties in Utrecht en over hun betrokkenheid bij drugscriminaliteit. Terwijl wel bekend is dat deze familierelaties een belangrijke rol spelen in de Utrechtse criminaliteit. Om de betrokkenheid van deze zogenaamde 'criminele families' tegen te gaan, is dus meer zicht nodig. Om dit zicht te kunnen genereren (en tot een aanpak over te kunnen gaan), is het van belang eerst tot een goede uitwerking van het begrip 'criminele families' te komen.

Branches

In het vorige hoofdstuk is een aantal branches aan de orde gesteld waar mogelijk sprake is van (faciliterende) activiteiten in de drugscriminaliteit. Het gaat hierbij veel over vermoedens en signalen. Om deze branches aan te pakken, dan wel meer weerbaar te maken (bijvoorbeeld door meer bewustzijn of aanscherping van regels) is het van belang meer zicht te krijgen op de rol die zij spelen in de drugscriminaliteit in Utrecht.

Criminele processen binnen Utrecht (waaronder criminele geldstromen)

Verschillende professionals geven aan dat om de drugseconomie echt een slag toe te brengen, het van belang is om meer zicht te krijgen op criminele processen¹⁰⁸ in Utrecht, waarna deze doelgericht verstoord kunnen worden. Meer specifiek komt de vraag om geprioriteerde aandacht voor de aanpak van criminele geldstromen naar voren. Bij alle spelers en in alle verschijningsvormen van ondermijnende criminaliteit speelt geld een cruciale rol. Als criminele geldstromen effectief verstoord en afgepakt worden, wordt voorkomen dat misdaad loont en dat criminele activiteiten voortgezet worden. Hierbij is het aan te bevelen te investeren in alternatieve interventiestrategieën, aangezien de financiële opsporingscapaciteit (bij FIOD, OM en politie) beperkt blijkt.

Verwevenheid spelers

Bovenstaand kwam het al kort aan de orde. Er is (hoogstwaarschijnlijk) een relatie tussen verschillende betrokkenen bij de drugscriminaliteit. Bijvoorbeeld jongeren die op een woonwagenlocatie wonen. Of een criminele familie die betrokken is bij een OMG. Op dit moment is deze verwevenheid niet in zicht, terwijl dit wel van belang is voor inzicht in de mate en de beste aanpak van de betrokken spelers.

108. Het zogenaamde Utrechtse crime script voor (verschillende vormen van) drugscriminaliteit.

5.5 Vergroot maatschappelijke betrokkenheid en weerbaarheid

Het is van belang de maatschappelijke weerbaarheid te vergroten. Ten eerste het verhogen van de meldingsbereidheid van burgers. Ten tweede het creëren van bewustzijn bij zowel burgers als professionals (overheid, semioverheid en privaat) van de ernst van de Utrechtse drugsproblematiek. Ten derde het creëren van inzicht bij de samenleving over de gevolgen van drugsgebruik, waarmee de normalisering van drugsgebruik (en de hiermee gepaard gaande criminaliteit) tegengegaan kan worden.

5.6 Maak de overheid meer zichtbaar en weerbaar

Verschillende professionals geven aan dat de overheid – zoals wijkagenten en gebiedsmanagers – meer zichtbaar op straat moeten zijn. Dat ze daar contacten leggen met burgers en jongeren. En dat er ‘outreaching’ contact wordt gelegd met jongeren die hulp nodig hebben. De weerbaarheid van de overheid vraagt ook om aandacht stellen professionals: het zorgen voor interne integriteit, intern bewustzijn van de problematiek en professionele afstemming tussen partners en binnen de gemeente en het tegengaan van de ‘eigen zwakke plekken’. Verschillende professionals benoemen dat de aanpak van drugscriminaliteit in Utrecht versterkt kan worden door de APV en het Bibob-instrumentarium vaker of breder toe te passen.

5.7 Zorg middels monitoring voor een actueel beeld

Tot slot strekt het de aanbeveling – in het kader van monitoring – dat dit geïntegreerde beeld niet slechts eenmalig wordt opgesteld, maar periodiek (bijvoorbeeld jaarlijks of tweejaarlijks). Hiernaast is het raadzaam te verkennen of het mogelijk is een zogenaamd dynamisch¹⁰⁹ beeld te ontwikkelen dat continu van up-to-date informatie wordt voorzien. Bijvoorbeeld door het actueel houden van kwantitatieve gegevens, zoals demografische en politiecijfers. Denkbaar is ook om in een dergelijk dynamisch beeld aandacht te besteden aan kwalitatieve informatie over actuele ontwikkelingen in de drugscriminaliteit in Utrecht.

109. Dynamisch duidt op het ‘in beweging zijn’, zoals de werkelijkheid ook continu in beweging is.

Bijlage 1

Bronnen geïntegreerd beeld

Twee groepsgesprekken fenomenen

Voor de gesprekken over fenomenen zijn de politie en het OM gevraagd zelf personen aan te dragen. Er is gevraagd om deelnemers uit te nodigen die een goed beeld van de drugscriminaliteit hebben en mee kunnen denken over de toekomst van de aanpak. Vanuit de gemeente zijn medewerkers uitgenodigd die vanuit verschillende achtergronden betrokken zijn bij de aanpak van drugscriminaliteit in Utrecht. Vanuit de wetenschap is TNO gevraagd aan te sluiten.

Gemeentelijke sessie I fenomenen (15 deelnemers) op donderdag 8 april, 11.00-15.00

TNO
Gebiedsmanager West
Senior adviseur cluster ondermijning
Gebiedsmanager Overvecht
Gebiedsmanager Zuidwest
Gebiedsmanager Zuidwest
Bibob onderzoeker
Bibob onderzoeker
Adviseur veiligheid Cluster zorg en veiligheid
Analist VTH (Vergunningen Toezicht en Handhaving)
Kwartiermaker VLS (Veilige Leefbare Stad)
Strategisch adviseur OOV (Openbare Orde en Veiligheid)
Senior adviseur OOV (Openbare Orde en Veiligheid)
Voorzitter
Projectleider Ondermijning

Gemeentelijke sessie II fenomenen (15 deelnemers) op donderdag 15 april, 9.00-12.30

Programmaleider ondermijning VTH (Vergunningen Toezicht en Handhaving)
Jurist VTH (Vergunningen Toezicht en Handhaving)
Informatieanalist gemeente
Gebiedsmanager Noordoost
Gebiedsmanager Leidsche Rijn
Belastingdienst
Informatie officier OM
Operationeel specialist Politie
Gebiedsmanager Zuid
TNO
Kwartiermaker VLS (Veilige Leefbare Stad)
Strategisch adviseur OOV (Openbare Orde en Veiligheid)
Senior adviseur OOV (Openbare Orde en Veiligheid)
Voorzitter
Projectleider Ondermijning

Twee werksessies over personen

Met verschillende medewerkers van de gemeente hebben twee interne werksessies plaatsgevonden waar (naar aanleiding van een eerder strategische sessie met de burgemeester) de focus op jeugd is komen te liggen. Deelnemers waren afkomstig vanuit Zorg en Veiligheid, Ondernijning en Wijken. Zij zijn voor deze sessies gevraagd omdat zij vanuit hun werkveld met (risico)jeugd aan de slag zijn.

Gemeentelijke sessie I personen (7 deelnemers): 12 maart, 11.00-14.00

MT lid
Kwartiermaker VLS (Veilige Leefbare Stad)
Adviseur Zorg & Veiligheid OOV (Openbare Orde en Veiligheid)
Adviseur Zorg & Veiligheid OOV (Openbare Orde en Veiligheid)
Adviseur Zorg & Veiligheid OOV (Openbare Orde en Veiligheid)
MT lid
Adviseur OOV (Openbare Orde en Veiligheid)

Gemeentelijke sessie II personen (8 personen): 23 maart, 10.00-11.30, 12.30-14.00

MT lid
Kwartiermaker VLS (Veilige Leefbare Stad)
Adviseur Zorg & Veiligheid OOV (Openbare Orde en Veiligheid)
Adviseur Zorg & Veiligheid OOV (Openbare Orde en Veiligheid)
MT lid
Adviseur OOV (Openbare Orde en Veiligheid)
Gebiedsmanager OOV (Openbare Orde en Veiligheid)
Gebiedsmanager OOV (Openbare Orde en Veiligheid)

Deze twee werksessies gingen deels over het bestaan van problematische fenomenen en personen, maar waren grotendeels gericht op de toekomst, het ophalen van input voor de drugsnota. Hierdoor komen er relatief weinig bevindingen (zeker in verhouding tot de rondetafelgesprekken) uit deze sessies in dit beeld naar voren.

Onderzoeken en beleidsstukken

De volgende onderzoeken en beleidsstukken zijn voor dit geïntegreerde beeld gebruikt¹¹⁰:

Utrechtse onderzoeken en beleidsstukken 2017-2021

Infographic ondermijningsbeeld Utrecht (RIEC Midden-Nederland, 2017).
Ondermijningsbeeld Overvecht 2017 (RIEC, 2017).
Plan van aanpak. Versterken Weerbaarheid Bedrijven terrein Nieuw Overvecht (Gemeente Utrecht, 2018).
Wie praat, die gaat. Actieplan tegen ondermijnende drugscriminaliteit in Midden-Nederland. (Veiligheidscoalitie Midden Nederland, 2018).
Nieuw Overvecht: voorbij de cijfers. Een streetwise onderzoek en gefundeerd advies voor de veiligheidsaanpak van een bedrijventerrein in Utrecht (Ferwerda en Bervoets, 2019).
Wastewater analysis and drugs — a European multi-city study (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. 2019).
Highlights sfeerbeelden (Straatwaarde(n), 2019).
Signaalformulier handavingsknelpunt criminele netwerken met familierelaties (RIEC Midden-Nederland, 2019).
Coke & Jonge aanwas. Districtelijk Sfeerbeeld Utrecht-Stad (Adjiembaks, Hendriksen en Heusden, 2019).
Coke & Jonge aanwas. Samenvatting Onderzoekslijn 1, Kennis & Analyse (Adjiembaks en Boer, 2020).
Infographic Coke en jonge aanwas Utrecht-Zuid RIEC Midden-Nederland, 2020).
Signaalformulier handavingsknelpunt Amsterdamsestraatweg (RIEC Midden-Nederland, 2020).
Jaarplan 2021 Utrecht Stad. De rijen gesloten. (DIS, 2021).
De Amsterdamsestraatweg, Rapportage over overlast en ondermijning (Gemeente Utrecht, 2021).

110. Veelal vertrouwelijk, op chronologische volgorde (per jaartal). De gehele bronverwijzing staat in de bijlage literatuur.

Bronnen kwantitatieve analyse gemeente

In onderstaande tabel staan de cijfermatige gegevens en daarbij behorende bronnen die door de gemeente voor het geïntegreerde beeld zijn verzameld en geanalyseerd.

Cijfermatig gegevens	Bronnen
Aantallen aangehouden verdachten & delicten: drugs, excessief geweld, plofkrakers, wapengerelateerde misdrijven en witwassen	Politiregistraties, aantal misdrijven en verdachten, artikel 8 info, BVH
MMA-meldingen	NL Confidential en Jaarverslag Meld Misdaad Anoniem 2020 (2021)
Pandsluitingen	Vergunningen, Toezicht & Handhaving, SquitXO
Hennepindicaties	Meldingen bij Vergunningen, Toezicht en Handhaving + Hennep Informatie Berichten Politie
Bevindingen uit sociale netwerkanalyse Utrecht Zuid	Programma Straatwaarde(n), RIEC Midden-Nederland
Meldingen woonoverlast (criminaliteit, dealen drugsoverlast)	Stichting U-Centraal
Mensenhandel	Kwalitatieve/duidingsinformatie van Comensha, aantallen van politie
Demografische gegevens voor Voedingsbodem per wijk: leeftijd inwoners, armoedecijfers, laag opleidingsniveau, schoolverlaters	Database Utrecht in cijfers/CBS
Tijddlijn verdenkingen, familienetwerken, brancheanalyses, drugsproblematiek: delicten en verdachten en drugsproblematiek: Jonge aanwas	City Deal. Zicht op Ondermijning
Bluelist & PGA-gegevens	PGA: OOV Utrecht, team Zorg en Veiligheid(shuis) en Bluelist: politie
Schoolverzuim	Gemeente Utrecht, Leerlingenzaken
Schoolverlaters	DUO
% dat zich onveilig voelt in de buurt en % dat moeilijk rond kan komen	Onderzoek & Advies, gemeente Utrecht, Inwonersenquête

Rondetafelgesprekken

Het doel van de groepsgesprekken betreft het kleuring geven aan de cijfermatige bevindingen over (het ontwrichtende effect van) drugscriminaliteit in Utrecht. Het streven is aan de 'hardere' systeem informatie 'zachtere' straatkennis toe te voegen. Om vervolgens met de aanwezigen te komen tot een eerste richting voor handelingsperspectieven voor de toekomst: input voor de visie voor de aanpak in Utrecht. In de eerste twee weken van april hebben er online vier rondetafelgesprekken plaatsgevonden. Hierbij is ingezet op een aantal van 6-8 deelnemers per gesprek.

Voor de rondetafel met Bondgenoten en burgers hebben de gebiedsmanagers veiligheid van de 10 wijken namen aangedragen. Daarna is contact gelegd met deze personen en gestuurd op enige spreiding tussen de gebieden (waarbij beschikbaarheid leidend was, gezien de korte termijn.) Dit heeft tot een sessie met de volgende 8 personen geleid:

Bondgenoten en burgers (8 deelnemers) op maandag 12 april, 19.30-22.00

Burger Leidsche Rijn
 Burger en Bondgenoot Vleuten
 Burger en Bondgenoot Zuidwest
 Burger en Bondgenoot Zuid
 Burger West
 Burger Overvecht
 Burger Zuidwest
 Burger Zuidwest

Voor het rondetafelgesprek met professionals uit de wijken is hetzelfde proces doorlopen als bij de burgers en Bondgenoten. De gebiedsmanagers veiligheid van de 10 wijken hebben namen aangedragen. Daarna is contact gelegd met deze personen en gestuurd op spreiding tussen de gebieden (waarbij beschikbaarheid leidend was, gezien de korte termijn). Dit heeft tot de volgende zes deelnemers geleid:

Professionals uit wijken (6 deelnemers) op woensdag 14 april, 9.30-12.30

PGA, gemeente Utrecht
JoU Jongerenwerk Utrecht
JoU Jongerenwerk Utrecht
Mitros
Wijkagent
Gebiedsmanager Zuid

Voor de Zorg en Veiligheid tafel zijn door adviseurs zorg en veiligheid van de afdeling OOV (gemeente Utrecht) personen aangedragen die als belangrijk contactpersoon t.a.v. zorg & veiligheid (ZVHRU) of jeugd (Regiegroep jeugd) worden gezien. Dit leidde tot het volgende zestal deelnemers:

Zorg en Veiligheidshuisprofessionals (zes deelnemers) op donderdag 15 april, 9.30-12.00

JoU Jongerenwerk Utrecht
Zorg en Veiligheidshuis Regio Utrecht
Politie
OM
Raad voor de Kinderbescherming
Jeugdbescherming/SAVE

Voor het laatste rondetafelgesprek zijn personen uitgenodigd die in de stuur- en weegploeg zitten van de aanpak van ondermijning in het district Utrecht, de zogenaamde DIS. Dit leidde tot de volgende zes deelnemers:

Districtelijke integrale stuurploeg (DIS; zes deelnemers), donderdag 15 april, 13.00-16.00

OOV, gemeente Utrecht
Politie
OM
RIEC
RIEC
VTH, gemeente Utrecht

De sessies zijn geleid door een senior onderzoeker en genotuleerd door een junior onderzoeker. Hierbij is gebruik gemaakt van een semigestructureerde topiclijst en een Mentimeter bij de sessies met wijkprofessionals en burgers en Bondgenoten. Bij de DIS en Zorg en Veiligheidssessie is eveneens een semigestructureerde topiclijst gehanteerd en is de Mentimeter niet ingezet.

Overkoepelende analyse ondermijnende criminaliteit in Utrecht

De overkoepelende analyse van ondermijnende criminaliteit in Utrecht is uitgevoerd door de afdeling DRIO Analyse en Onderzoek van de politie. Het gaat om een analyse van informatie en gesprekken. De focus lag hierbij op de periode 2019-maart 2021.

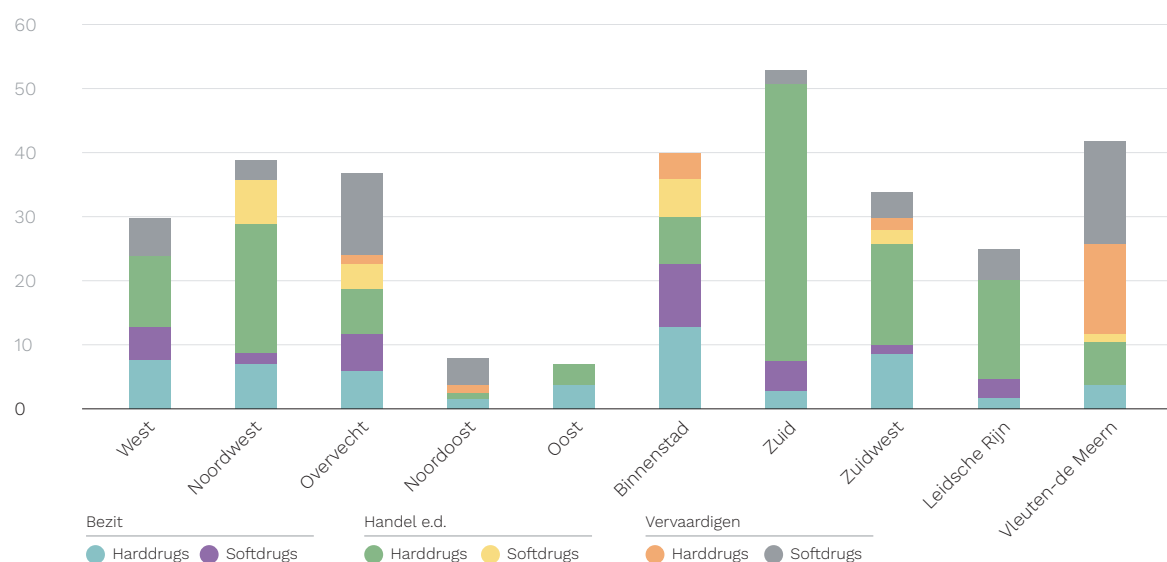
Bijlage 2

Wijk informatie

Geregistreerde verdachten van drugsmisdriven

In 2020 is het aantal verdachten van drugsmisdriven het hoogst in de wijk Zuid (zie figuur 1). Dit komt met name doordat een hoog aantal personen ervan wordt verdacht in Zuid 'handel harddrugs' te hebben gepleegd. Op afstand wordt de wijk Zuid gevolgd door Noordwest (relatief veel handel harddrugs), Overvecht (relatief veel vervaardigen softdrugs), Binnenstad (relatief veel bezit soft- en harddrugs) en Vleuten-de Meern (relatief veel productie hard- en softdrugs).

Figuur 1 Verdachten van drugsmisdriven in Utrecht, naar wijk 2020, pleegplaats

Bron: Politie

Opmerkelijk is dat qua meldingen bij MMA (Meld Misdaad Anoniem) Zuid niet sterk naar voren komt. Het aantal meldingen¹¹¹ over drugs ligt namelijk het hoogste in Noordwest en Overvecht – op afstand gevolgd door Zuidwest, zie tabel 2.

Tabel 2 Meldingen over drugs, naar wijk, MMA

	Meldingen drugs ¹¹² MMA	
	2020	2016-2020
West	16	58
Noordwest	27	129
Overvecht	26	128
Noordoost	3	28
Oost	6	27
Binnenstad	10	30
Zuid	17	54
Zuidwest	18	78
Leidsche Rijn	12	51
Vleuten-de Meern	13	49

Bron: NL Confidential

111. Dit betreffen de meldingen waarbij NL Confidential een woonwijk heeft geregistreerd.

112. Afvalstoffen drugs, drugslab, grondstoffen drugs, harddrugs, hennepkwekerij (met specificatie bedrijfsspan, buiten), internationale drugshandel, internationale drugssmokkel, laboratorium XTC/GHB, softdrugs, straathandel. Overigens tellen deze aantallen meldingen niet op tot het totaal benoemd in tabel 2.3 in de hoofdtekst, omdat er ook meldingen zijn waar geen (duidelijke) wijk in benoemd zijn.

Wel vergelijkbaar met de politieregistraties (zie figuur 1) komt Vleuten-de Meern naar voren als locatie waar vaak hennepteelt plaatsvindt bij de zogenaamde hennepindicaties (bijgehouden door gemeente en politie).

Tabel 3 Hennepindicaties, naar wijk, 2020

	Hennepindicaties ¹¹³
West	2
Noordwest	3
Overvecht	2
Noordoost	0
Oost	0
Binnenstad	1
Zuid	0
Zuidwest	1
Leidsche Rijn	0
Vleuten-de Meern	5

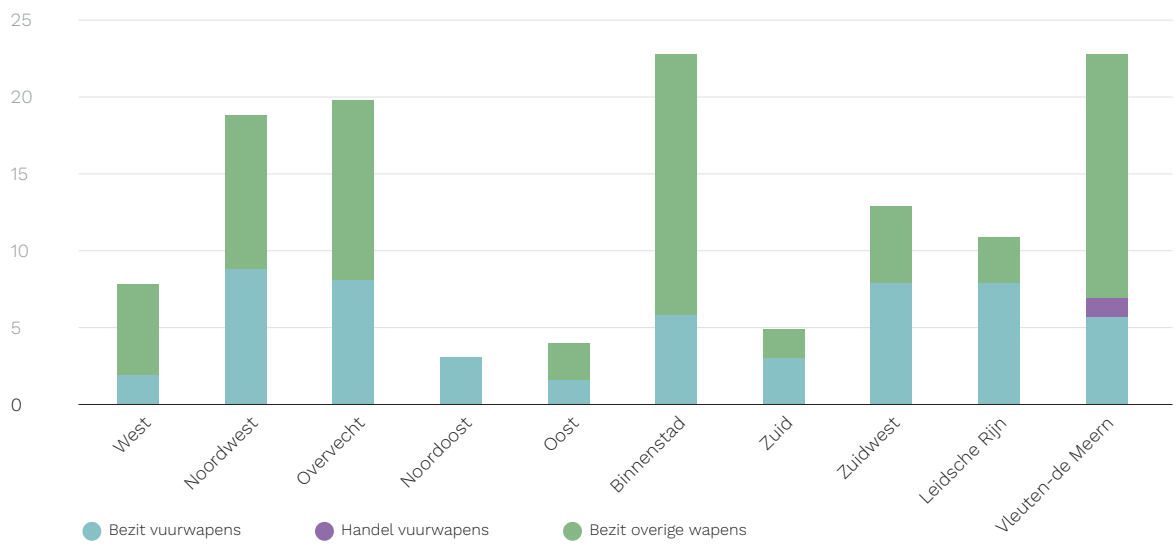
Bron: Politie, Gemeente, bewerking VTH

Deelnemers noemen Hoograven en Lunetten (Zuid), Overvecht en Zuilen (Noordwest), Kanaleneiland (Zuidwest), de (Kop van) Lombok (West) en Leidsche Rijn als plekken waar drugscriminaliteit veel voorkomt. In het bijzonder worden de volgende locaties door deelnemers genoemd waar drugscriminaliteit plaatsvindt: 't Goylaan, (zijstraten van de) Kanaalstraat, Van Sijpesteijnkade, Vleutenseweg, Damstraat, Molenpark, de halve maan (bij de schouwburg) en de Amsterdamsestraatweg.

Wapengerelateerde misdrijven

In de Binnenstad en Vleuten-de Meern zijn in 2020 de meeste verdachten van wapengerelateerde in 2020 geregistreerd (zie figuur 4). Hetgeen inhoudt dat verdachten de meeste wapengerelateerde delicten in de Binnenstad en in Vleuten-de Meern hebben gepleegd¹¹⁴. Zij worden op de voet gevolgd door Noordwest en Overvecht.

Figuur 4 Verdachten van wapengerelateerde misdrijven in Utrecht, naar wijk 2020, pleegplaats

Bron: Politie

113. Hennepteelt, zowel vermoedens als daadwerkelijke vondsten, gebaseerd op gemeentelijke en politie-informatie.

114. Omdat er gekeken wordt naar pleegplaats en niet naar woonplaats is het niet nodig (en logisch) om deze gegevens om te rekenen naar een aantal per 10.000 inwoners en hanteren we de onbewerkte absolute aantallen.

Tabel 5 zien dat met name in Zuidwest en Zuid in 2020 verdachten van witwassen zijn geregistreerd: 13 en 9.

Tabel 5 Verdachten van witwassen in Utrecht, naar wijk 2020, pleegplaats

	Witwassen
West	5
Noordwest	2
Overvecht	7
Noordoost	3
Oost	4
Binnenstad	6
Zuid	9
Zuidwest	13
Leidsche Rijn	3
Vleuten-de Meern	3

Bron: Politie

Excessief geweld en andere gerelateerde misdrijven

Tabel 6 Excessief geweld en andere gerelateerde misdrijven, per wijk

	Criminele geldstromen	Excessief geweld	Criminele families	Plofkraken	Jeugd	Overige
West	Witwassen (Lombok)	Beschieting van pand. (Lombok). Opslagplek van wapens (Lombok)	-	-	-	Bestuurlijke sluitingen
Noordwest	Witwassen (ASW [¶]) Underground banking (ASW [¶])	Handgranaatleggingen (ASW [¶] en Zuilen). Schietpartij (Ondiep)	Woonachtig in de wijk (ASW [¶])	-	Jongeren hebben contact met criminelen rondom plofkraken/drugs/excessief geweld (Zuilen)	Criminogene branches (ASW [¶])
Overvecht	Witwassen	Handgranaatleggingen. Beschieting van pand. Opslagplek van wapens	Woonachtig in de wijk	Plofkrakers afkomstig uit de wijk en loodsen/garageboxen voor opslag materialen/ auto's, faciliteren de autobedrijven en trainingslocatie	Zwaardere criminelen ronselen jongeren voor klusjes, Jongeren hebben contact met criminelen rondom plofkraken/drugs/excessief geweld	Mensenhandel. Mogelijke criminële uitbuiting van kwetsbare bewoners
Oost	Underground banking en spookbewoning (Galgenwaard)	Beschieting van advocatenkantoor (Oudwijk)	-	-	-	-
Zuid	-	Handgranaatleggingen (Smaragdplein), Beschieting van pand (Lunetten)	-	Plofkrakers afkomstig uit de wijk (Hoograven)	Woonachtig in de wijk en in bepaalde mate georganiseerd crimineel (Hoograven)	-
Zuidwest	Witwassen (Kanaleneiland)	Schietpartijen (Kanaleneiland). Opslagplek van wapens (Transwijk)	Woonachtig in de wijk (Kanaleneiland)	Plofkrakers afkomstig uit de wijk (Kanaleneiland)	Woonachtig in de wijk en in bepaalde mate georganiseerd (Rivierenwijk), Zwaardere criminelen ronselen jongeren voor klusjes (Kanaleneiland)	-
Leidsche Rijn	Underground banking	Handgranaatlegging	Woonachtig in de wijk	-	-	-
Vleuten-de Meern	Witwassen	-	-	-	-	-

¶ ASW = Amsterdamsestraatweg

* Noordoost en Binnenstad staan niet in de tabel omdat ze bij geen enkel onderwerp naar voren kwamen.

Voedingsbodem (pushfactoren) betrokkenheid drugscriminaliteit

In hoofdstuk 3 is ingegaan op de voedingsbodem voor (jonge) personen om betrokken te raken in de drugscriminaliteit. Op basis hiervan is voor een zestal risicofactoren¹¹⁵ gekeken hoe de verschillende wijken er voor staan. Hieraan is de (nog wat bredere) risicoscore van de database Zicht op Ondernijning toegevoegd (zie tabel 7). In deze tabel is de kleur rood toegekend aan de drie hoogste scores en de kleur groen aan de drie laagste scores. Tussenvallende scores zijn oranje gekleurd¹¹⁶.

Het beeld is vrij eenduidig: de grootste risico voor – met name jongeren – om open te staan voor een carrière in de (drugs)criminaliteit is er in de wijken Noordwest, Overvecht en Zuidwest. Deze wijken worden gevolgd door Zuid en West.

Tabel 7 Voedingsbodem jonge aanwas, naar wijk

	% kinderen (tot 18) in hh met inkomen tot 125% van het sociaal minimum 2018	% laag opleidingsniveau 2019	% dat niet rondkomt 2019	% vroegtijdig schoolverlaters 2019 ¹¹⁷	% relatief verzuim 2019	%10-29 jaar 2021	risicoscore zicht op ondernijning ¹¹⁸
West	9,1	14	7	3,0	2,2	32%	0.14
Noordwest	18,4	23	7	3,1	2,5	33%	0.16
Overvecht	36,2	38	13	3,8	4,8	28%	0.19
Noordoost	3,7	10	5	1,3	0,9	32%	0.12
Oost	3,8	8	7	1,7	0,6	46%	0.13
Binnenstad	6,9	10	5	2,9	0,7	41%	0.14
Zuid	13,6	19	8	3,2	2,5	31%	0.15
Zuidwest	24,1	25	9	3,8	3,2	35%	0.17
Leidsche Rijn	6,4	21	5	1,9	2,8	25%	0.15
Vleuten-de Meern	4,3	23	3	1,3	2,5	24%	0.15

Bronnen:

- Utrecht in Cijfers: sociaal minimum, opleidingsniveau, VSV en 10-29 jarigen
- Gemeente Utrecht, Leerlingenzaken: relatief verzuim
- Zicht op Ondernijning (City Deal): risicoscore
- Onderzoek & Advies, gemeente Utrecht, Inwonersenquête: % dat niet rondkomt

115. Deze zes factoren zijn gekozen uit een groter aantal mogelijke factoren op basis van mate van onderscheid. Zo is er bijvoorbeeld vanuit meerdere armoedefactoren één factor gekozen.

116. Uitgezonderd bij de risicoscore, waarbij vanwege een gelijk aantal 0.15 bij drie wijken er een extra wijk oranje is gekleurd. Uitgezonderd ook het % dat niet rondkomt (2019), vanwege drie keer een gelijk aandeel van 5%, die elke een groene kleur hebben gekregen.

117. Er is sprake van relatief verzuim als een leerplichtige jongere wel in een school staat ingeschreven, maar zonder geldige reden les- of praktijktijd verzuimt. Aantal i.v.t. inwoners <30 jaar.

118. In deze analyse is een risicomodel samengesteld dat voor jongeren tussen de 8 en 23 jaar bepaalt wie een verhoogd risico loopt om door de politie verdacht te worden van een drugsdelict. Het model is gemaakt op basis van risicofactoren die vanuit wetenschappelijke literatuur en kennis van domeinexperts zijn bepaald. De volgende kenmerken zijn meegenomen: geslacht, leeftijd, schuldsanering (ouders), Sociaaleconomische categorie (ouders), wanbetaler van zorgverzekering (aantal jaren) zelf en familie, aantal haltdelicten, opleidingsniveau (ouders), Voortijdig schoolverlaten, speciaal onderwijs, leeftijd vader en moeder, thuiswonend kind in eenoudergezin, percentage verdachte familieleden.

Literatuur

Adjiembaks, S., Hendriksen, K., & Heusden, M. van (2019). *Coke & Jonge aanwas. Districtelijk Sfeerbeeld Utrecht-Stad (vertrouwelijk)*. Utrecht: RIEC Midden-Nederland. Regioprogramma Straatwaarde(n).

Adjiembaks, S. & Boer, A. (2020). *Coke & Jonge aanwas. Gemeente Utrecht (vertrouwelijk)*. Utrecht: RIEC Midden-Nederland.

Bervoets, E., Corsel, M., Fortuin, G., Kaal, K. en Van der Ven, M. (2021). *Doorbraak verzocht. Onderzoek naar kwetsbaarheden voor crimineel misbruik en (publiek-private) maatregelen in het beroepsgoederenvervoer over de weg*. Van de Ven: Management, Training en Advies.

Blokland, A., Soudijn, M. & Teng, E. (2014). "Wij zijn geen padvindsters". Een verkennend onderzoek naar de criminele carrières van leden van 1%-motorclubs. *Tijdschrift voor Criminologie* 56 (3) 3-28.

Broekhuizen, J., Meulenkamp T., Stoutjesdijk F en Boutellier H. (2018). *Ondermijnende criminaliteit en de meldingsbereidheid van burgers. Een pilotonderzoek in drie buurten in Brabant-Zeeland*. Amersfoort: Bureau Broekhuizen.

Bruinsma, M. Ceulen R. en Spapens T. (2018). *Ondermijning door criminele 'weldoeners'. Inventariserend onderzoek*. Tilburg University/Bureau Bruinsma. Politiekunde 93.

Bullock, K., Clarke, R.V.G. & Tilley, N. (Eds) (2010). *Situational prevention of organised crimes*. Taylor & Francis.

Bureau Regionale Veiligheidsstrategie. (2019). *Witwassen...of toch haren wassen? Evaluatie project kappersbranche (vertrouwelijk)*. RVS.

Cornish, D. (1994). The procedural analysis of offending and its relevance for situational prevention. Clarke RV (ed.) *Crime Prevention Studies*, Vol. 3. Monsey, NY: Criminal Justice Press pp. 151-196.

Cornish, D. & Clarke, R.V. (2002). *Analyzing Organised Crimes*, Alexis Piquero & Stephen Tibbetts (eds). *Rational Choice and Criminal Behaviour*. London: Routledge.

Crimesite. (2019, 15 januari). *Schietpartij op bedrijventerrein Utrecht-Overvecht*. <https://www.crimesite.nl/schietpartij-op-bedrijventerrein-utrecht-overvecht/> en Tieleman, Y. (2019, 15 januari). *Autoverhuurbedrijf Deluxe in Overvecht met automatisch vuurwapen beschoten*. AD. <https://www.ad.nl/utrecht/autoverhuurbedrijf-deluxe-in-overvecht-met-automatisch-vuurwapen-beschoten-abe41875/>

Crimesite. (2020, 27 februari). *Tot acht jaar cel voor exporteren harddrugs naar Scandinavië*. Geraadpleegd op 22-05-2021 via <https://www.crimesite.nl/tot-acht-jaar-cel-voor-exporteren-hard-drugs-naar-scandinavië/>

Drost, V., Haaren, P. van & Jongebreur, W. (2016). *Mensen met een licht verstandelijke beperking in het justitiële domein. Een verkenning naar de huidige uitvoeringspraktijk; notitie met bevindingen*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2019). *Wastewater analysis and drugs — a European multi-city study*. Lissabon: EMCCDA.

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2021). *European Drug Report 2021*. Lissabon: EMCCDA.

- Ferwerda, H., Beke, B. & Bervoets, E. (2013). *Jeugdgroepen van toen een casusonderzoek naar de leden van drie criminele jeugdgroepen uit het einde van de vorige eeuw*. Politiekunde 59.
- Ferwerda, H. & Bervoets, E. (2019). *Nieuw Overvecht voorbij de cijfers. Een streetwise onderzoek en gefundeerd advies voor de veiligheidsaanpak van een bedrijventerrein in Utrecht (vertrouwelijk)*. Arnhem: Beke.
- Gemeente Utrecht. (2018). *Plan van aanpak. Versterken Weerbaarheid Bedrijven terrein Nieuw Overvecht*. 2018. Utrecht: gemeente Utrecht.
- Gemeente Utrecht. (2021). *De Amsterdamsestraatweg. Rapportage over overlast en ondermijning (vertrouwelijk)*. Utrecht: gemeente Utrecht.
- Hendriksen, K., Rije, van, G. & Boot, A. (2021). *Sociale Netwerk Analyse Utrecht Zuid (vertrouwelijk)*. Utrecht: Straatwaarde(n), RIEC Midden-Nederland
- Khadraoui, L., Rijken, C. & De Jong, H. (2020). *Signalering en registratie: Slachtoffers mensenhandel in de jeugdhulpverlening. Conclusies en aanbevelingen*. Amersfoort: Comensha.
- Korf, D. J., Nabben, T., & Benschop, A. (2019). *Antenne 2018 Trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers*. Rozenberg Publishers.
- Mehlbaum, S. & Broekhuizen J. (2020). *Vreemde geuren. Nulmeting meldingsbereidheid drugsproductielocaties in Zaanstad*. Halfweg: Mehlbaum onderzoek.
- Meld Misdaad Anoniem. (2021). *Regionale jaarcijfers 2020 Meld Misdaad Anoniem. Overzichten per eenheid*. NL Confidential.
- Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2020). *Kamerbrief Voortgangsrapportage Outlaw Motorcycle Gangs 2019*. Kenmerk: 2941046.
- Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen. (2020). *Slachtoffermonitor mensenhandel 2015-2019*. Den Haag: Nationaal Rapporteur.
- Noteboom, F., Landers, S., Ceuleers, S., en Van Bommel, S. (2020). *Dader of slachtoffer? Criminele uitbuiting; verkenning onder Nederlandse scholen*. Capelle aan den IJssel: Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel.
- Politie A&O Amsterdam en Midden Nederland. (2021). *Jonge aanwas in de drugscriminaliteit. Een kwalitatief onderzoek naar hoe minderjarigen terechtkomen in de drugscriminaliteit en hoe dit mogelijk voorkomen kan worden*. Confidentieel
- RIEC Midden-Nederland. (2017). *Ondermijningsbeeld Utrecht-Overvecht. Georganiseerde ondermijnende criminaliteit in Utrecht-Overvecht*. Utrecht: RIEC Midden-Nederland.
- RIEC Midden-Nederland. (2017). *Infographic Ondermijningsbeeld Utrecht (vertrouwelijk)*. Utrecht: RIEC Midden-Nederland.
- RIEC Midden-Nederland. (2017). *Ondermijningsbeeld Utrecht (vertrouwelijk)*. Utrecht: RIEC Midden-Nederland.
- RIEC Midden-Nederland, Programma Straatwaarde(n) (2019). *Highlights Sfeerbeelden cokesessies (vertrouwelijk)*. Utrecht: RIEC Midden-Nederland.
- RIEC Midden-Nederland, Programma Straatwaarde(n) (2019) *Sfeerbeelden cokesessies (vertrouwelijk)*. Utrecht: RIEC Midden-Nederland.

- RIEC Midden-Nederland. (2019). *Signaalformulier handhavingsknelpunt Amsterdamsestraatweg (vertrouwelijk)*. Utrecht: RIEC Midden-Nederland.
- RIEC Midden-Nederland. (2020). *Infographic Coke en jonge aanwas Utrecht-Zuid (vertrouwelijk)*. Utrecht: RIEC Midden-Nederland.
- RIEC Midden-Nederland. (2020). [Signaalformulier handhavingsknelpunt criminele netwerken met familierelaties \(vertrouwelijk\)](#). Utrecht: RIEC Midden-Nederland.
- Straatwaarden. (2020). *Kruitsporen in de cocaïnehandel*. [Brochure]. Utrecht: RIEC Midden-Nederland.
- Teeuwen, M., Bruggeman, M., Dirkse, M., en Malsch, M. (2020). *Levenslange obstakels. Een levensloopstudie naar licht verstandelijke & beperkten in het strafrecht en in de zorg*. Den Haag: NSCR
- Tieleman, Y., & Franck, R. (2018, 27 oktober). *Niet Amsterdam of Brabant, maar Utrecht is spil in cokehandel*. Algemeen Dagblad. Geraadpleegd op 20-05-2021 via <https://www.ad.nl/binnenland/niet-amsterdam-of-brabant-maar-utrecht-is-spil-cokehandel~a87214f1/>
- Unen, B. van (2019, 21 april). *Garage waar explosief gevonden is in Overvecht Utrecht was al eerder doelwit*. Algemeen Dagblad. <https://www.ad.nl/utrecht/garage-waar-explosief-gevonden-is-in-overvecht-utrecht-was-al-eerder-doelwit~a0c1ecde/>
- Van der Laan, A.M., Beerthuisen, M.G.C.J. en Boot, N.C. (2021). *Monitor jeugdcriminaliteit 2020. Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit in de eerste twee decennia van deze eeuw*. Den Haag: WODC.
- Van der Torre E., & Jongepier T. (2020). *Meerdaagse ongeregelde heden in Utrecht. Met het oog op bewoners, mobiliserende informatie en interventies*. Rotterdam: Lokale Zaken.
- Van Dijk, A., Van der Meer, R., Gerrits, N., Hastan, P., Bloema, F., & Kronenburg, L. (2020). *HUO 2019/2020 Een onderzoek naar uitgaansgedrag van jongeren uit Den Haag*. Den Haag: GGD Haaglanden.
- Van Everdingen, C. (2016). *De Utrechtse nachtopvang en crisisopvang in beeld. Eindrapport van beeldvormend onderzoek in opdracht van de gemeente Utrecht*. Sittard: Van Everdingen ZorgConsult.
- Van Laar, M.W., Beenackers, E. M. T., Cruts, A. A. N., Ketelaars, A. P. M., Kuin, M. C., Meijer, R. F., Van Miltenburg, C. J. A., Mujcic, A., & Strada, L. (2021). *Nationale Drug Monitor Jaarbericht 2020*. Trimbos-instituut/WODC.
- Veiligheidscoalitie Midden Nederland (2018) *Wie praat, die gaat. Actieplan tegen ondermijnende drugscriminaliteit in Midden-Nederland*. Utrecht: Veiligheidscoalitie Midden Nederland.
- Weijers I., Ferwerda H. en Roks R (2021). *Verharding van de jeugdcriminaliteit. Het probleem van de potentiële doorgroeiers*. *Nederlands juristenblad*- 8-1-2101-afl 1: 3-20.

Colofon

Opdrachtgever

Gemeente Utrecht

Auteur

Drs. Jolijn Broekhuizen

Met medewerking van

Geerte van Rije, Eleonora Oussoren, Eric Bervoets en Kyra van den Akker

Opmaak

Linnox

Uitgave

Bureau Broekhuizen – onderzoek en advies
Rogaarplein 9
3815 MD Amerfoort
info@bureaubroekhuizen.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website: www.bureaubroekhuizen.nl

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Bureau Broekhuizen. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

© Bureau Broekhuizen, Amersfoort 2021

bureaubroekhuizen

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Bureau Broekhuizen. Gedeeltelijke
overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

© Bureau Broekhuizen www.bureaubroekhuizen.nl, Amersfoort 2021